

Regeringens proposition

2004/05:40

Ändringar i minerallagen

Prop.
2004/05:40

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 21 oktober 2004

Göran Persson

Ulrica Messing
(Näringsdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I denna proposition föreslås ändringar i minerallagen (1991:45) som avser att bättre balansera exploateringsintresset mot enskilda sakägares behov.

Förslagen avser förbättrad information till sakägare när en ansökan gjorts om undersökningstillstånd och när ett sådant tillstånd upphör. Vidare ges möjligheter för sakägare att påverka hur undersökningsarbete utförs. De områden där undersökningsarbete inte får genomföras, t.ex. i närheten av bostadsbyggnad, kommer genom förslaget att utökas. Bergmästaren ges möjlighet att ställa villkor i alla typer av undersökningstillstånd. Sökandens lämplighet får större betydelse. Det införs en generell skyldighet att utföra undersökningsarbeten så att minsta skada vållas på natur- och kulturmiljön.

När bearbetningskoncession meddelats blir det förbättrade möjligheter till inlösen av fastigheter vid utnyttjade bearbetningskoncessioner. För nya bearbetningskoncessioner föreslås att en särskild ersättning (mineralersättning) skall betalas av gruvföretaget till ägare av de fastigheter som ligger inom koncessionsområdet och till staten. Vidare föreslås vissa regler för att förbättra effektiviteten i undersökningsarbetet och vissa ändrade regler för överklagande, bl.a. tas Sveriges geologiska undersökning bort som överinstans.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 maj 2005.

1	Förslag till riksdagsbeslut.....	4
2	Förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45).....	5
3	Ärendet och dess beredning.....	22
4	Minerallagstiftningen	24
4.1	Gällande ordning.....	24
4.1.1	Minerallagens tillämpningsområde	24
4.1.2	Undersökningstillstånd	24
4.1.3	Undersökningsarbete	25
4.1.4	Bearbetningskoncession	26
4.1.5	Markanvisningsförrättning	27
4.1.6	Vissa ytterligare frågor	28
4.2	Behovet av en minerallag.....	28
4.2.1	Skillnad mellan koncessionsmineral och markägarmineral	29
4.2.2	Intressekonflikter	29
4.3	Angeläget allmänt intresse.....	30
4.4	Minerallagstiftning i andra länder.....	32
4.4.1	Utvecklingstrender.....	32
4.4.2	Trendernas effekter på minerallagstiftningar..	32
4.4.3	Dagens trender	33
5	Ändringar i minerallagen.....	37
5.1	Undersökningstillstånd	37
5.1.1	Sökandens lämplighet	37
5.1.2	Dispens från karenstid	38
5.1.3	Undersökningstillstånd inom skyddszon runt en bearbetningskoncession	39
5.1.4	Handläggningen av ansökningar om undersökningstillstånd	40
5.1.5	Villkor i undersökningstillstånd m.m.	43
5.2	Undersökningsarbete.....	45
5.2.1	Hinder mot undersökningsarbete och hur undersökningsarbete får bedrivas	45
5.2.2	Generell skyldighet att utföra undersökningsarbeten så att minsta skada vållas på natur- och kulturmiljön	48
5.2.3	Arbetsplan för undersökningsarbete	49
5.3	Bearbetningskoncession.....	55
5.3.1	Ersättning och inlösen av fastighet vid outnyttjad bearbetningskoncession	55
5.3.2	Mineralersättning.....	59
5.4	Prövningsmyndigheter och överklagande av beslut	68
5.5	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	69
6	Vissa tillsynsfrågor avseende gamla gruvhål	72
6.1	Bakgrund och historik.....	72
6.2	Gällande ordning.....	72
6.3	Utredningar	74

6.4	Frågan behöver övervägas ytterligare	74	Prop. 2004/05:40
7	Konsekvenser	76	
7.1	En allmän bakgrund	76	
7.2	Minerallagens avgifter	76	
7.3	Konsekvenser för gruvnäringen.....	77	
7.4	Konsekvenser för små företag	77	
7.5	Statsfinansiella konsekvenser	78	
	7.5.1 Bergsstaten.....	78	
	7.5.2 Domstolarna.....	79	
8	Författningskommentar	80	
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet Minerallagen, markägarna och miljön (SOU 2000:89)	101	
Bilaga 2	Minerallagsutredningens lagförslag	110	
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna (SOU 2000:89)	124	
Bilaga 4	Sammanfattning av Inför en ändrad minerallag – vissa kompletterande mineralpolitiska frågor (Ds 2002:65)	125	
Bilaga 5	Arbetsgruppens lagförslag.....	128	
Bilaga 6	Förteckning över remissinstanserna (Ds 2002:65)	139	
Bilaga 7	Lagrådsremissens lagförslag	140	
Bilaga 8	Lagrådets yttrande	157	
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 21 oktober 2004...	162	
	Rättsdatablad.....	163	

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 2004/05:40

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45).

2 Förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45)

Prop. 2004/05:40

Härigenom föreskrivs i fråga om minerallagen (1991:45)

dels att nuvarande 7 kap. 2–5 §§ skall betecknas 7 kap. 3–6 §§,

dels att 2 kap. 2, 9, 9 a och 10 §§, 3 kap. 3 och 5–7 §§, 5 kap. 1 och 3 §§, 6 kap. 1 och 3 §§, nya 7 kap. 4 §, 8 kap. 1 och 9–12 §§, 9 kap. 22, 23, 25 och 26 §§, 10 kap. 1 §, 12 kap. 8 §, 15 kap. 4 och 6 §§, 16 kap. 1, 5 och 6 §§ och 17 kap. 2 § samt rubriken närmast före 2 kap. 10 § skall ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 7 kap. 5 § skall sättas närmast före 7 kap. 6 §,

dels att det i lagen skall införas sex nya paragrafer, 3 kap. 5 a §, 7 kap. 2 och 7 §§, 8 kap. 6 b och 8 a §§ och 10 kap. 1 a §, samt närmast före 7 kap. 7 § och 8 kap. 6 b § nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

2 §

Undersökningstillstånd skall meddelas, om

1. det finns anledning att anta att undersökning i området kan leda till fynd av koncessionsmineral, och

2. sökanden inte uppenbarligen saknar möjlighet eller avsikt att få till stånd en ändamålsenlig undersökning.

Tillstånd att bedriva undersökning beträffande olja, gasformiga kolväten eller diamant får beviljas endast den som visar att han är lämplig att bedriva sådan undersökning.

Undersökningstillstånd skall meddelas, om det finns anledning att anta att undersökning i området kan leda till fynd av koncessionsmineral.

Undersökningstillstånd får dock inte beviljas den som uppenbarligen saknar möjlighet eller avsikt att få till stånd en ändamålsenlig undersökning eller den som tidigare har visat sig olämplig att bedriva undersökningsarbete.

Tillstånd att bedriva undersökning beträffande olja, gasformiga kolväten eller diamant får beviljas endast den som visar att han *eller hon* är lämplig att bedriva sådan undersökning.

9 §¹

När ett undersökningstillstånd eller en bearbetningskoncession har upphört att gälla, kan en ansökan om undersökningstillstånd beträffande mark inom samma område prövas tidigast ett år efter det att tillståndet eller koncessionen upphörde att gälla.

Om det *föreligger synnerliga* skäl, får bergmästaren medge undantag från bestämmelserna i första stycket.

Om det *finns särskilda* skäl, får bergmästaren medge undantag från bestämmelserna i första stycket.

¹ Senaste lydelse 1998:165.

Undersökningstillstånd får inte meddelas för mark inom en skyddszon runt ett område som omfattas av en bearbetningskoncession. Skyddszonen skall ha en sträckning av 1 000 meter från gränsen för det område som omfattas av koncessionen. Om det finns särskilda skäl får skyddszonen minskas.

Om en gruva eller motsvarande anläggning inte tagits i drift inom tre år efter det att bearbetningskoncession meddelades, får dock undersökningstillstånd meddelas inom skyddszonen fram till dess att anläggningen tas i drift.

Om en gruva eller motsvarande anläggning tagits i drift inom koncessionsområdet, får undersökningstillstånd inom skyddszonen trots första stycket meddelas den som innehar bearbetningskoncessionen eller annan, som har dennes medgivande.

Efter det att en bearbetningskoncession har beviljats slutligt, får undersökningstillstånd inom skyddszonen trots första stycket ges till den som innehar bearbetningskoncessionen eller någon annan, som har dennes medgivande.

Villkor i vissa undersökningstillstånd

Undersökningstillstånd *beträffande olja, gasformiga kolväten eller diamant* skall förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen eller enskild rätt.

Villkor i undersökningstillstånd

10 §

Undersökningstillstånd skall förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen eller enskild rätt *samt med villkor om att tillståndshavaren skall ställa säkerhet för ersättning enligt 7 kap. 1 §.*

3 kap.

3 §

Undersökningsarbete får bedrivas endast för att visa att sådant mineral som omfattas av tillståndet finns inom området och för att ta närmare reda på fyndighetens storlek, beskaffenhet och brytvärdhet.

Tillståndshavaren får *ta mark i anspråk för att uppföra byggnader som är oundgängligen nödvändiga för undersökningsarbetet.* I den utsträckning det behövs får han också ta mark i anspråk för att bygga väg inom området eller använda väg till och inom området. Efter tillstånd av bergmästaren får han också ta mark i anspråk för att bygga nödvändig väg till området.

Tillståndshavaren får i den utsträckning det behövs använda väg till och inom området. Efter tillstånd av bergmästaren får tillståndshavaren också ta mark i anspråk för att bygga nödvändig väg till och inom området.

² Senaste lydelse 1998:165.

Arbetet skall utföras så, att minsta skada och intrång vållas.

Innan arbete påbörjas skall tillståndshavaren ha ställt säkerhet för ersättning enligt 7 kap. 1 §.

Arbetet skall utföras så, att minsta skada och intrång vållas på någon annans egendom och på natur- och kulturmiljön.

5 §

Minst två veckor innan undersökningsarbetet påbörjas skall tillståndshavaren underrätta bergmästaren, ägaren till den mark där arbetet skall bedrivas och innehavarna av nyttjanderätt eller servitut om när arbetet skall påbörjas. Kan arbetena antas komma att beröra annan särskild rätt, skall även innehavaren av denna underrättas.

Underrättelser till andra än bergmästaren skall delges.

Underrättelse till innehavare av renskötselrätt får delges den sameby som innehavarna tillhör.

Innan arbetet påbörjas skall tillståndshavaren ställa säkerhet för ersättning enligt 7 kap. 1 §, om inte den som är berättigad till ersättning medger annat.

Undersökningsarbete får endast utföras i enlighet med en gällande arbetsplan.

Arbetsplanen skall upprättas av tillståndshavaren och innehålla en redogörelse för det undersökningsarbete som planeras, en tidsplan för arbetet och en bedömning av i vilken utsträckning arbetet kan antas påverka allmänna intressen och enskild rätt.

Arbetsplanen skall delges ägaren till den mark där arbetet skall bedrivas och innehavare av särskild rätt som berörs. Delgivning med innehavare av renskötselrätt får ske genom att arbetsplanen delges den sameby som innehavarna tillhör. Arbetsplanen skall även sändas till bergmästaren.

Invändningar mot innehållet i arbetsplanen skall framställas skriftligt och vara tillståndshavaren till handa inom tre veckor från delgivningen av arbetsplanen.

5 a §

En arbetsplan blir gällande om några invändningar enligt 5 § fjärde stycket inte framställs. En arbetsplan blir också gällande om tillståndshavaren och den sakägare som framställt sådana invändningar kan komma överens om arbetsplanens innehåll. En sådan arbetsplan skall sändas till bergmästaren.

Om invändningar enligt 5 § fjärde stycket har framställts får tillståndshavaren också begära att arbetsplanen prövas av bergmästaren. Arbetsplanen skall fast-

ställas av bergmästaren och bli gällande i den utsträckning de åtgärder som anges är nödvändiga för en ändamålsenlig undersökning och inte medför så stora olägenheter för fastighetsägaren eller någon annan sakägare att olägenheterna överväger tillståndshavarens intresse av att få utföra arbetena.

Bergmästaren skall, i beslut om fastställande, meddela de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen och enskild rätt och för att förebygga eller begränsa olägenheter. Bergmästaren får också besluta att arbetsplanen skall gälla utan att den har vunnit laga kraft.

6 §³

Undersökningsarbete får inte äga rum inom nationalpark eller område som en statlig myndighet hos regeringen har begärt skall avsättas till nationalpark eller i strid med föreskrifter som har meddelats för natur- eller kulturresevat med stöd av 7 kap. miljöbalken.

Bestämmelser om att tillstånd krävs för vissa verksamheter och åtgärder finns i 7 kap. 28 a–29 b §§ miljöbalken.

Undersökningsarbete får inte heller, utan medgivande av länsstyrelsen, äga rum inom

1. *befästningsområde* och sådant område utanför detta som regeringen bestämmer,

1. *tvåhundra meter från skyddsobjekt enligt lagen (1990:217) om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m.* och sådant område utanför detta som regeringen bestämmer,

2. kyrkogård och annan begravningsplats,

2. kyrkogård och annan begravningsplats, *eller*

3. område som avses i 4 kap. 5 § miljöbalken.

Ett medgivande enligt tredje stycket 3 skall förenas med de villkor som är nödvändiga för att förhindra att påtaglig skada uppkommer för områdets natur- och kulturvärden. Länsstyrelsen får även i övrigt förena ett medgivande enligt *andra* stycket med villkor.

Ett medgivande enligt tredje stycket 3 skall förenas med de villkor som är nödvändiga för att förhindra att påtaglig skada uppkommer för områdets natur- och kulturvärden. Länsstyrelsen får även i övrigt förena ett medgivande enligt *tredje* stycket med villkor.

³ Senaste lydelse 2001:444.

Undersökningsarbete får inte utan medgivande av bergmästaren ägas inom

1. område inom trettio meter från allmän väg eller sådan vägsträckning enligt fastställd arbetsplan, trettio meter från järnväg eller kanal som är upplåten för allmän trafik eller trettio meter från allmän flygplats,

2. område inom *ett*hundra meter från *tomt med byggnad där någon är bosatt under övervägande del av året*, 2. område inom *två*hundra meter från *bostadsbyggnad*,

3. område *med* kyrka, annan samlingslokal, undervisningsanstalt, hotell eller pensionat eller område *med* vårdanstalt, elevhem eller liknande inrättning, om den är avsedd för mer än femtio personer, 3. område *inom två*hundra meter från kyrka, annan samlingslokal, undervisningsanstalt, hotell eller pensionat eller område *inom två*hundra meter från vårdanstalt, elevhem eller liknande inrättning, om den är avsedd för mer än femtio personer,

4. område *med* elektrisk kraftstation eller industriell anläggning, 4. område *inom två*hundra meter från elektrisk kraftstation eller industriell anläggning, *eller*

5. område med detaljplan eller områdesbestämmelser enligt plan- och bygglagen (1987:10).

I fall som anges i första stycket 5 får medgivande inte lämnas i strid med planen eller områdesbestämmelserna. Om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas, får dock mindre avvikelser göras.

Utan hinder av vad som föreskrivs i första stycket 2–4 får undersökning ske, om medgivande har lämnats av den som berörs av arbetet. I fall som anges i första stycket 2 skall medgivande lämnas av ägaren till byggnaden eller *tomten* och den som har nyttjanderätt till den. I fall som anges i första stycket 3 och 4 skall medgivandet lämnas av ägare och nyttjanderättshavare.

Utan hinder av vad som föreskrivs i första stycket 2–4 får undersökning ske, om medgivande har lämnats av den som berörs av arbetet. I fall som anges i första stycket 2 skall medgivande lämnas av ägaren till byggnaden eller *marken* och den som har nyttjanderätt till den. I fall som anges i första stycket 3 och 4 skall medgivandet lämnas av ägare och nyttjanderättshavare.

Bergmästaren får förena sitt medgivande med villkor.

5 kap.

1 §

Den som har koncession får inom koncessionsområdet, i dagen eller under jord, dels bedriva undersökningsarbete enligt 3 §, dels utföra bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet enligt 4–7 §§. För bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet som sker i dagen får koncessionshavaren dock ta i anspråk endast mark som har anvisats för ändamålet.

⁴ Senaste lydelse 1998:165.

Mark utanför koncessionsområdet får tas i anspråk för annat ändamål än undersökning eller bearbetning enligt vad som bestäms vid markanvisningen.

Ärenden om markanvisning prövas vid markanvisningsförrättning enligt bestämmelserna i 9 kap.

Bergmästaren kan, sedan beslutet om koncession har vunnit laga kraft, medge att mark får tas i anspråk i avvaktan på att frågan om markanvisning avgörs. Sådant medgivande får lämnas endast om koncessionshavaren ställer säkerhet för den ersättning som avses i 7 kap. 2 §.

Bergmästaren kan, sedan beslutet om koncession har vunnit laga kraft, medge att mark får tas i anspråk i avvaktan på att frågan om markanvisning avgörs. Sådant medgivande får lämnas endast om koncessionshavaren ställer säkerhet för den ersättning som avses i 7 kap. 3 §.

3 §

Undersökningsarbete får avse sådana mineral som omfattas av koncessionen. I den mån ingen annan har tillstånd eller koncession får koncessionshavaren inom koncessionsområdet undersöka även andra koncessionsmineral med undantag av olja, gasformiga kolväten och diamant.

I fråga om undersökningsarbete som bedrivs i dagen på ej anvisad mark skall 3 kap. 3–5 §§ tillämpas.

I fråga om undersökningsarbete som bedrivs i dagen på ej anvisad mark skall 3 kap. 3–5 a §§ tillämpas.

6 kap.

1 §⁵

Undersökningstillstånd och bearbetningskoncession får överlåtas efter medgivande av prövningsmyndigheten. Medgivande i fråga om undersökningstillstånd får lämnas om de krav är uppfyllda som anges i 2 kap. 2 § *första stycket 2 och andra stycket*. Medgivande i fråga om bearbetningskoncession får lämnas om de krav är uppfyllda som anges i 4 kap. 2 § första stycket 2 och förvärvaren dessutom visar att han är lämplig att bedriva bearbetning av fyndigheten.

Undersökningstillstånd och bearbetningskoncession får överlåtas efter medgivande av prövningsmyndigheten. Medgivande i fråga om undersökningstillstånd får lämnas om de krav är uppfyllda som anges i 2 kap. 2 § *andra och tredje styckena*. Medgivande i fråga om bearbetningskoncession får lämnas om de krav är uppfyllda som anges i 4 kap. 2 § första stycket 2 och förvärvaren dessutom visar att han *eller hon* är lämplig att bedriva bearbetning av fyndigheten.

3 §⁶

Ett undersökningstillstånd eller en bearbetningskoncession kan återkallas, om tillstånds- eller koncessionshavaren inte fullgör sina

Ett undersökningstillstånd eller en bearbetningskoncession kan återkallas, om tillstånds- eller koncessionshavaren inte fullgör sina

⁵ Senaste lydelse 1993:690.

⁶ Senaste lydelse 1998:165.

skyldigheter enligt denna lag eller enligt villkor i tillståndet eller koncessionen eller om tillståndshavaren bryter mot villkor som uppställts för medgivande till undersökningsarbete eller om det annars finns *särskilda* skäl.

skyldigheter enligt denna lag eller enligt villkor i tillståndet eller koncessionen eller om tillståndshavaren bryter mot villkor som uppställts för medgivande till undersökningsarbete eller om det annars finns *synnerliga* skäl.

7 kap.

2 §

Skada som föranleds av att bearbetningskoncession har beviljats skall ersättas av koncessionshavaren.

Om ansökan om markanvisning inte har gjorts inom tio år från det att beslutet om bearbetningskoncession har vunnit laga kraft, skall koncessionshavaren lösa den fastighet eller fastighetsdel som ligger inom koncessionsområdet, om fastighetsägaren begär det. Detta gäller dock inte om koncessionshavaren visar att det saknas anledning att begära markanvisning inom området.

Om det uppstår synnerligt men för någon fastighet eller del därav på grund av att bearbetningskoncession har beviljats, skall koncessionshavaren lösa den fastighet eller fastighetsdel som lider sådant men, om ägaren begär det.

4 §

Beträffande ersättning och löseskilling enligt 1 eller 2 § gäller 4 kap. och 5 kap. 23 §, 24 § och 27 § första stycket första meningen expropriationslagen (1972:719) i tillämpliga delar. Vad som sägs i 4 kap. 3 § samma lag skall härvid tillämpas i fråga om värdeökning som ägt rum under tiden från dagen tio år före det ansökan om markanvisning gjordes.

Beträffande ersättning och löseskilling enligt 1–3 §§ gäller 4 kap. och 5 kap. 23 §, 24 § och 27 § första stycket första meningen expropriationslagen (1972:719) i tillämpliga delar. Vad som sägs i 4 kap. 3 § samma lag skall härvid tillämpas i fråga om värdeökning som ägt rum under tiden från dagen tio år före det ansökan om markanvisning gjordes. *I fråga om ersättning vid inlösen enligt 2 § andra eller tredje stycket skall dock tiden räknas från och med*

dagen för begäran om inlösen, om inte ersättningsfrågan prövas vid markanvisningsförrättning. Prop. 2004/05:40

Mineralersättning

7 §

Vid bearbetning skall koncessionshavaren för varje kalenderår betala en mineralersättning. Ersättningen skall motsvara två promille av det beräknade värdet av de mineral som omfattas av koncessionen och som har brutits och uppfordrats inom koncessionsområdet under året. Beräkningen skall ske på grundval av mängden uppfordrad malm, malmens halt av koncessionsmineral och genomsnittspriset för mineralet under året eller ett motsvarande värde.

Av ersättningen skall tre fjärdedelar tillfalla fastighetsägare inom koncessionsområdet och en fjärdedel staten. Om det finns flera fastigheter inom koncessionsområdet, skall ersättningen till fastighetsägare bestämmas efter varje fastighets del i området. Ersättningen skall fastställas efter förhållandena den 31 december det år ersättningen avser.

Koncessionshavaren skall i ett ärende om fastställelse av ersättning lämna de uppgifter som behövs för att ersättningen skall kunna bestämmas.

8 kap.

1 §⁷

Ärenden om beviljande av undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession prövas av bergmästaren, om inte annat följer av 2 §.

Bergmästaren får avgöra ärenden om beviljande av undersökningstillstånd utan att någon annan än sökanden haft tillfälle att yttra sig.

Bergmästaren får avgöra ärenden om beviljande av undersökningstillstånd utan att någon annan *sakägare* än sökanden haft tillfälle att yttra sig.

⁷ Senaste lydelse 1998:845.

I ärenden om beviljande av bearbetningskoncession skall bergmästaren, såvitt gäller tillämpningen av 3, 4 och 6 kap. miljöbalken, samråda med länsstyrelsen i det eller de län där koncessionsområdet ligger. Länsstyrelsen får därvid besluta om särskild utredning enligt 2 kap. 11 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.

Fastställelse av mineralersättning

6 b §

Bergmästaren fastställer mineralersättning enligt 7 kap. 7 §.

8 a §

Tvister i frågor som avses i 7 kap. 2 § prövas av bergmästaren. Om en sådan tvist föreligger när markanvisningsförrättningen hålls, prövas frågan vid förrättningen.

Innan beslut meddelas om inlösen av en del av en fastighet enligt 7 kap. 2 § tredje stycket skall på det sätt som gäller för fastighetsbildning en karta med beskrivning ha upprättats över området och dess gränser ha utmärkts.

9 §

Tvister i frågor som avses i 7 kap. 2 § prövas vid markanvisningsförrättningen.

Tvister i frågor som avses i 7 kap. 3 § prövas vid markanvisningsförrättningen.

10 §

Beslut som har meddelats enligt 8 eller 9 § får verkställas.

Beslut som har meddelats enligt 8, 8 a eller 9 § får verkställas.

11 §

Tvister om ersättning enligt denna lag i andra fall än som avses i 7 kap. 1 eller 2 § prövas av den fastighetsdomstol inom vars område koncessionsområdet eller större delen därav ligger.

Tvister om ersättning enligt denna lag i andra fall än som avses i 7 kap. 1, 2, 3 eller 7 § prövas av den fastighetsdomstol inom vars område koncessionsområdet eller större delen därav ligger.

12 §

Vid tvister som avses i 8 kap. 7 § och vid tvister om ersättning enligt 7 kap. 1 § skall tillstånds- eller koncessionshavaren ersätta staten för kostnaderna i ärendet

Vid tvister som avses i 8 kap. 7 § och vid tvister om ersättning enligt 7 kap. 1 eller 2 § skall tillstånds- eller koncessionshavaren ersätta staten för kostnaderna i

enligt föreskrifter som regeringen meddelar.

ärendet enligt föreskrifter som regeringen meddelar.

Prop. 2004/05:40

Vid tvister om ersättning enligt 7 kap. 2 § skall koncessionshavaren svara för sina egna kostnader i ärendet och ersätta andra sakägare deras kostnader för att bevaka sin rätt. Detta gäller dock inte om något annat följer vid en tillämpning av 18 kap. 6 eller 8 § rättegångsbalken.

9 kap.

22 §

Beslut om markanvisning skall ange den anvisade markens läge, omfattning och ändamål samt innehålla avgörande i sådana tvister om ersättning enligt 7 kap. 1 eller 2 § som har prövats vid förrättningen. Dessutom skall beslutet innehålla avgörande i sådana frågor som anges i 20 och 21 §§.

Om löseskilling eller intrångsersättning bestäms, skall i beslutet också anges om belopp skall deponeras enligt 10 kap. 2 § och var depositionen skall ske.

Beslut om markanvisning skall ange den anvisade markens läge, omfattning och ändamål samt innehålla avgörande i sådana tvister om ersättning enligt 7 kap. 1–3 §§ som har prövats vid förrättningen. Dessutom skall beslutet innehålla avgörande i sådana frågor som anges i 20 och 21 §§.

23 §

Överenskommelse om ersättning som avses i 7 kap. 1 och 2 §§ skall fastställas i markanvisningsbeslutet, om någon av parterna begär det.

Överenskommelse om ersättning som avses i 7 kap. 1–3 §§ skall fastställas i markanvisningsbeslutet, om någon av parterna begär det.

25 §

Gränserna för mark som anvisas skall utstakas och utmärkas i behövlig omfattning. Karta skall upprättas över marken. Den skall göras så noggrann som ändamålet kräver. Kan förrättningen genomföras och förrättningsresultatet åskådliggöras utan karta, behöver en sådan dock inte upprättas.

Innan beslut meddelas om inlösen av del av fastighet enligt 7 kap. 2 § andra stycket skall på det sätt som gäller för fastighetsbildning en karta med beskrivning ha upprättats över området och dess gränser ha utmärkts.

Innan beslut meddelas om inlösen av del av fastighet enligt 7 kap. 3 § andra stycket skall på det sätt som gäller för fastighetsbildning en karta med beskrivning ha upprättats över området och dess gränser ha utmärkts.

26 §

Anvisad mark får tillträdas innan markanvisningsbeslutet har

Anvisad mark får tillträdas innan markanvisningsbeslutet har

vunnit laga kraft, om sökanden har ställt säkerhet för den ersättnings-skyldighet som avses i 7 kap. 1 och 2 §§ och bergmästaren inte bestämmer annat.

vunnit laga kraft, om sökanden har ställt säkerhet för den ersättnings-skyldighet som avses i 7 kap. 1–3 §§ och bergmästaren inte bestämmer annat.

10 kap.

1 §

Ersättning som har bestämts vid markanvisningsförrättning skall betalas inom en månad från det att markanvisningsbeslutet vunnit laga kraft. Ersättningen skall *även innefatta* ränta från dagen då beslutet vann laga kraft eller, om marken dessförinnan har tillträtts, från tillträdesdagen.

Ersättning som har bestämts vid markanvisningsförrättning skall betalas inom en månad från det att markanvisningsbeslutet vunnit laga kraft. *På* ersättningen skall ränta *beräknas* från dagen då beslutet vann laga kraft eller, om marken dessförinnan har tillträtts, från tillträdesdagen.

Ersättning enligt 7 kap. 2 § som inte har bestämts vid markanvisningsförrättning skall betalas inom en månad från det att ersättningsbeslutet vunnit laga kraft. På ersättningen skall ränta beräknas från dagen då beslutet vann laga kraft.

Ränta beräknas enligt 5 § räntelagen (1975:635) för tiden till dess betalning skall ske och enligt 6 § räntelagen för tiden därefter.

1 a §

Mineralersättning enligt 7 kap. 7 § skall betalas inom en månad från det att ersättningsbeslutet vunnit laga kraft. På ersättningen skall ränta beräknas från dagen då beslutet vann laga kraft.

Ränta beräknas enligt 5 § räntelagen (1975:635) för tiden till dess betalning skall ske och enligt 6 § räntelagen för tiden därefter.

12 kap.

8 §

En andelshavare som inte har deltagit i ett visst arbete får ansluta sig till detta efter anmälan på stämma eller skriftlig anmälan hos föreståndaren. I sådant fall skall andelshavaren i förhållande till sin andel i koncessionen ersätta följande slag av kostnader som föranletts av arbetet:

1. kostnader för sådana byggnader och andra anläggningar, maskiner, redskap, inventarier och förråd som är nödvändiga eller nyttiga för fortsatt undersökning eller bearbetning, efter det värde egendomen har när andelshavaren ansluter sig till arbetet,

2. kostnader för ersättning eller inlösen enligt 7 kap. 2 § samt kostnader för markanvisningsförrättning och fördelning av ersättning,

3. kostnader för sådana undersöknings- och tillredningsarbeten som har utförts efter markanvisningsförrättningen och som är nödvändiga eller nyttiga för fortsatt undersökning eller bearbetning.

Har mark som tillhör en andelshavare tagits i anspråk för arbetet, skall den andelshavare som ansluter sig betala ersättning för detta i förhållande till sin andel enligt de grunder som anges i 7 kap. 3 §.

2. kostnader för ersättning eller inlösen enligt 7 kap. 2 *eller* 3 § samt kostnader för markanvisningsförrättning och fördelning av ersättning,

Har mark som tillhör en andelshavare tagits i anspråk för arbetet, skall den andelshavare som ansluter sig betala ersättning för detta i förhållande till sin andel enligt de grunder som anges i 7 kap. 4 §.

15 kap.

4 §⁸

Om undersökningsarbete påbörjas utan att säkerhet har ställts enligt 3 kap. 5 § tredje stycket eller om *anläggning utförs* i strid med 3 kap. 3 § andra stycket, får kronofogdemyndigheten på ansökan av den som äger eller innehar marken meddela särskild handräckning för att arbetet skall ställas in eller att *anläggningen* skall *tas bort* på undersökarens bekostnad.

I fråga om sådan handräckning som avses i första stycket finns bestämmelser i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning.

Om undersökningsarbete påbörjas utan att säkerhet har ställts enligt 3 kap. 3 § tredje stycket eller om *väg byggs* i strid med 3 kap. 3 § andra stycket, får kronofogdemyndigheten på ansökan av den som äger eller innehar marken meddela särskild handräckning för att arbetet skall ställas in eller att *marken* skall *återställas* på undersökarens bekostnad.

6 §

Till böter eller fängelse i högst sex månader skall den dömas som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. bedriver undersökningsarbete i strid med bestämmelserna om krav på undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession,

2. påbörjar undersökningsarbete utan att iaktta vad som föreskrivs i 3 kap. 5 § om *underrättelse och ställande av säkerhet*,

3. utför bearbetning eller därmed sammanhängande verksamhet i strid med bestämmelserna om bearbetningskoncession,

4. lägger igen utfraktsväg, ort eller borrhål i strid med bestämmelserna om krav på tillstånd i 5 kap. 8 § eller 13 kap. 7 §, eller

5. lägger ned gruva eller motsvarande anläggning i strid med 14 kap. 4 § tredje stycket.

2. påbörjar undersökningsarbete utan att iaktta vad som föreskrivs i 3 kap. 3 § om ställande av säkerhet *och i 3 kap 5 och 5 a §§ om arbetsplan*,

⁸ Senaste lydelse 1991:874.

Till böter eller fängelse i högst sex månader döms också den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet lämnar oriktig uppgift när han fullgör uppgiftsskyldighet enligt koncessionsvillkor eller enligt 2 § 1.

I fall som avses i första stycket 3 kan mineral som utvunnits förklaras förverkat.

Om ett brott som avses i första stycket 2 berör enbart enskilds rätt, får åklagare väcka åtal endast om målsäganden anger brottet till åtal.

16 kap. 1 §⁹

Nuvarande lydelse

I fråga om överklagande av beslut enligt denna lag gäller följande.

Beslut	Överklagas hos
Beslut av bergmästaren i frågor som gäller undersökningstillstånd	Allmän förvaltningsdomstol
Beslut av bergmästaren i frågor som gäller meddelande av bearbetningskoncession, tillstånd till överlåtelse av koncession eller ändring av villkoren för en koncession	Regeringen
Beslut av bergmästaren i frågor om förlängning av giltighetstiden för en bearbetningskoncession enligt 4 kap. 10 §	Regeringen
Beslut av bergmästaren i andra frågor som gäller bearbetningskoncession	Allmän förvaltningsdomstol
Tillstånd av bergmästaren till byggande av väg enligt 3 kap. 3 § andra stycket	<i>Sveriges geologiska undersökning</i>
Beslut av bergmästaren i fråga som avses i 3 kap. 7 §	Länsstyrelsen
Förhandsbesked av bergmästaren enligt 4 kap. 9 § tredje stycket	<i>Sveriges geologiska undersökning</i>
Tillstånd av bergmästaren att lägga igen utfraktsväg, ort eller borrhål enligt 5 kap. 8 § eller 13 kap. 6 §	<i>Sveriges geologiska undersökning</i>

⁹ Senaste lydelse 1995:106.

Beslut av bergmästaren i <i>ärende</i> om ersättning enligt 7 kap. 1 §	Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen
Beslut av <i>förrättningsmyndigheten</i> i 8 kap. 7 §	Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen
Beslut av förrättningsmyndigheten i <i>ärende</i> om markanvisning	Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen
Tillstånd av bergmästaren att lägga ned gruva eller motsvarande anläggning enligt 14 kap. 4 § tredje stycket	<i>Sveriges geologiska undersökning</i>
Beslut av bergmästaren i andra frågor enligt denna lag	Allmän förvaltningsdomstol
Beslut av länsstyrelsen i frågor som avses i 3 kap. 6 §	Regeringen
Beslut av länsstyrelsen i frågor om prövande av säkerhet enligt 17 kap.	Allmän förvaltningsdomstol
Beslut av Statens jordbruksverk eller Skogsstyrelsen enligt 8 kap. 6 a § första eller fjärde stycket.	Allmän förvaltningsdomstol

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Föreslagen lydelse

I fråga om överklagande av beslut enligt denna lag gäller följande.

Beslut	Överklagas hos
Beslut av bergmästaren i frågor som gäller undersökningstillstånd	Allmän förvaltningsdomstol
<i>Beslut av bergmästaren i frågor som gäller fastställande av en arbetsplan för undersökningsarbete enligt 3 kap. 5 a §</i>	<i>Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen</i>
Beslut av bergmästaren i frågor som gäller meddelande av bearbetningskoncession, tillstånd till över-	Regeringen

låtelse av koncession eller ändring av villkoren för en koncession	
Beslut av bergmästaren i frågor om förlängning av giltighetstiden för en bearbetningskoncession enligt 4 kap. 10 §	Regeringen
Beslut av bergmästaren i andra frågor som gäller bearbetningskoncession	Allmän förvaltningsdomstol
Tillstånd av bergmästaren till byggande av väg enligt 3 kap. 3 § andra stycket	<i>Allmän förvaltningsdomstol</i>
Beslut av bergmästaren i fråga som avses i 3 kap. 7 §	Länsstyrelsen
Förhandsbesked av bergmästaren enligt 4 kap. 9 § tredje stycket	<i>Allmän förvaltningsdomstol</i>
Tillstånd av bergmästaren att lägga igen utfraktsväg, ort eller borrhål enligt 5 kap. 8 § eller 13 kap. 7 §	<i>Allmän förvaltningsdomstol</i>
Beslut av bergmästaren i ärenden om ersättning enligt 7 kap. 1 eller 2 §	Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen
<i>Beslut av bergmästaren om mineralersättning enligt 7 kap. 7 §</i>	<i>Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen</i>
Beslut av bergmästaren enligt 8 kap. 7 §	Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen
Beslut av förrättningsmyndigheten i ärenden om markanvisning	Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen
Tillstånd av bergmästaren att lägga ned gruva eller motsvarande anläggning enligt 14 kap. 4 § tredje stycket	<i>Allmän förvaltningsdomstol</i>
Beslut av bergmästaren i andra frågor enligt denna lag	Allmän förvaltningsdomstol

Beslut av länsstyrelsen i frågor som avses i 3 kap. 6 §
Regeringen

Prop. 2004/05:40

Beslut av länsstyrelsen i frågor om prövande av säkerhet enligt 17 kap.
Allmän förvaltningsdomstol

Beslut av Statens jordbruksverk eller Skogsstyrelsen enligt 8 kap. 6 a § första eller fjärde stycket.
Allmän förvaltningsdomstol

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Beslut av Sveriges geologiska undersökning enligt 1 § får inte överklagas.

Länsstyrelsens beslut i överklagade ärenden enligt 3 kap. 7 § får inte överklagas. Detsamma gäller fastighetsdomstolens beslut i dit överklagade ärenden som gäller jäv mot förrättningsman.

6 §

Överklagas bergmästarens beslut i ärende om ersättning enligt 7 kap. 1 § eller i tvist enligt 8 kap. 7 § eller överklagas förrättningsmyndighetens beslut i ärende om markanvisning, svarar tillstånd- eller koncessionshavaren för sina egna kostnader i fastighetsdomstolen och i högre rätt. Tillstånd- eller koncessionshavaren svarar vidare för de kostnader som åsamkas motparterna i fastighetsdomstolen genom att tillstånd- eller koncessionshavaren har överklagat bergmästarens beslut och i högre rätt genom att han har överklagat dit. Vad som nu har sagts gäller dock inte om annat följer av 18 kap. 6 eller 8 § rättegångsbalken. I övrigt tillämpas 18 kap. rättegångsbalken.

Överklagas bergmästarens beslut i *ett* ärende om ersättning enligt 7 kap. 1 *eller* 2 § eller i *en* tvist enligt 8 kap. 7 § eller överklagas förrättningsmyndighetens beslut i *ett* ärende om markanvisning, svarar tillstånd- eller koncessionshavaren för sina egna kostnader i fastighetsdomstolen och i högre rätt. Tillstånd- eller koncessionshavaren svarar vidare för de kostnader som åsamkas motparterna i fastighetsdomstolen genom att tillstånd- eller koncessionshavaren har överklagat bergmästarens beslut och i högre rätt genom att han *eller hon* har överklagat dit. Vad som nu har sagts gäller dock inte om annat följer av 18 kap. 6 eller 8 § rättegångsbalken. I övrigt tillämpas 18 kap. rättegångsbalken.

17 kap.

2 §

Om säkerhet som skall ställas enligt denna lag inte har godkänts av den till vars förmån den ställs, skall säkerheten prövas av länsstyrelsen.

Borgen får godkännas av länsstyrelsen endast om borgensmannen svarar för egen skuld och, om flera har tecknat borgen, de svarar solidariskt.

Staten, kommuner, *landstingskommuner* och kommunalförbund behöver inte ställa säkerhet.

Borgen får godkännas av länsstyrelsen endast om borgensmannen svarar *som* för egen skuld och, om flera har tecknat borgen, de svarar solidariskt.

Staten, kommuner, *landsting* och kommunalförbund behöver inte ställa säkerhet.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 maj 2005.
 2. Bestämmelserna i 3 kap. 5 och 5 a §§ tillämpas inte på undersökningstillstånd som har beviljats före ikraftträdandet. Om ett sådant undersökningstillstånd förlängs efter denna tidpunkt skall dock de nya bestämmelserna tillämpas för tiden därefter.
 3. Bestämmelserna i 7 kap. 2 och 7 §§ tillämpas inte på bearbetningskoncessioner som har beviljats före ikraftträdandet.

Den 25 februari 1999 beslutade regeringen att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att utreda vissa frågor gällande äganderätten till mark och hur denna äganderätt förhåller sig till minerallagen (1991:45) och gruvnäringens behov. Vidare skulle behovet av förstärkt skydd för värdefulla natur- och kulturmiljöer utredas i samband med dels prövningen av undersökningstillstånd och dels undersökningsarbeten. Utredningen fick namnet Minerallagsutredningen.

Den 1 oktober 2000 överlämnade utredaren betänkandet Minerallagen, markägarna och miljön (SOU 2000:89). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1*. Betänkandets lagförslag finns i *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En sammanställning över remissyttrandena finns tillgänglig i Näringsdepartementet (dnr N2000/7740/ESB).

Den 25 januari 2002 beslutade regeringen att tillsätta en interdepartemental arbetsgrupp med uppgift att analysera vissa mineralpolitiska frågor. Vid remissbehandlingen av Minerallagsutredningens betänkande hade dessa frågor av många remissinstanser ansetts särskilt angelägna att ytterligare analysera.

Kompletterande analyser har genomförts i huvudsak på fyra områden: omvärldsanalys för gruvnäringen, internationell minerallagstiftning, ersättning till fastighetsägare samt myndighetsstrukturen på mineralområdet. Utöver detta lämnas i arbetsgruppens rapport vissa förslag avseende minerallagens avgifter och om hinder mot undersökningstillstånd. Det senare rör frågor som uppmärksammas av Bergsstaten vid handläggning av ärenden. Vidare görs en nulägesredovisning av ansvaret för tillsynen över gamla gruvhål.

Arbetsgruppen överlämnade i december 2002 departementspromemorian Inför en ändrad minerallag – vissa kompletterande mineralpolitiska frågor (Ds 2002:65). En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 4*. Arbetsgruppens lagförslag finns i *bilaga 5*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 6*. En sammanställning över remissyttrandena finns tillgänglig i Näringsdepartementet (dnr N2002/12339/ESB).

En mindre modifiering har gjorts av arbetsgruppens förslag när det gäller mineralersättningen. Förslaget har i den delen beretts under hand med Sveriges geologiska undersökning, Bergsstaten och Föreningen för gruvor, mineral och metallproducenter i Sverige – SveMin (tidigare Svenska Gruvföreningen).

Propositionen bygger på en överenskommelse mellan den socialdemokratiska regeringen och Vänsterpartiet.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 17 juni 2004 att inhämta Lagrådets yttrande över det lagförslag som finns i *bilaga 7*.

Lagrådets yttrande finns i *bilaga 8*.

Regeringen har följt Lagrådets förslag och synpunkter utom i fråga om prövningen av arbetsplaner och kommunikering av ansökningar om

undersökningstillstånd. Regeringen behandlar Lagrådets synpunkter i Prop. 2004/05:40 avsnitt 5.1.4, 5.1.5 och 5.2.3 samt i författningskommentaren. Vissa redaktionella ändringar har gjorts i lagtexten.

4.1 Gällande ordning

Ändamålet med minerallagen (1991:45) är att reglera formerna och förutsättningarna för undersökning och utvinning av vissa mineralfyndigheter oavsett vem som äger marken. Nedan görs en översiktlig redovisning av minerallagens bestämmelser.

4.1.1 Minerallagens tillämpningsområde

Lagen gäller undersökning och bearbetning av fyndigheter på egen eller annans mark av vissa särskilt uppräknade mineraliska ämnen. Bestämmelser som berör verksamhet som avses i lagen finns också i miljöbalken, plan- och bygglagen (1987:10), lagen (1988:950) om kulturminnen m.m., strålskyddslagen (1988:220) och lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet. Lagen tillämpas inte inom allmänt vattenområde i havet. Där är i stället lagen (1966:314) om kontinentalsockeln tillämplig.

Med undersökning avses arbete i syfte att påvisa en fyndighet av ett koncessionsmineral och att utröna fyndighetens sannolika ekonomiska värde och dess beskaffenhet i övrigt, i den mån sådant arbete innebär intrång i markägarens eller annan rättsinnehavares rätt. Med bearbetning avses utvinning och tillgodogörande av koncessionsmineral. Undersökning får, med undantag för vissa rättigheter som fastighetsägaren har, utföras endast av den som har undersökningstillstånd och bearbetning endast av den som har bearbetningskoncession.

4.1.2 Undersökningstillstånd

Bestämmelser om undersökningstillstånd finns i 2 kap. minerallagen.

Ett undersökningstillstånd ger den som beviljats tillståndet ensamrätt till undersökning och tillträde till marken inom tillståndsområdet och företräde framför andra till en eventuell fyndighet inom området. Den som är fastighetsägare har, så länge ingen annan har beviljats undersökningstillstånd, rätt att undersöka om malmer och mineral finns på den egna fastigheten. Fastighetsägaren kan också medge att någon annan får utföra undersökningsarbete. Om ett undersökningstillstånd har beviljats har dock tillståndshavaren ensamrätt till att få göra undersökningar.

Ärenden om undersökningstillstånd prövas av bergmästaren.

Undersökningstillstånd skall avse ett bestämt område, som inte får vara större än att tillståndshavaren kan antas ha möjlighet att undersöka det på ett ändamålsenligt sätt. Området skall också ha en för ändamålet lämplig form (2 kap. 1 §). Undersökningstillstånd skall meddelas om det finns anledning att anta att undersökning i området kan leda till fynd av koncessionsmineral och sökanden inte uppenbarligen saknar möjlighet att få till stånd en ändamålsenlig undersökning. Tillstånd att bedriva undersökning beträffande olja, gasformiga kolväten eller diamant får dock beviljas endast den som visar sig vara lämplig att bedriva sådan undersökning (2 kap. 2 §).

Undersökningstillstånd gäller i tre år från dagen för beslutet. Giltighetstiden kan sedan förlängas till maximalt 15 år. Förlängning sker först med sammanlagt högst tre år om ändamålsenlig undersökning har utförts inom området eller om tillståndshavaren har godtagbara skäl till att undersökning inte har skett och dessutom gör sannolikt att området kommer att undersökas inom den tid som ansökan avser. Därefter kan förlängning ske med sammanlagt högst fyra år om det finns särskilda skäl och sedan med ytterligare sammanlagt högst fem år om det finns synnerliga skäl. Sistnämnda möjlighet till förlängning har ännu inte utnyttjats.

När ett undersökningstillstånd eller en bearbetningskoncession har upphört, gäller, om det inte finns synnerliga skäl, en karenstid på ett år från det att tillståndet eller koncessionen upphörde att gälla tills en ny ansökan om undersökningstillstånd beträffande mark inom samma område kan prövas (2 kap. 9 §).

Undersökningstillstånd får inte heller, utan att det finns särskilda skäl, meddelas inom en skyddszon på 1 000 meter runt ett område som omfattas av en bearbetningskoncession. Om en gruva eller motsvarande anläggning inte har tagits i drift inom tre år från det att bearbetningskoncession meddelades, får dock undersökningstillstånd meddelas inom skyddszonen tills anläggningen tas i drift. Om en sådan anläggning tas i drift inom koncessionsområdet får undersökningstillstånd meddelas koncessionshavaren eller annan som har dennes samtycke (2 kap. 9 a §).

Undersökningstillstånd beträffande olja, gasformiga kolväten eller diamant skall förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen eller enskild rätt (2 kap. 10 §).

4.1.3 Undersökningsarbete

Bestämmelser om undersökningsarbete finns i huvudsak i 3 kap. minerallagen.

Den som har undersökningstillstånd får inom tillståndsområdet bedriva undersökningsarbete för att visa att sådant mineral som omfattas av tillståndet finns inom området och för att ta närmare reda på fyndighetens storlek, beskaffenhet och brytvärdhet. Arbetet skall utföras så att minsta skada och intrång vållas. Tillståndshavaren får ta mark i anspråk för att uppföra byggnader som är oundgängligen nödvändiga för undersökningsarbetet. I den utsträckning det behövs får mark tas i anspråk för att bygga väg inom området eller använda väg till och inom området. Efter tillstånd av bergmästaren får mark också tas i anspråk för att bygga nödvändig väg till området (3 kap. 1 och 3 §§).

Minst två veckor innan undersökningsarbetet påbörjas skall tillståndshavaren underrätta bergmästaren, ägaren till den mark där arbetet skall bedrivas och innehavarna av nyttjanderätt eller servitut om när arbetet skall påbörjas. Kan arbetena komma att beröra annan särskild rätt skall även innehavaren av denna underrättas, exempelvis väghållare för enskild väg. Underrättelser till andra än bergmästaren skall delges. Innan arbetet påbörjas skall tillståndshavaren ställa säkerhet för ersättning för skada eller intrång som föranleds av undersökningsarbete, om inte den som är berättigad till ersättning medger annat (3 kap. 5 §).

Undersökningsarbete får inte äga rum inom nationalpark eller i strid med föreskrifter som har meddelats för natur- eller kulturresevat med stöd av 7 kap. miljöbalken.

Länsstyrelsens tillstånd krävs för undersökningsarbete inom befästningsområden, kyrkogårdar, begravningsplatser och de s.k. obrutna fjällen (3 kap. 6 §). Bergmästarens tillstånd krävs för undersökningsarbete inom följande områden:

- område inom trettio meter från allmän väg, järnväg, kanal som är upplåten för allmän trafik och flygplats,
- område inom etthundra meter från tomt med byggnad där någon är bosatt under övervägande del av året,
- område med kyrka, annan samlingslokal, undervisningsanstalt, hotell, vårdanstalt och liknande inrättningar, och
- område med elektrisk kraftstation eller industriell anläggning eller med detaljplan eller områdesbestämmelser (3 kap. 7 §).

Skada och intrång som föranleds av undersökningsarbete skall ersättas av tillståndshavaren (7 kap. 1 §). Eventuella tvister om ersättningen prövas av bergmästaren.

4.1.4 Bearbetningskoncession

Bestämmelser om bearbetningskoncession och därmed sammanhängande verksamhet finns i huvudsak i 4 och 5 kap. minerallagen.

För att få bryta mineral krävs normalt bearbetningskoncession enligt minerallagen. Genom detta beslut förvärvar koncessionshavaren rätten till mineralfyndigheten. En fastighetsägare får för sitt husbehov utan koncession bearbeta fyndigheter av koncessionsmineral så länge ingen annan har koncession inom området. Om koncession meddelas annan inom ett område där fastighetsägaren bearbetar fyndigheter av koncessionsmineral eller annat mineraliskt ämne för sitt husbehov har fastighetsägaren rätt att i skälig utsträckning fortsätta verksamheten om det inte finns särskilda skäl för annat.

Bearbetningskoncession meddelas om en fyndighet som sannolikt kan tillgodogöras ekonomiskt har påträffats och fyndighetens belägenhet och art inte gör det olämpligt att sökanden får den begärda koncessionen. Koncession för bearbetning av olja eller gasformiga kolväten får dock beviljas endast den som visar att han är lämplig att bedriva sådan bearbetning.

I koncessionsärendet skall reglerna i 3 och 4 kap. miljöbalken omushållning med mark och vatten tillämpas. Om koncessionsärendet avser en verksamhet som senare skall prövas även enligt miljöbalken eller någon annan lag skall 3 och 4 kap. miljöbalken tillämpas endast vid prövningen av koncessionsärendet. En koncession får inte strida mot detaljplan eller områdesbestämmelser. Mindre avvikelser får dock göras om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas. En koncession skall förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen eller enskild rätt eller som behövs för att naturtillgångarna skall utforskas och tillvaratas på ett ändamålsenligt sätt.

En bearbetningskoncession skall avse ett bestämt område, som avgränsas efter vad som är lämpligt med hänsyn till fyndigheten, ändamålet med koncessionen och övriga omständigheter.

En koncession meddelas för tjugofem år. Om sökanden begär det får dock en kortare tid bestämmas. Koncessionstiden förlängs utan särskild ansökan med tio år i sänder om regelbunden bearbetning pågår när giltighetstiden går ut. Även om det inte pågår regelbunden bearbetning kan giltighetstiden under vissa förutsättningar förlängas med högst tio år.

Den som har koncession får inom koncessionsområdet, i dagen eller under jord, bedriva undersökningsarbete och utföra bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet. Verksamheten får i princip endast avse sådana mineral som omfattas av koncessionen.

Den som har bearbetningskoncession skall ersätta skada eller intrång som föranleds av undersökningsarbete och av att mark tas i anspråk för bearbetning eller därmed sammanhängande verksamhet. Om det uppstår synnerligt men för någon fastighet eller del därav på grund av att mark tas i anspråk skall koncessionshavaren lösa den fastighet eller fastighetsdel som lider sådant men, om ägaren begär det (7 kap. 1 och 2 §§). I fråga om ersättning och löseskilling gäller vissa regler i expropriationslagen (1972:719) i tillämpliga delar. Tvister om ersättning prövas av bergmästaren.

Ärenden om bearbetningskoncession prövas som regel av bergmästaren. Under vissa förutsättningar skall dock bergmästaren hänskjuta ärendet till regeringens prövning. Regeringen prövar överklaganden av beslut om bearbetningskoncession.

4.1.5 Markanvisningsförrättning

Bestämmelser om markanvisningsförrättning finns i 9 kap. minerallagen.

För att bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet skall få äga rum krävs att mark anvisas för ändamålet. Markanvisningsförrättning hålls av bergmästaren på begäran av koncessionshavaren. I vissa fall skall bergmästaren biträdas vid förrättningen av två gode män.

Vid förrättningen bestäms den mark inom koncessionsområdet som koncessionshavaren får ta i anspråk för bearbetning av en mineralfyndighet. Vidare bestäms den mark som koncessionshavaren, inom eller utom koncessionsområdet, får ta i anspråk för verksamhet som hänger samman med bearbetningen. Normalt kommer koncessionshavaren överens med markägaren och innehavarna av särskild rätt om markanvändningen. I så fall anvisas mark i enlighet med överenskommelsen. I annat fall anvisas den mark som behövs. Mark anvisas tills vidare om inte sökanden begär något annat.

Beslut om markanvisning skall ange den anvisade markens läge, omfattning och ändamål samt innehålla avgörande i tvister om ersättning enligt 7 kap. 1 eller 2 § som har prövats vid förrättningen. Beslutet skall också innehålla avgörande av frågor om ersättning för förrättningskostnader (9 kap. 22 §). Överenskommelse om ersättning som avses i 7 kap. 1 eller 2 § skall fastställas i markanvisningsbeslutet om någon av parterna begär det (9 kap. 23 §). Innan beslut fattas om inlösen av en del av en fastighet enligt 7 kap. 2 § skall på det sätt som gäller för fastighets-

bildning en karta med beskrivning ha upprättats över området och dess gränser ha utmärkts (9 kap. 25 § andra stycket). Anvisad mark får tillträdas innan markanvisningsbeslutet har vunnit laga kraft, om sökanden har ställt säkerhet för den ersättningskyldighet som avses i 7 kap. 1 och 2 §§ och bergmästaren inte bestämmer annat (9 kap. 26 §).

Ersättning som har bestämts vid markanvisningsförrättning skall betalas inom en månad från det att markanvisningsbeslutet vunnit laga kraft. Ersättningen skall innefatta ränta från dagen då beslutet vann laga kraft eller, om marken dessförinnan tillträtts, från tillträdesdagen. Ränta beräknas enligt 5 § räntelagen (1975:635) tills betalning skall ske och enligt 6 § räntelagen för tiden därefter (10 kap. 1 §).

4.1.6 Vissa ytterligare frågor

Tillsynen över efterlevnaden av minerallagen och av villkor eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen utövas av bergmästaren (15 kap. 1 §). Vid sin tillsyn får bergmästaren meddela de förelägganden som behövs. Om arbete bedrivs på sådant sätt att det uppkommer uppenbar fara för allmänt eller enskilt intresse får bergmästaren förbjuda arbetet. Förbudet gäller omedelbart och får verkställas (15 kap. 3 §).

Om undersökningsarbete påbörjas utan att säkerhet har ställts enligt 3 kap. 5 § eller om anläggning utförs i strid med 3 kap. 3 § andra stycket, får kronofogdemyndigheten på ansökan av den som äger eller innehar marken meddela särskild handräckning för att arbetet skall ställas in eller att anläggningen skall tas bort på undersökarens bekostnad (15 kap. 4 §). Vidare kan bl.a. den som bedriver undersökningsarbete i strid med bestämmelserna om krav på undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession och, med visst förbehåll, den som påbörjar undersökningsarbete utan att iaktta vad som föreskrivs i 3 kap. 5 § om underrättelse och ställande av säkerhet, dömas till böter eller fängelse i högst sex månader (15 kap. 6 §).

I 16 kap. finns bestämmelser om överklagande av beslut. Beroende på vad saken gäller överklagas beslut till regeringen, fastighetsdomstol, allmän förvaltningsdomstol, länsstyrelsen eller Sveriges geologiska undersökning (16 kap. 1 §). En sakägare som har överklagat behöver endast betala koncessionshavarens kostnader om detta föranleds av en tillämpning av 18 kap. 6 § rättegångsbalken och får själv svara för sina kostnader endast om sakägaren själv klagat och förlorat. Har både tillstånds- eller koncessionshavaren och sakägaren fullföljt talan får sakägaren kostnadsersättning, i den mån kostnaden är orsakad av motpartens fullföljd av talan, även om sakägaren förlorar (16 kap. 6 §).

4.2 Behovet av en minerallag

Vårt land har en geologi som ger förutsättningar att hitta mineralfyndigheter av sådan storlek att de kan tillgodogöras ekonomiskt. Mineralutvinning skiljer sig på olika sätt från annan näringsverksamhet när det gäller de resurser som behövs för att verksamheten skall kunna bedrivas på ett effektivt sätt. De mineraliseringar som hittas kan t.ex. av naturliga

skäl inte omlokaliseras. Fyndigheterna måste exploateras i anslutning till fyndplatsen, om de över huvud taget skall brytas. I lagstiftningen måste därför finnas ett rimligt mått av förutsebarhet för de företag som arbetar med att prospektera efter de mineral som inte kan ses med blotta ögat utan kräver specialiserade geologiska metoder för att hittas. Särskilda minerallagar finns i alla länder med liknande geologiska förutsättningar som i Sverige. De äldsta kända gruvrättsliga bestämmelserna i Sverige är från 1300-talet. Vi har således en lång erfarenhet av mineralutvinning.

Anledningen till att vi har en minerallag och en mineralpolitik är att det finns ett samfällt intresse av att exploatera våra mineraltillgångar och att det sker på ett ansvarsfullt sätt med hänsyn till konsekvenserna för andra verksamheter och för natur- och kulturmiljön. Rent generellt är det önskvärt att naturtillgångarna används på ett sådant sätt att den samhälls-ekonomiska avkastningen blir så hög som möjligt samtidigt som kostnader och intäkter fördelas på ett rimligt sätt mellan olika grupper i samhället.

Minerallagen är en exploateringslag och tillståndsgivningen enligt lagen regleras ingående också genom miljöbalken och plan- och bygglagen, vilka tillsammans med flera andra lagar tillämpas parallellt med minerallagen. Detta ger ett bra ramverk för utvinning av de mineral som är svåra att hitta och där eftersökningen eller prospekteringen är en kostnadskrävande högriskverksamhet.

Minerallagen vilar på expropriationsrättslig grund. Det innebär att ersättning för skada och intrång samt inlösen av fastighet i princip bestäms i enlighet med expropriationslagens regler.

4.2.1 Skillnad mellan koncessionsmineral och markägarmineral

Mer än 99 procent av den svenska berggrunden utgörs av mineral som tillhör markägaren s.k. markägarmineral. De flesta av dessa mineral är relativt lätta att finna och utvinningen styrs inte av minerallagen utan marken upplåts av markägaren genom avtal. Därefter regleras utvinningen genom miljöbalken.

Minerallagen omfattar mineral som är industriellt användningsbara, som förekommer i Sverige i en sådan utsträckning att utvinningen är meningsfull och som kräver systematisk prospektering och undersökning för att kunna påvisas.

Minerallagens koncessionsmineral har, som råvaror för framställning av metaller och mineraliska produkter, en avgörande betydelse för den materiella välfärden i det moderna samhället. Metaller och mineralvaror ingår i så gott som alla tillverkningsprocesser, från framställning av papper till mobiltelefoner. Utvinning av mineral är därför en ekonomiskt betydelsefull näring. Den internationella handeln särskilt med råvaror för metallframställning är omfattande.

4.2.2 Intressekonflikter

Den svenska minerallagstiftningens historiska utveckling återspeglar en konflikt mellan tre parter. Jordägaren, staten och upphittaren, dvs. prospektören, kan alla ha olika intressen. Jordägaren kan vara intresserad av

att själv få tillgodogöra sig de mineraltillgångar som finns i marken. Det kan också tänkas att jordägaren inte vill acceptera det markintrång som utvinningen medför. Staten kan ha flera i vissa fall motstående intressen, såsom skatteinkomster, sysselsättning och skydd för andra allmänna intressen, t.ex. natur- och kulturmiljön. Prospektörer har intresse av att få tillgodogöra sig den malm som man har hittat efter att ha lagt ned stora kostnader. Dessa intressen har under århundradena givits varierande tyngd, vilket också har avspeglats i lagstiftningen.

Det utredningsarbete som under de senaste åren genomförts beträffande minerallagen har som en betydande del haft den förändrade balansen mellan markägarens och gruvnäringens intressen. Det är markägarnas behov som nu mer kommit i fokus. Det allmänna intresset av att ha en gruvnäring i landet har satts ifråga av vissa aktörer.

4.3 Angeläget allmänt intresse

Enligt 2 kap. 18 § regeringsformen är varje medborgares egendom tryggad genom att ingen kan tvingas avstå sin egendom till det allmänna eller till någon enskild genom expropriation eller annat sådant förfogande eller tåla att det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen.

Det är ett allmänt intresse att så många som möjligt har en trygg försörjning genom någon form av förvärvsarbete och att ekonomin utvecklas så att de växande anspråken på privat konsumtion och offentlig service kan tillgodoses. Det innebär att det är önskvärt att det finns goda villkor för företag att etablera sig och växa i Sverige och att landets resurser i form av mänsklig kompetens, naturtillgångar och realkapital utnyttjas så effektivt som möjligt.

Det är också ett allmänt intresse att det finns regelverk som skapar goda villkor för olika slags näringar och främjar produktivt arbete, företagsamhet och investeringar. Ett sådant regelverk är en kollektiv nytthet som bara staten kan upprätthålla och utveckla. Spelreglerna bör vara klara och rimligt stabila för att företag och enskilda skall kunna fatta långsiktiga beslut om t.ex. investeringar och utbildning. Regelverket måste dock, när behov uppstår, kunna anpassas till förändringar i omvärlden.

Minerallagen är i första hand ett näringspolitiskt instrument för att främja utvinning av sådana mineral som av statsmakterna anses som industriellt användbara och samhällsekonomiskt betydelsefulla och vars framletande genom prospektering och utvinning är komplicerad och resurskrävande.

År 1991 avvecklades det statliga stödet till prospektering. Anledningen var att man från statens sida ansåg att skattemedel inte bör användas till så riskfyllda verksamheter. Medan det fanns statligt stöd låg prospekteringsnivån som högst på 175 miljoner kronor år 1985. Sedan det statliga stödet avvecklats nåddes en toppnivå på strax under 250 miljoner kronor 1998. År 2003 prospekterades det i Sverige för 183 miljoner kronor. De globala investeringarna i prospektering har sjunkit de senaste åren men det finns flera indikationer på att prospekteringen är på väg uppåt igen. I Sverige var antalet undersökningstillstånd som beviljades år

2003 (183) fler än under året 2002 (159). Nya undersökningstillstånd beviljades för en areal som väsentligt översteg föregående års areal. Ökningen beror på omfattande nya undersökningar i Norrbottens län.

Tillgången på malm är inte given utan det krävs noggranna undersökningar. De som letar efter mineral måste kunna förvänta sig att få tillgodogöra sig resultatet av investeringar och arbete. Undersökningsrätten kan alltså sägas tjäna ett allmänt intresse eftersom den stimulerar till prospektering efter mineral som markägarna själva normalt saknar kunskap, vilja och resurser att söka efter.

Mineralsektorn är av avgörande betydelse för sysselsättning i framför allt de nordligaste delarna av vårt land. Ett nytt stråk med guldförekomster som hittats i Västerbottens inland kan leda till att ett antal nya gruvor kan komma att öppnas. Gruvverksamhet kan bli av stor betydelse för utvecklingen i denna region.

Tidigare ansågs försörjningsberedskapen vara ett viktigt motiv för att främja mineralutvinning i Sverige. Det är fortfarande ett allmänt intresse att industrin har tillgång till råvaror av olika slag. Det finns dock inte vare sig geologiska eller ekonomiska förutsättningar för att vårt land skall vara helt självförsörjande på mineralråvaror.

Sverige är i dag EU:s största gruvland. I ett globalt perspektiv är vi dock små. År 2002 låg vi på första plats i EU när det gällde produktion av guld, silver, bly och järnmalm, tvåa efter Portugal i produktion av koppar och trea efter Irland och Spanien när det gällde produktion av zink. Efter utvidgningen den 1 maj 2004 har Sverige hamnat på andra plats efter Polen när det gäller produktion av silver, koppar och bly.

Den internationella ekonomiska integrationen har fördjupats samtidigt som behovet av metall i världen ökar. Länder som tidigare varit helt stängda för prospektering och gruvdrift, t.ex. tidigare Sovjetunionen, delar av Afrika och Kina, har stegvis öppnats för utländska investeringar. Ett växande utbud har pressat priserna på malmer och industrimineral. Detta har lett till att den svenska gruvnäringen har utsatts för ett allt starkare internationellt konkurrenstryck, både på avsättningsmarknaderna utomlands och på hemmamarknaden.

Det är ett allmänt intresse att Sverige genom sina geologiska förutsättningar kan bidra till att tillfredsställa det ökande globala behovet av metall samtidigt som graden av återanvändning ökar. Det är också angeläget att bl.a. gruvindustrin och gruvutrustningsindustrin genom sitt kunnande och sin erfarenhet av en långsiktigt hållbar utvinning av naturresurser kan bidra med produkter och teknikspridning till andra länder.

Det är således ett starkt samhällsintresse – dvs. angeläget allmänt intresse – att mineral kan tas tillvara och brytas. Det är betydelsefullt att i ett långsiktigt hållbart perspektiv få till stånd brytning av de mineral som finns i den svenska berggrunden, men som är svåra och kostsamma att hitta. Detta kräver en minerallag som ger goda ramvillkor för att främja produktivt arbete, företagsamhet och investeringar. Det synsätt som ligger bakom minerallagen, att upphittaren har företräde men staten bestämmer, utgör därför ett så starkt allmänt intresse att grundlagens förutsättningar för ingrepp i markägarnas rätt måste anses uppfyllda.

4.4.1 Utvecklingstrender

Omkring 85 länder moderniserade sina minerallagstiftningar mellan 1985 och 1992. Flera faktorer har samverkat och bidragit till denna snabba förändring av en industrisektor, som traditionellt har ansetts vara konservativ rent allmänt men samtidigt betydelsefull både ekonomiskt, socialt och politiskt eftersom den har bidragit till industrialisering och samhällsekonomi i många länder, inte minst i Sverige.

Förändringarna hade inte kunnat gå så snabbt och vara så genomgripande om inte de ekonomiska och, indirekt, politiska kraven på förändring varit starka. Den pågående ekonomiska globaliseringen och liberaliseringen kan sägas ligga till grund för många av de förändringar som iakttagits. Framtida förändringar av minerallagstiftningarna kommer att vara beroende av hur världsekonomin utvecklas.

I avkolonialiseringens tid i slutet av 1960-talet och början av 1970-talet då marknadsekonomin och planhushållningen fortfarande stod mot varandra speciellt på råvaruförsörjningens område, presenterade den s.k. Romklubben sin inflytelserika rapport *Limits to growth*. De första miljökatastroferna hade uppmärksammats, framför allt i jordbruket. Utvecklingsländerna i tredje världen gick samman och krävde full kontroll över sina naturresurser, deras legitima nationella arv. I FN myntade Algeriet 1974 begreppet en ny ekonomisk världsordning och krav restes på att råvaror, speciellt metaller skulle bidra till de före detta koloniernas ekonomiska, politiska och sociala utveckling.

En del av dessa krav kan kännas igen i dagens debatt om hållbar utveckling, om krav på ökat inflytande för svaga grupper, krav på långsiktiga ekologiska hänsyn och miljövårdsåtgärder.

I denna miljö utvecklades minerallagstiftningar, som åtminstone på papperet, betonade statens inflytande över naturresurserna. Nationaliseringar genomfördes i Chile, Zambia, Venezuela, Brasilien och många andra länder.

Den historiska utvecklingen visar att även inom ett så snävt område som minerallagstiftning sker svängningar över tiden. Det är inte orimligt att pendeln kommer att svänga tillbaka med en annan balans mellan statliga och privata intressen än vad som gäller i dag.

4.4.2 Trendernas effekter på minerallagstiftningar

De nya lagar som införts i s.k. gruvländer under de senaste femton åren har alla syftat till att trygga råvaruförsörjningen inom ramen för ett marknadsekonomiskt system snarare än det tidigare systemet där statens roll var avsevärt mer betydelsefull. Utländska investerare skulle attraheras genom att minerallagarna gjordes mer attraktiva. Förändringarna varierar givetvis starkt mellan länderna men några gemensamma drag kan skönjas såsom

- förstärkt rätt för den som hittar en fyndighet att också bryta den,
- förbättrade möjligheter att överlåta fyndigheter,

- modernisering av gamla lagar
- snabbare administrativa processer,
- minimerat godtycke, och
- förbättrad registerföring och arkivering av handlingar.

Av dessa är de två första viktigast medan de senare handlar mest om hur reglerna tillämpas.

4.4.3 Dagens trender

De tidigare beskrivna trenderna startade i tredje världens utvecklingsländer. Under andra hälften av 1990-talet började även industriländerna att se över sina minerallagstiftningar. Detta har skett först i de länder där gruvindustrin har varit och är ekonomiskt viktig, t.ex. i flera av Kanadas provinser och i de australiensiska delstaterna. Under trycket av globaliseringen har andra länder följt efter. Det kan konstateras att någon större översyn inte genomförts i alla länder, särskilt inte i Europa och praktiskt taget inte alls i USA där lagstiftningen är mer än 100 år gammal.

Nya globala trender är ofta knutna till den politiska utvecklingen. Alla trender är inte nya utan delvis fortsättning på tidigare existerande rörelser och ibland även en reaktion mot dessa. Globala trender som kan urskiljas är harmonisering, balans mellan intressegrupper, snabb och effektiv myndighetsprövning, tillgång till mark, äganderätt till mineral och sist men inte minst hållbar utveckling.

Harmonisering

Fortsatt globalisering och ökande konkurrens om ett krympande totalt prospekteringskapital leder gradvis till harmonisering av de nationella lagarna. Inget land har så avgörande konkurrens fördelar att man vill riskera sin position genom att avstå från harmonisering av sin lagstiftning. Detta gäller givetvis under förutsättning att det är ett politiskt prioriterat mål att främja gruvnäringen.

Balans mellan intressegrupper

Behovet att skapa balans mellan olika intressen är inte nytt. Det har dock främst handlat om att väga samhällets intressen mot gruvbolagets behov av vinst.

Balansaspekten kommer troligen att spela en viktigare roll i framtiden om ursprungsbefolkningar och andra intressegrupper skall vara med i beslutsprocessen rörande gruvprojekt. Detta innebär att processerna måste formaliseras för att bli hanterbara. Lokala, regionala och nationella intressen skall ibland samarbeta med internationella intresseorganisationer som Världsnaturfonden eller Greenpeace, med ofta mycket kunniga företrädare.

I vissa länder är en sådan process en mycket svår balansgång. Finns det dessutom en våldsamt tradition kan resultatet bli förödande. I t.ex. Papua Nya Guinea går nästan allt överskott som tillfaller samhället av guld-

gruvan Lihir tillbaka till lokalbefolkningen. Detta har lett till kraftiga protester från omkringliggande öar och regionens centralort. Vinsterna från den stora koppargruvan Ok Tedi har medfört att medellivslängden hos lokalbefolkningen har ökat väsentligt. Samtidigt har gruvan skapat stora miljöproblem, i lokalbefolkningens värld nästan oändligt långt bort, efter den flod som tar emot avfallet från anrikningen. Här har mineral-lagstiftningen inte räckt till för att hantera situationen.

Snabbhet

Gruvindustrins vinster har sjunkit under en följd av år bl.a. beroende på låga metallpriser, men också på grund av ett generellt sett mera kortsiktigt beteende hos industrin. Det är ofta resultatet i nästa kvartal som styr aktiemarknaderna och detta präglar också gruvbolagens handlande i allt högre grad.

Kraven på snabb avkastning tillsammans med krav på mer omfattande miljökonsekvensbeskrivningar och undersökningar av den socioekonomiska betydelsen av gruvprojekt har lett till att en nyckelfaktor i uppskattningen av riskerna i ett investeringsprojekt är tiden. Hur lång tid beräknas myndighetshandlingen ta? Hur förutsägbar är denna period?

I länder där antalet nödvändiga beslut minimerats innan verksamhet kan komma igång minskar riskerna ur bolagets perspektiv. I Chile och Peru har lagstiftarna infört i princip endast ett tillstånd för både prospektering och brytning av en fyndighet. I dessa rättssystem bestämmer ägaren av en mineralfyndighet helt och hållet på egen hand när en exploatering skall ske. Detta är inte nödvändigtvis optimalt ur samhällets synpunkt, men det har otvivelaktigt starkt bidragit till nya investeringar i Chile.

Servicenivå

Servicenivån hos de myndigheter som hanterar mineralärenden hänger också samman med snabbheten i besluten. Detta är en aspekt som ligger på gränsen mellan lagstiftning och myndighetsutövning. I flera länder har en tröghet i systemet byggts upp efterhand vilket har resulterat i översyn av lagstiftningarna. Så har fallet varit i British Columbia och Western Australia. Ett exempel av något annorlunda natur är den flexibilitet som irländska myndigheter visat i samband med kris i landets gruvindustri. Något liknande skedde också på Grönland där Hjemmestyret beslutade att i en period av dåligt tillflöde av prospekteringskapital tillfälligt sänka kraven på prospekteringsinsatser och även de årliga avgifterna för att företagen skulle kunna behålla sina inmutningar och lättare komma i gång vid en konjunkturuppgång.

Myndighetsutövning

Good governance är ett nyckelbegrepp som ligger nära de tidigare nämnda faktorerna snabbhet och servicenivå. Det kan enkelt uttryckas som frihet från olika typer av särbehandling och minsta möjliga inslag av oförutsägbara beslut.

Det finns även andra aspekter på detta tema, som gradvis verkar få betydelse. Den s.k. BreXskandalen, där geologiska prospekteringsresultat förfalskades, har lett till omfattande insatser i hela Kanada. Förändringarna sker emellertid inte i minerallagarna utan i de lagar som reglerar börsbolagens rapporteringar och information. På detta område har det i många länder genomförts ett arbete för att stärka investerarnas och marknadernas förtroende för branschen genom att införa regler bl.a. om särskilda, kvalificerade personer som skall granska och ansvara för att presenterade uppgifter är korrekta. I vissa länder har det skrivits in i minerallagarna att de rapporter som bolagen lämnar till myndigheterna också skall vara granskade av dessa personer. I Sverige har i Svenska Gruvföreningens (numera SveMin) regi genomförts ett arbete som syftar till en självsanering av branschen.

Markanvändning

Traditionellt har gruvindustrins behov av mark alltid fått förmånlig behandling eftersom industrin varit av betydelse för samhällsekonomin. I och med att behovet av mark för andra ändamål ökat och parallellt med detta gruvindustrins ekonomiska betydelse minskat har denna prioriteringsordning alltmer kommit att ifrågasättas.

Situationen i det kontinentala Europa och i Storbritannien är belysande. I dessa områden är det för det första svårt att hitta nya metallfyndigheter eftersom de bästa och mest lättillgängliga redan brutits ut. För det andra är det ett stort problem att hitta tillräckligt med mark för anläggningar och avfallsdammar.

Traditioner och erfarenheter av gruvdrift spelar en stor roll beträffande allmänhetens acceptans av gruvindustrin. I Grekland har det t.ex. varit svårt att komma igång med gruvdrift under senare år delvis av detta skäl. Den tidigare rovdriften i Östeuropa med minimal omsorg om naturen har där lett till en mycket kritisk inställning till gruvverksamhet.

Hållbar utveckling

Hållbar utveckling är ett begrepp som kommit i fokus under senare års debatt om gruvindustrin och dess framtid. Den globala gruvindustrin har genomfört en process för att skapa ömsesidig förståelse och ett klimat för samtal inom ramen för det s.k. Global Mining Initiative. Hållbar utveckling är där ett nyckelbegrepp.

Gruvindustrins miljöproblem har varit allvarliga och tagits på allvar i de flesta gruvländer. Det har utvecklats rutiner för hur dessa frågor och problem skall få sin bästa tänkbara lösning med så brett deltagande av berörda parter som möjligt. Branschföreträdarna anser i allmänhet att så länge alla företag behandlas lika kan de leva med kraven.

När det gäller mänskliga rättigheter är det till viss del nya aspekter för gruvindustrin. I Sverige bedöms de arbetsrättsliga regler som genomfördes i slutet av 1970-talet ha inneburit att bolagen fått en större exponering och vana vid att lyssna till andra parter synpunkter utöver aktieägarnas.

Allmänt bedöms branschen vara positiv till att de socioekonomiska kraven skall kunna hanteras, förutsatt att man ges tillräckligt med tid för att anpassa sig. Framgångarna i samband med en process om aboriginernas rättigheter i Australien visar att det går att hantera mycket komplexa processer på ett systematiskt och reglerat sätt. Även om detta leder till längre handläggningstider är det möjligt för bolagen att bedöma tidsutdräkten med relativt god säkerhet. Detta är avgörande för att kunna acceptera förändringar i lagstiftningen.

5.1 Undersökningstillstånd

5.1.1 Sökandens lämplighet

Regeringens förslag: Undersökningstillstånd får inte beviljas den som tidigare har visat sig olämplig att bedriva undersökningsarbete.

Minerallagsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Remissinstanserna tillstyrker förslaget.

Skälen för regeringens förslag: I 2 kap. 2 § första stycket mineralagen anges att undersökningstillstånd skall beviljas om det finns anledning att anta att undersökning i området kan leda till fynd av koncessionsmineral och sökanden inte uppenbarligen saknar möjlighet eller avsikt att få till stånd en ändamålsenlig undersökning.

Det sista ledet i bestämmelsen innebär att det i varje ärende skall prövas om sökanden är seriös och har avsikt och förmåga att genomföra undersökningsarbetet på ett ändamålsenligt sätt. Kriteriet att sökanden inte uppenbarligen saknar möjlighet att få till stånd en ändamålsenlig undersökning visar att prövningen inte är avsedd att vara särskilt ingående utan att det främst är fallen av missbruk man vill komma åt. Även om tanken är att prövningen av undersökningstillstånd skall vara relativt schematisk måste bergmästaren ha underlag för att ta ställning till de krav som lagen ställer.

Mineralprospektering bedrivs till större delen av ett mindre antal specialiserade företag. I de flesta fall återkommer dessa både genom direkt ansökan om undersökningstillstånd och i vissa fall som uppdragstagare hos de etablerade gruvbolagen. De flesta prospektörer är alltså välkända hos bergmästaren, som således får en relativt god kunskap om sökandens lämplighet och förmåga att utföra arbetet på ett godtagbart sätt.

Om en sökande tidigare på ett flagrant sätt åsidosatt sina skyldigheter enligt minerallagen, t.ex. genom att inte utföra undersökningsarbete så att minsta skada och intrång vållas eller genom att utföra arbetet där det inte är tillåtet, torde detta redan i dag kunna utgöra grund för avslag vid ny ansökan. Detta framgår dock inte tillräckligt tydligt av lagtexten. Det är vidare oklart i vilken utsträckning misskötsamhet i fråga om hänsyn till natur- och kulturmiljön skall beaktas. Regeringen anser att regeln bör förtydligas i dessa avseenden.

Det bör således klart framgå att bergmästaren vid prövning av ansökningar om undersökningstillstånd får beakta sökandens förmåga att ta hänsyn såväl till de skyldigheter som följer direkt av minerallagen som till natur- och kulturmiljön och att tidigare misskötsamhet i dessa avseenden skall medföra att en ansökan avslås. Det föreslås därför att undersökningstillstånd inte skall beviljas den som tidigare har visat sig olämplig att utföra undersökningsarbete. I författningskommentaren redovisas närmare hur bestämmelsen är avsedd att tillämpas.

Regeringens förslag: Bergmästaren skall kunna bevilja undantag från karenstiden för nytt undersökningstillstånd om det finns särskilda skäl.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Remissinstanserna tillstyrker förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Före den 1 juli 1998 fanns det en bestämmelse om en karenstid på tre år för den som innehaft undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession. Karenstiden innebar att den tidigare tillståndshavaren inte kunde beviljas undersökningstillstånd för mark inom samma område som det tidigare tillståndet avsett. Bergmästaren kunde dock medge undantag från bestämmelsen om det förelåg synnerliga skäl. Sådana skäl angavs i förarbetena (se prop. 1988/89:92 s. 93 f) vara t.ex. att prospektören inte kunnat bedriva ett aktivt undersökningsarbete under hela tillståndstiden på grund av omständigheter som legat utanför dennes kontroll eller att prospektören inte tidigare ansökt om maximalt medgiven tid.

Den nu gällande bestämmelsen i 2 kap. 9 § innebär en återgång till vad som gällt tidigare, dvs. en karenstid för alla på ett år. En ansökan om undersökningstillstånd kan alltså prövas först ett år efter det att ett tidigare tillstånd eller en koncession upphört. Möjligheten till dispens och kravet på synnerliga skäl kvarstår dock oförändrat sedan tidigare.

I förarbetena till den nuvarande lydelsen (se prop. 1997/98:47 s. 12 f och 23) anges att bestämmelsen skall ses som ett komplement till reglerna om förlängning av undersökningstillstånd. Förbudet mot att omedelbart bevilja ett nytt undersökningstillstånd avses förhindra ett kringgående av bergmästarens prövning vid förlängning av giltighetstiden. Förbudet gäller generellt för att hindra att karenstiden sätts ur spel t.ex. genom anlitande av bulvaner.

Under karenstiden finns möjlighet för intresserade prospektörer att bygga upp en geologisk kunskap om området. Ett tilläggsvärde är att konkurrensen och effektiviteten i prospekteringsarbetet kan främjas. Det är emellertid inte ett ändamål i sig att låta marken vila under ett år och allmänt kan sägas att det inte finns skäl att uppställa lika hårda krav för dispens när karenstiden numera gäller för alla och inte bara en tidigare tillståndshavare.

Ett primärt syfte med minerallagen är ett effektivt nyttjande av mineralresurserna. Antalet prospekterande företag i landet är i dag relativt stort. Det är viktigt att skickliga prospektörer ges möjlighet att utveckla de geologiska kunskaperna om fyndigheter. Det bör vara möjligt att ge tillstånd till en prospektör som visar sig ha särskilda förutsättningar att undersöka området effektivt eller om vinster i effektivitet kan uppnås genom att en prospektör kan skapa ett mer ändamålsenligt undersökningsområde. Detta är omständigheter som dock närmast får betraktas som särskilda skäl.

Kravet på synnerliga skäl förefaller mot denna bakgrund alltför restriktivt. Regeringen föreslår därför att regeln ändras så att bergmästaren får bevilja undantag från karenstiden om det finns särskilda skäl. Att etablera en sådan ordning visar att sökandens lämplighet och kunskap ges större

5.1.3 Undersökningstillstånd inom skyddszon runt en bearbetningskoncession

Regeringens förslag: Reglerna om beviljande av undersökningstillstånd inom en skyddszon ändras. Redan efter det att bearbetningskoncession slutligt beviljats får undersökningstillstånd beviljas koncessionshavaren eller någon annan efter medgivande från koncessionshavaren.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Remissinstanserna tillstyrker. *Delegationen för utländska investeringar i Sverige (ISA)* ifrågasätter om inte bestämmelserna om skyddszon helt kan slopas.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 2 kap. 9 a § första stycket minerallagen får undersökningstillstånd inte beviljas för mark inom en skyddszon runt ett område som omfattas av en bearbetningskoncession. Enligt tredje stycket samma lagrum får dock, om en gruva eller motsvarande anläggning tagits i drift inom koncessionsområdet, undersökningstillstånd inom skydds-zonen beviljas den som innehar bearbetningskoncession eller annan, som har dennes medgivande.

Av andra stycket samma lagrum framgår att undersökningstillstånd, trots bestämmelsen i första stycket, får beviljas även då en gruva eller motsvarande anläggning inte tagits i drift inom tre år efter det att bearbetningskoncession beviljades.

Av 9 b § framgår vidare att en ansökan om undersökningstillstånd som kommer in efter det att en ansökan om bearbetningskoncession lämnats in, men före det att den avgjorts slutligt, skall vilandeförklaras i avvaktan på att ärendet om bearbetningskoncession avgjorts slutligt.

I rättspraxis har reglerna om skyddszon kommit att tolkas så att de även gäller för en koncessionshavare. Det har därför uttryckts behov från koncessionshavare att kunna genomföra fortsatt undersökningsarbete innan gruvan kan öppnas.

När en bearbetningskoncession beviljats har som regel betydande medel spenderats för att fastställa att en fyndighet är ekonomiskt brytvärd. Det är inte ovanligt att nya mineralfynd görs i anslutning till andra fyndigheter. Bestämmelserna om undersökningstillstånd inom en skydds-zon har huvudsakligen tillkommit för att skydda igångvarande gruvor mot spekulativ prospektering i direkt anslutning till driftstället, samtidigt som ett optimalt utnyttjande av mineralresurserna eftersträvas (se prop. 1997/98:47 s. 14 f). Detta är också förklaringen till varför en ansökan om undersökningstillstånd skall vilandeförklaras i avvaktan på att ett ärende om bearbetningskoncession slutligt avgörs.

Det är svårt att förutsäga hur lång tid en genomsnittlig miljöprövning kommer att ta innan en gruva kan tas i drift, eftersom endast ett fåtal ärenden hittills prövats enligt miljöbalken. Den prövningen påverkar hur lång tid som förflyter mellan det att bearbetningskoncessionen beviljas och gruvdriften kommer i gång. Klart är emellertid att det kan röra sig

om ett eller flera år. Man måste också beakta att prövningen av bearbetningskoncessionen kan ha tagit lika lång tid.

Det är regeringens uppfattning att ett effektivt utnyttjande av mineralresurserna inte främjas av att låta en skyddszon gälla för alla i upp till tre år. Det är dock inte rimligt att redan efter ansökan om koncession ge någon absolut företrädesrätt till prospektering i närheten av det område som omfattas av den sökta koncessionen av det skälet att man då inte vet om koncessionen kommer att beviljas eller inte. Däremot är situationen annorlunda den dag koncession beviljats. Det har då konstaterats att det finns en ekonomiskt brytvärd fyndighet som koncessionshavaren under vissa förutsättningar har rätt att utvinna. Regeringen anser att det finns anledning att vid denna tidpunkt skydda koncessionshavarens intresse av att kunna bedriva en effektiv prospektering utan störningar i närområdet kring den planerade gruvan. Det är därför inte lämpligt att helt slopa kravet på skyddszon såsom ISA förespråkar.

De skäl som anförs till stöd för en skyddszon har inte samma bärkraft i förhållande till koncessionshavaren. Det är regeringens uppfattning att bestämmelsen om skyddszon inte skall gälla koncessionshavare eller den som har koncessionshavarens medgivande. Reglerna om att skyddszone upphör om inte en gruva tagits i drift inom tre år från det att en bearbetningskoncession beviljats skall dock kvarstå oförändrade. Detta sätter press på koncessionshavaren att komma i gång med drift utan oskäligt dröjsmål.

5.1.4 Handläggningen av ansökningar om undersökningstillstånd

Regeringens förslag: Bergmästaren får avgöra ärenden om beviljande av undersökningstillstånd utan att någon annan sakägare än sökanden haft tillfälle att yttra sig.

Regeringens bedömning: Länsstyrelsen bör få tillfälle att yttra sig över ansökningar om undersökningstillstånd. Kommunen, berörda fastighetsägare och kända sakägare bör underrättas om ansökningar om undersökningstillstånd och när undersökningstillstånd upphör.

Minerallagsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser som yttrat sig över förslaget är positiva. *Sveriges Advokatsamfund* anför dock att förslaget inte verkar vara förenligt med de föreslagna bestämmelserna om skyldighet för bergmästaren att underrätta sakägare om inkomna ansökningar om undersökningstillstånd. *Lantmäteriverket* anser att det bör övervägas om inte fastighetsägare och andra sakägare alltid skall ges rätt att inkomma med yttranden innan undersökningstillstånd beviljas. Även *Uppsala universitet* förespråkar att sakägare skall få yttra sig innan undersökningstillstånd beviljas.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Enligt 8 kap. 1 § andra stycket minerallagen får bergmästaren avgöra ärenden om beviljande av undersökningstillstånd utan att någon annan än sökanden haft tillfälle att yttra sig. Bestämmelsen utgör ett undantag från reglerna om kommunikationsskyldighet i förvaltningslagen (1986:223). Med stöd av

bestämmelsen avgörs i dag sådana ärenden regelmässigt utan att någon annan än sökanden bereds tillfälle att yttra sig.

Den som ansöker om undersökningstillstånd bör på ett tidigt stadium skaffa sig kunskap om natur- och kulturmiljön i det område där undersökningsarbeten skall bedrivas och vilka skyddade eller särskilt skyddsvärda miljöer som finns där. Det är även angeläget att känna till annan näringsverksamhet, t.ex. renskötsel. Sådan information finns normalt tillgänglig bl.a. hos länsstyrelsen. Om sökanden i ett tidigt skede kan få tillgång till denna information underlättar det planeringen och genomförandet av undersökningsarbeten och till viss del även bedömningen av förutsättningarna för en framtida gruvdrift. Informationen är också av värde för bergmästaren. Den kan t.ex. ligga till grund för meddelande av villkor till skydd för allmänna intressen i undersökningstillståndet (se avsnitt 5.2.2). Regeringen avser därför att föreskriva att länsstyrelsen skall få tillfälle att yttra sig över en ansökan om undersökningstillstånd. För att detta skall kunna genomföras krävs det dock att 8 kap. 1 § andra stycket minerallagen ändras så att regeringen kan införa bestämmelser om att kommunikation skall ske med andra än sakägare, i detta fall länsstyrelsen. Detta kan uppnås genom att bestämmelsen utformas så att en ansökan om undersökningstillstånd får beviljas utan att någon annan sakägare än sökanden fått tillfälle att yttra sig.

Enligt nuvarande föreskrifter i mineralförordningen underrättas markägare och sakägare vid förlängning av undersökningstillstånd. Det saknas dock regler om hur bergmästaren skall förfara när ett undersökningstillstånd löper ut eller dras tillbaka och inte längre omfattar en fastighet. Detta är en brist. Regeringen anser därför att de fastighetsägare som berörs av ansökningar om undersökningstillstånd skall underrättas om dessa. Fastighetsägarna bör också underrättas när undersökningstillstånd upphör att gälla. Det är vidare rimligt att den kommun som berörs av en ansökan om undersökningstillstånd underrättas om denna. Regeringen avser att i förordning göra dessa ändringar.

Lagrådet har anfört att stor restriktivitet måste iakttas när det gäller undantag från förvaltningslagens allmänna regler om kommunikationsplikt och anfört att berörda sakägare kan ha intresse av att argumentera också om huruvida det finns anledning att anta att en undersökning kan leda till fynd av koncessionsmineral samt om sökanden är lämplig. Lagrådet har också påpekat att undersökningstillstånd medför vissa begränsningar i fastighetsägares möjligheter att förfoga över sin fastighet. Mot denna bakgrund och med tanke på den i lagstiftningsärendet uttalade ambitionen att förbättra sakägarnas ställning i samband med exploatering har Lagrådet förordat att undantaget i 8 kap. 1 § andra stycket minerallagen från förvaltningslagens kommunikationsplikt utmönstras.

Regeringen delar Lagrådets uppfattning att stor restriktivitet måste iakttas när det gäller undantag från förvaltningslagens regler om kommunikationsplikt. Bestämmelsen i 8 kap. 1 § andra stycket minerallagen måste dock ses mot bakgrund av att lagen är ett näringspolitiskt instrument för att underlätta prospektering och utvinning av sådana mineral som är svåra och kostsamma att hitta. Samtidigt skall lagstiftningen ge utrymme för ett skäligt hänsynstagande till motstående enskilda och allmänna intressen.

Bakgrunden till bestämmelsen är att den har flyttats över från 2 kap. 12 § gruvlagen (1974:342) som behandlade ärenden om beviljande av inmutningsrätt (se prop. 1988/89:92 s. 110). I förarbetena till den bestämmelsen (se prop. 1974:32 s. 146) motiverades undantaget på följande sätt:

Risken för att markägare och andra motparter tillskyndas rättsförlust eller ekonomisk skada om de inte bereds tillfälle att yttra sig över ansökan om inmutningsrätt synes vara utomordentligt ringa. Bergmästaren skall sålunda självant beakta de hinder mot inmutning som kan komma i fråga. I beslut om beviljande av inmutningsrätt görs f. ö. regelmässigt ett generellt undantag för områden som omfattas av inmutningshinder. De undersökningsarbeten som utförs inom ett inmutat område före utmålsläggning är vidare mera sällan av den art att bestående skada på marken uppkommer. För skada och intrång utgår ersättning. Oftast berörs endast en mindre del av området. I det övervägande antalet fall upphör inmutningen vid undersökningstidens slut utan att leda till utmålsläggning. Undersökningsarbete får f. ö. inte påbörjas med mindre inmutaren viss tid dessförinnan underrättat markägaren och eventuell nyttjanderättshavare. Markägaren och andra som berörs av ansöknings om inmutningsrätt har dessutom rätt att överklaga bergmästarens beslut.

Enligt regeringens uppfattning är dessa skäl i huvudsak fortfarande giltiga. De förutsättningar för undersökningstillstånd som skall prövas är om det finns skäl att anta att undersökning kan leda till fynd av koncessionsmineral och om sökanden är lämplig att bedriva undersökningsarbete. Det torde vara synnerligen ovanligt att en markägare eller företrädare för annat motstående intresse har möjlighet att tillföra något om förutsättningarna för fynd av koncessionsmineral. När det gäller sökandens lämplighet kan däremot antas att en sakägare genom tidigare erfarenhet kan ha något att tillföra i ärendet. Eftersom bergmästaren har en god kännedom om de prospektörer som söker tillstånd torde dock sakägarens information vara av mindre betydelse.

Som också påpekas i förarbetena till den nuvarande bestämmelsen (se prop. 1988/89:92 s. 110) hindrar inte bestämmelsens utformning att bergmästaren i särskilda fall kommunicerar en ansökan med sakägare. Till detta kommer, som nämnts ovan, att regeringen avser att i förordning föreskriva att enskilda sakägare skall underrättas om ansökningar om undersökningstillstånd. Det finns således en möjlighet för enskilda att yttra sig i ärendet innan det avgörs. Om ett sådant yttrande kommer in innan bergmästaren beslutar i frågan ingår naturligtvis yttrandet i beslutsunderlaget. Vidare kommer det nya system med arbetsplaner som regeringen föreslår att förbättra sakägarnas ställning i samband med att undersökningsarbete blir aktuellt. Det kan i och för sig te sig näraliggande, med hänsyn till att syftet bakom flera av regeringens förslag är att stärka enskildas ställning, att föreskriva att bergmästaren alltid skall kommunicera ansökningar om undersökningstillstånd med berörda sakägare. Detta skulle dock medföra att prövningen av ansökningar om undersökningstillstånd skulle föregås av en i många fall omfattande skriftväxling och processen skulle riskera att bli kostsam för både prospektörer och det allmänna. Regeringen anser att den samlade nyttan av en ordning med tidig kommunikation kring undersökningstillstånd inte kan motsvara det merarbete och den extra tid som krävs för hand-

läggningen eller den tidsutdräkt som skulle följa innan prospektören vet om det är angeläget att gå vidare och börja utarbeta en arbetsplan för verksamheten. Det är regeringens mening att en sådan ordning skulle kunna få en negativ inverkan på prospekteringsaktiviteten i vårt land.

Behovet av den ändring av förfarandet som Lagrådet har föreslagit och dess konsekvenser har inte heller övervägts i detta lagstiftnings- ärende. Med hänsyn till det anförda och de kriterier som gäller för beviljande av undersökningstillstånd är inte regeringen beredd att nu, på det sätt som Lagrådet föreslår, ändra regelsystemet när det gäller handläggningen av ärenden om beviljande av undersökningstillstånd.

5.1.5 Villkor i undersökningstillstånd m.m.

Regeringens förslag: Bergmästaren skall kunna meddela de villkor som behövs till skydd för allmänna intressen eller enskild rätt vid alla former av undersökningstillstånd.

Innan undersökningsarbete påbörjas skall säkerhet ha ställts för ersättning för skada och intrång vid undersökningsarbete.

Minerallagsutredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna har ingen erinran mot förslagen om skydd för allmänna intressen och enskild rätt. *Uppsala universitet* ifrågasätter om tillståndsmyndigheten kan ha rimligt god information om vilka villkor till förmån för enskild rätt som skall föreskrivas om inte markägare och andra berörda först får yttra sig. *Riksrevisionsverket* och *Länsstyrelsen i Västerbottens län* har liknande synpunkter. *Naturvårdsverket* föreslår att det i enlighet med miljöbalkens regler förs in en regel i minerallagen om särskilda åtgärder för att kompensera det intrång i allmänna intressen som verksamheten medför och att länsstyrelsen skall avgöra detta.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 2 kap. 10 § gäller i dag att undersökningstillstånd för olja, gasformiga kolväten eller diamant skall förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen eller enskild rätt. Bakgrunden till detta är att för olja och gas är själva prospekteringsarbetet förenat med stora risker och omfattande villkor behöver ställas bl.a. för att hindra s.k. blowout. För diamantprospektering gäller att stora ytor berörs. De villkor som avses i dessa fall är oftast sådana som miljöhänsynen kräver men de kan även röra kompetensen hos den personal som skall bedriva undersökningsarbetet.

Bestämmelser som i viss mån avser att skydda allmänna intressen och enskild rätt finns i den allmänna minimiregeln i 3 kap. 3 § tredje stycket, dvs. att arbetet skall utföras så att minsta skada och intrång vållas, och i de s.k. hindersreglerna för undersökningsarbete i 3 kap. 6 och 7 §§ samt 5 kap. 10 §. Dessutom finns det skyddsregler för natur- och kulturmiljön i bl.a. miljöbalken, plan- och bygglagen (1987:10), lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. och terrängkörningslagen (1975:1313). Dessa regler gäller även för undersökningsarbeten.

Som framgått av avsnitt 5.1.4 beviljas undersökningstillstånd utan någon prövning i förhållande till motstående intressen och med stöd av 8 kap. 1 § minerallagen fattas normalt beslut utan att någon sakägare fått tillfälle att yttra sig. Visserligen har bergmästaren möjlighet att kommunicera en ansökan om undersökningstillstånd med t.ex. berörda markägare, men normalt saknas det i detta skede underlag för att bedöma om det finns skäl att meddela villkor till skydd för enskild rätt.

Regeringens förslag om att en arbetsplan skall finnas för allt undersökningsarbete innebär att alla kända sakägare i det skedet får tillfälle att yttra sig över arbetsplanen och möjlighet att ta tillvara sin rätt. Det är naturligt att det då finns möjlighet att föreskriva de villkor som behövs till skydd för enskild rätt.

Det kan dock inte uteslutas att det någon gång kan vara motiverat att föreskriva villkor till skydd för enskild rätt även i andra undersökningstillstånd än sådana som avser olja, gasformiga kolväten eller diamant. Möjligheten att föreskriva villkor till skydd för enskild rätt bör därför utvidgas till att avse alla typer av undersökningstillstånd. Härigenom tillgodoses *Lagrådets* synpunkt i denna del.

Skydd för allmänna intressen

De metoder som används vid mineralprospektering medför många gånger ingen eller relativt liten miljöpåverkan. Det kan dock finnas särskilt skyddsvärda natur- eller kulturmiljöer vilkas skyddsintresse inte fullt ut kan tillgodoses genom tillämpning av gällande bestämmelser i minerallagen eller andra lagar. I vissa fall kan det behövas detaljerade föreskrifter om t.ex. tillträde till ett visst område.

När det gäller skyddsvärda allmänna intressen är det inte självklart att dessa alltid kommer att beaktas i önskvärd utsträckning när en arbetsplan upprättas. Visserligen kan sakägare påtala att allmänna intressen inte har beaktats. Detta utgör dock inte ett tillräckligt starkt skydd. Om ingen sakägare gör någon invändning mot ett förslag till arbetsplan kommer planen inte att prövas av bergmästaren.

Mot den nu angivna bakgrunden framstår det som en brist att villkor till skydd för allmänna intressen endast kan meddelas i vissa undersökningstillstånd. Regeringen föreslår därför att sådana villkor skall kunna meddelas i alla typer av undersökningstillstånd. I det sammanhanget kan de synpunkter som inkommer i länsstyrelsens yttrande över ansökan vara av betydelse.

Ställande av säkerhet innan undersökningsarbete påbörjas

Enligt 3 kap. 5 § fjärde stycket minerallagen i dess nuvarande lydelse får en prospektör inte påbörja undersökningsarbeten förrän säkerhet har ställts för ersättningen för skada och intrång på grund av arbetet, om inte den som är berättigad till ersättning medger annat. Det är normalt svårt för en enskild sakägare att ha någon grundad uppfattning om behovet av att prospektören ställer säkerhet och att överblicka konsekvenserna av ett medgivande till att säkerhet inte ställs. Det har också förekommit att

undersökningsarbeten har påbörjats utan att föreskriven säkerhet har ställts trots att något medgivande till detta inte har lämnats. För att stärka sakägarnas ställning föreslår därför regeringen att undersökningstillstånd alltid skall förenas med villkor om att säkerhet skall ställas för den ersättning för skada och intrång som kan komma att utgå till följd av kommande undersökningsarbete. *Lagrådets* synpunkter i denna del har därmed tillgodosetts.

5.2 Undersökningsarbete

5.2.1 Hinder mot undersökningsarbete och hur undersökningsarbete får bedrivas

Regeringens förslag: Möjligheten att med stöd av undersökningstillstånd ta mark i anspråk för att uppföra byggnader avskaffas.

Det krävs tillstånd från bergmästaren för att ta mark i anspråk för att bygga nödvändig väg till och inom området.

Det skall som huvudregel vara förbjudet att utföra undersökningsarbeten närmare än 200 meter från bostadsbyggnader.

Begränsningarna i rätten att utföra undersökningsarbeten i anslutning till kyrkor, samlingslokaler och liknande inrättningar samt kraftstationer och industriella anläggningar preciseras till att avse ett område inom 200 meter från byggnaden eller anläggningen.

Begränsningarna i rätten att utföra undersökningsarbete i anslutning till anläggningar av betydelse för totalförsvaret preciseras till att avse ett område inom 200 meter från skyddsobjekt.

Minerallagsutredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna tillstyrker. *Anglo American* anser att det är onödigt att utvidga skyddet till semesterbostäder och att detta hindrar prospektering. De anser vidare i likhet med *Naturvetarförbundet* att det i vårt kalla klimat kan finnas behov av någon typ av personalutrymmen av hälso och säkerhetsskäl. *Scandinavian Mining* menar att nuvarande bestämmelser är tillräckliga.

Skälen för regeringens förslag

I 3 kap. minerallagen finns bestämmelser bl.a. om hinder mot undersökningsarbete och om hur undersökningsarbete får bedrivas. Den verksamhet som regleras i minerallagen måste alltid bedrivas med iakttagande av all övrig lagstiftning. Som exempel kan nämnas att undersökningsarbete kan förutsätta tillstånd från länsstyrelsen enligt kulturminneslagen. De s.k. hindersbestämmelserna utgör alltså inte en uttömmande beskrivning av vad som skall iakttagas.

Den som har undersökningstillstånd får enligt 3 kap. 3 § minerallagen bl.a. uppföra sådana byggnader som är oundgängligen nödvändiga för undersökningsarbetet. Att uppföra byggnad på annans mark är en ingripande åtgärd. Regeringen anser att med moderna prospekteringsmetoder finns det inte längre något nämnvärt behov av detta. Vid behov kan husvagn eller liknande användas för skydd mot vädret och för vila i anslutning till måltider m.m.

Byggande av väg

Enligt 3 kap. 3 § minerallagen får tillståndshavaren i den utsträckning det behövs ta mark i anspråk för att bygga väg inom området eller använda väg till och inom området. Efter tillstånd av bergmästaren får också mark tas i anspråk för att bygga nödvändig väg till området.

Ett vägbygge kan innebära ett omfattande ingrepp på en fastighet. Med de prospekteringsmetoder som används i dag, där ofta terränggående fordon används, är det mycket sällsynt att ny väg behöver byggas. Regeringen anser mot denna bakgrund att det inte enbart skall krävas tillstånd av bergmästaren för att vid behov bygga väg till undersökningsområdet utan också för att göra detta inom området.

Prospektering i anslutning till bostadsbyggnad

Enligt 3 kap. 7 § minerallagen krävs bergmästarens tillstånd för att få utföra undersökningsarbeten inom 100 meter från tomt med byggnad där någon är bosatt under övervägande del av året. Detta innebär ett skydd för permanentbostäder men inte för fritidshus.

Det finns enligt regeringens uppfattning inte skäl att särbehandla permanentbostäder i det nu aktuella avseendet. Boende i fritidshus har ett lika starkt intresse av hemfrid och att så långt som möjligt skyddas mot prospekteringsåtgärder i sin närmiljö som de permanentboende.

I andra sammanhang, t.ex. i miljö- eller plan- och bygglagstiftningen, görs inte heller denna åtskillnad. Till detta kommer att det ofta kan vara svårt att utreda vilka byggnader som nyttjas för boende under övervägande delen av året och vilka som inte gör det. Bestämmelsen bör därför utvidgas till att avse bostadsbyggnader i allmänhet.

Med begreppet bostadsbyggnad avses alla byggnader som är inrättade för bostadsändamål, oavsett om de är avsedda för åretruntboende eller inte. En viss varaktighet i användningen bör dock krävas. Således bör mycket enkla byggnader för helt tillfällig övernattning, t.ex. bodar och kojor som endast används i samband med jakt eller fiske m.m., falla utanför tillämpningsområdet. Regeringen återkommer i författningskommentaren till vissa gränsdragningsfrågor.

Begreppet tomt är i vissa avseenden oklart. Då det gäller fritidshus är det inte ovanligt att sådana saknar inhägnade tomter och det kan även annars vara svårt att fastställa var en tomt till ett bostadshus slutar. I rättspraxis har i allmänhet ansetts att bostadshus utan tomt har en hemfridszon på 50–75 meter innanför vilken det inte är tillåtet att med stöd av allemansrätten färdas eller vistas. Prospektering bör inte få utföras

alltför nära bostadsbyggnader. För att minska tillämpningsproblemen bör det göras en tydlig avgränsning av det skyddade området. Detta kan uppnås genom att själva byggnaden bildar utgångspunkt för det fredade området.

Regeringen föreslår att undersökningsarbete, utan bergmästarens tillstånd, inte skall få ske inom områden närmare än 200 meter från bostadsbyggnader.

Prospektering i anslutning till kyrkor och samlingslokaler m.m.

När det gäller begränsningarna i rätten att utföra undersökningsarbete i anslutning till kyrkor, samlingslokaler, undervisningsanstalter och andra lokaler och anläggningar, som räknas upp i 3 kap. 7 § första stycket 3 och 4, saknas precisering av det skyddade området. Enligt regeringens uppfattning är det lämpligt att använda samma avgränsning av det skyddade området som vid bostadsbyggnader. Ett område inom 200 meter från respektive byggnad och anläggning bör därför vara skyddat. Det kan inte helt uteslutas att en sådan precisering i något fall kan innebära att området blir mindre än enligt tidigare praxis. Allmänt bedöms det dock vara en fördel både för prospektörer och för andra parter att det skyddade området preciseras på ett enhetligt sätt.

Prospektering i anslutning till befästningsområden m.m.

Enligt 3 kap. 6 § tredje stycket 1 är det förbjudet att utan medgivande av länsstyrelsen bedriva undersökningsarbete inom bl.a. befästningsområde och sådant område utanför detta som regeringen bestämmer. Regeringen har utnyttjat bemyndigandet i fråga om undersökningsarbete inom militärt skyddsområde.

Inom totalförsvaret, som består av såväl militär som civil verksamhet, finns olika slag av samhällsviktiga anläggningar som behöver skyddas. Det rör sig om alltifrån vad som i dagligt tal kan kallas befästningar till anläggningar av civil karaktär såsom statliga förvaltningsbyggnader, anläggningar för ledning av det civila försvaret och riksstyrelsens krigsuppehållsplatser. Dessa anläggningar är i allmänhet skyddsobjekt enligt lagen (1990:217) om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. i den mån de inte ligger inom militära skyddsområden enligt samma lag.

Regeringen anser att befästningsområden är ett ålderdomligt begrepp med delvis oklar innebörd som i detta sammanhang inte längre bör användas. Regeringen föreslår därför att begreppet befästningsområde byts mot skyddsobjekt. Även i detta fall är det lämpligt att för militärt skyddsobjekt fastställa ett skyddsområde om 200 meter inom vilket undersökningsarbete inte får bedrivas.

5.2.2 Generell skyldighet att utföra undersökningsarbeten så att minsta skada vållas på natur- och kulturmiljön

Prop. 2004/05:40

Regeringens förslag: Undersökningsarbeten skall utföras så att minsta skada och intrång vållas på någon annans egendom och på natur- och kulturmiljön.

Mineralutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Åtskilliga remissinstanser tillstyrker. *Svenska Naturskyddsföreningen* tillstyrker men är tveksam till bestämmelsens praktiska betydelse. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* har liknande synpunkter. *ISA* anser att kravet måste avvägas mot vad som är tekniskt möjligt och ekonomiskt försvarbart. I detta instämmer *Malå* och *Sorsele kommuner*.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 3 kap. 3 § tredje stycket minerallagen skall undersökningsarbete bedrivas så att minsta skada och intrång vållas. Bestämmelsen utgör en allmän hänsynsregel och har placerats i anslutning till regler om vilken rådighet över annans fastighet som ett undersökningstillstånd ger.

Skada och intrång som inträffar på någon annans fastighet eller på egendom i övrigt kan också negativt påverka miljön. Detta är emellertid inte alltid fallet och genom bestämmelsens placering kan det ses som oklart om bestämmelsen också avser sådan skada och olägenhet som endast vållas på natur- och kulturmiljön.

I 2 kap. miljöbalken finns allmänna hänsynsregler vilka också är tillämpliga vid undersökningsarbete enligt minerallagen. Om undersökningsarbete kan utföras på olika sätt eller med olika metoder skall tillståndshavaren välja det utförande som minimerar skadan på miljön.

I allmänhet medför de metoder som används vid mineralprospektering relativt liten påverkan på natur- och kulturmiljön. I inledningsskedet är det oftast fråga om mätningar av berggrundens egenskaper med instrument från markytan eller från flygplan. I ett senare skede utförs dock något mer ingripande undersökningar, bl.a. genom moränprovtagning och blockletning. Undersökningarna kan också innefatta användning av andra metoder. Det får antas att kunskapen hos markägare, myndigheter och organisationer om hur mineralprospektering går till och vilken teknik som därvid används varierar i riket. Det är också av stor vikt att den som utför undersökningsarbetet i förväg har gjort klart för sig vilken miljöpåverkan som olika metoder kan ha och om några särskilda risker för natur- och kulturmiljön är förknippade med dessa.

Det är regeringens uppfattning att bestämmelsen i minerallagen skall ändras så att det klart framgår att undersökningsarbeten alltid skall utföras så att minsta skada och intrång vållas på både annans egendom och på natur- och kulturmiljön.

Regeringens förslag: Fastighetsägare och andra sakägare skall ges möjlighet att påverka hur undersökningsarbeten utförs. För allt undersökningsarbete skall prospektören upprätta en arbetsplan, som delges berörda sakägare och sänds till bergmästaren. Sakägares invändningar mot planen skall vara prospektören tillhanda inom tre veckor från delgivningen.

Undersökningsarbete får utföras endast i enlighet med en gällande arbetsplan. Arbetsplanen blir gällande om den lämnas utan invändning av sakägarna. Om invändningar framställs, blir arbetsplanen gällande om prospektören och sakägaren kommer överens om dess innehåll eller om den på begäran av prospektören fastställs av bergmästaren.

Vid bergmästarens prövning skall det göras en avvägning mellan prospektörens behov av att kunna utföra ändamålsenliga undersökningar och sakägarens intresse av att arbetet begränsas eller inte tillåts. Vid prövningen får bergmästaren meddela de villkor som behövs till skydd för allmänna intressen och enskild rätt och för att förebygga eller begränsa olägenheter. Bergmästaren får också besluta att arbetsplanen skall gälla utan att den har vunnit laga kraft.

Det skall vara straffbart att påbörja undersökningsarbete utan att följa bestämmelserna om arbetsplan.

Minerallagsutredningens förslag: Vid mer ingripande undersökningsarbeten, dvs. sådana som medför användande av fordonsburen utrustning, byggande av väg, trädfällning och sprängning skall prospektören vara skyldig att söka ingå avtal med fastighetsägaren och andra berörda sakägare. Om överenskommelse inte kan träffas skall bergmästaren fatta särskilt beslut. Vid denna typ av undersökningsarbeten skall prospektören ersätta fastighetsägaren för skada och intrång och utöver det även för nyttjandet av fastigheten.

Remissinstanserna: Ett mycket stort antal remissinstanser tillstyrker den ersättning till markägaren som föreslås och att avtal ingås vid ingripande undersökningsarbeten. *KTH* menar att en muntlig överenskommelse borde vara tillräcklig. *Svenska Gruvföreningen* motsätter sig förslaget med hänvisning till att detta kommer att innebära merarbete och försvåra en effektiv prospektering. Ett stort antal remissinstanser, bl.a. *Lycksele* och *Sorsele kommuner* pekar på nödvändigheten och svårigheterna att definiera ingripande undersökningsarbete. *Gällivare kommun*, *Länsstyrelsen i Västerbottens län*, *Falu tingsrätt* och *SGU* avstyrker förslaget.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer i sak med regeringens.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, bl.a. *Länsstyrelsen i Skåne län*, *Stockholms universitet*, *Den ideella föreningen Inga Gruvor på Österlen*, *Högestads & Christinehofs Fideikommiss AB*, *Södra skogsägarna* och *LRF* anser att förslaget är ett steg i rätt riktning och kan underlätta samarbetet mellan markägare och prospektörer men att förslaget alls inte är tillräckligt. Flera av dessa remissinstanser understryker fördelarna med Minerallagsutredningens förslag om avtal och ersättning mellan markägare och prospektör.

Övervägande positiva till förslaget är *ISA, Lycksele, Malå, Skellefteå* och *Storumans kommuner, Länsstyrelsen i Kronobergs län, Bergsstaten, Statens fastighetsverk, KTH* och *Lantmäteriverket*. *Svenska Gruvföreningen* anser att en arbetsplan kommer att medföra merarbete och ökad handläggningstid men är dock beredd att acceptera detta eftersom det förmodas stimulera gruvverksamheten i landet.

Flera remissinstanser bl.a. *Hovrätten för Övre Norrland* och *Skellefteå kommun* anser att tiden att anföra invändningar mot arbetsplanen är för kort. *Svenska Gruvföreningen* betonar att det är av stor vikt att handläggningstiden för överklagande av arbetsplan fastställs till högst två veckor.

Sametinget och *Svenska samernas riksförbund* betonar att arbetsplanen bör sändas till den sameby inom vars område verksamheten är lokaliserad.

Skälen för regeringens förslag

Syftet med Minerallagsutredningens förslag om avtal vid mer ingripande undersökningsarbeten har varit, utöver att parterna skall komma överens om en nyttjanderättsersättning för denna typ av arbete, att underlätta möjligheten till dialog mellan prospektör och fastighetsägare på ett så tidigt stadium att fastighetsägaren ges möjlighet att påverka hur mer omfattande undersökningsarbete utförs.

Vid slutet av år 2003 omfattade samtliga gällande undersökningstillstånd 2 procent av landets yta, dvs. 8 790 km². Tillståndsarealen minskade under år 2003 med 29 procent. Det är huvudsakligen ett resultat av att ett fåtal mycket omfattande undersökningstillstånd har frånträtts. Den sammanlagda tillståndsarealen för prospektering avseende malmer och industrimineral har nu minskat med 50 procent jämfört med toppåret 1998. Under år 2003 delgavs 5 400 markägare information om beslutade undersökningstillstånd. Av dessa överklagade 14 personer beslutet till länsrätten.

Även om det inte är ett så stort antal markägare som berörs av eller är missnöjda med beslut om undersökningstillstånd är det regeringens uppfattning att det är viktigt att minerallagen innehåller regler som tillförsäkrar de berörda rimlig information om vad som händer på deras mark och som ger dem större möjlighet att påverka genomförandet av undersökningsarbetet. Det kan i och för sig anföras skäl för att, såsom utredningen har varit inne på, arbeten i de nu aktuella fallen bör grundas på överenskommelser mellan prospektören och de enskilda sakägare som berörs. Detta kan dock enligt regeringens mening uppnås på annat sätt än genom att i lag reglera ordningen för avtalslutande. En sådan ordning är komplicerad och framstår som främmande för en lagstiftning av detta slag. Regeringen anser därför att det inte är lämpligt med regler i minerallagen om att parterna skall träffa avtal innan undersökningsarbete får påbörjas.

I dag gäller enligt 3 kap. 5 § minerallagen att prospektören minst två veckor innan undersökningsarbete påbörjas skall underrätta bl.a. ägaren till den mark där arbetet skall bedrivas.

En tidig, öppen och fungerande dialog mellan prospektörer och fastighetsägare är ägnad att underlätta även senare skeden i processen. En sådan dialog är både en möjlighet och en utmaning för prospektörerna. Det är regeringens uppfattning att prospektörer och gruvföretag har ett stort eget ansvar för hur deras verksamhet uppfattas och tolereras av sakägare och kringboende. Det är därför viktigt att redan på prospekteringsstadiet bedriva verksamheten på ett sådant sätt och med en sådan öppenhet att sakägare och andra ges relevant information och gott bemötande.

Regeringen anser mot denna bakgrund att regeln i 3 kap. 5 § bör utvidgas så att prospektören skall upprätta en arbetsplan över kommande undersökningsarbete som delges fastighetsägare och andra kända sakägare samt sänds till bergmästaren. Delgivning med innehavare av renskötselrätt bör som hittills kunna ske med den sameby som innehavarna tillhör.

Arbetsplanens innehåll

En sådan arbetsplan bör innehålla

- en beskrivning av vilka åtgärder prospektören önskar vidta på fastigheten,
- en tidsplan för åtgärderna, och
- en beskrivning av åtgärdernas inverkan på allmänna intressen och på enskild rätt.

Detta är uppgifter som prospektörerna bör ha en klar uppfattning om när undersökningsarbetena startar och kan inte sägas utgöra någon särskilt betungande uppgift för företagen. Undersökningsarbete i ett tidigt skede av prospekteringen har sällan eller aldrig någon påverkan på markanvändningen. Det finns dock anledning att låta kravet på arbetsplan omfatta alla typer av undersökningsarbete och inte bara de mer ingripande. På så sätt undviks även gränsdragningsproblem. Reglerna blir också mer förutsebara och lättare att tillämpa.

Det är angeläget att det görs en seriös genomgång av vilken inverkan arbetet kan komma att få på det berörda området. Det är normalt svårt för en prospektör att i inledningsskedet förutse exakt var och när mer ingripande undersökningsarbeten kan komma att genomföras, eftersom senare arbeten baseras på de resultat som tidigare uppnåtts. Arbetsplanen måste därför av effektivitetsskäl kunna ges en i viss utsträckning standardiserad utformning. Innehållet och uppgifterna måste dock anpassas till varje nytt område. En arbetsplan behöver också förnyas så snart arbetet går utöver vad som redovisats i planen. En godkänd arbetsplan utesluter inte de ytterligare tillstånd för mer ingripande undersökningsarbeten som kan krävas enligt annan lagstiftning.

När fastighetsägare och andra sakägare delges en arbetsplan får de möjlighet att bilda sig en uppfattning om hur de kan komma att beröras av den planerade verksamheten. Sakägaren kan då ta ställning till om verksamheten kan accepteras eller inte. Sakägare skall inom viss tid skriftligt meddela tillståndshavaren om arbetsplanen helt eller delvis inte kan accepteras.

Det nya förfarandet med arbetsplaner medför att det kommer att dröja längre tid innan undersökningsarbetet kan påbörjas. Det är angeläget att hålla handläggningstiderna för arbetsplaner så korta som möjligt. Samtidigt måste det beaktas att fastighetsägare och andra sakägare har rättmätiga förväntningar på att bli underrättade om och kunna påverka det undersökningsarbete som kan komma att utföras på fastigheten och som kan påverka markanvändningen. Sakägarna bör därför få skälig tid på sig att ta ställning till de åtgärder som prospektören vill utföra. Vid denna avvägning får tre veckor anses vara en rimlig tidsrymd för att framställa invändningar.

Prövningen av arbetsplanen

Undersökningsarbete skall endast få genomföras i enlighet med en gällande arbetsplan. I fråga om förfarandet för att en arbetsplan skall bli gällande anförde regeringen i lagrådsremissen följande.

Arbetsplanen skall till en början bli gällande om ingen sakägare har något att invända mot planen. I så fall blir det ingen myndighetsprövning av arbetsplanens innehåll. Arbetet kan då komma i gång omedelbart.

Om fastighetsägare eller andra sakägare i rätt tid gör invändningar mot planen är det inget som hindrar att prospektören i dialog med den eller de berörda justerar arbetsplanen eller på annat sätt når en överenskommelse om arbetsplanens innehåll. I den mån det därefter inte längre finns några motsättningar i fråga om arbetsplanens innehåll är det inte heller nödvändigt med någon särskild myndighetsprövning. Även i detta fall blir arbetsplanen gällande.

Sedan invändningar har gjorts mot arbetsplanen skall prospektören också kunna vända sig till bergmästaren med en begäran om att arbetsplanen fastställs och därmed blir gällande. Bergmästaren skall då göra en avvägning mellan prospektörens behov av att kunna utföra en ändamålsenlig undersökning och de skäl som kan anföras mot att undersökningsarbete skall få äga rum.

Prövningen av arbetsplanen skall innebära en oberoende granskning av undersökningsarbetet, dess tidsåtgång och eventuella inverkan på markanvändningen. Bergmästaren är alltså fri att avgöra hur arbetsplanen skall utformas i olika delar och kan förena planen med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen, exempelvis nationella kulturmiljövärden, och enskild rätt samt att förebygga och begränsa olägenheter för sakägare.

Lagrådet har ifrågasatt om inte varje arbetsplan, vare sig den är oomstridd, överenskommen eller prövad, borde fastställas av bergmästaren och därmed omfattas av ett överklagbart beslut. Förfarandet skulle därigenom bli mer enhetligt och tydligt. Vidare skulle i samtliga fall all-

männas intressen beaktas. En möjlighet borde då också öppnas för företrädare för sådana intressen att framställa invändningar mot den arbetsplan som tillståndshavaren upprättat. Lagrådet har också pekat på att det inte kan uteslutas att även arbetsplaner som blivit gällande utan medverkan av bergmästaren kan komma att innehålla åtgärd eller markpåverkan som ger anledning till invändningar från någon berörd sakägare.

För att kunna uppnå syftet med det nya förfarandet med arbetsplaner för undersökningsarbeten är det enligt regeringens mening nödvändigt att det finns utrymme för de inblandade parterna att komma överens om hur undersökningsarbetet skall bedrivas. Om även oomstridda arbetsplaner, liksom arbetsplaner som tillståndshavaren och den som gjort invändningar sedermera kommit överens om innehållet i, alltid skulle prövas av bergmästaren skulle incitamentet för tillståndshavaren att förbättra dialogen med berörda sakägare minska kraftigt. Möjligheten att komma överens om arbetsplanens innehåll skulle i många fall kunna upplevas som en onödig omgång, särskilt om tillståndshavaren har skäl att tro att innehållet kommer att godkännas av bergmästaren.

Lagrådets förslag skulle också innebära att undersökningsarbeten som ingen har ifrågasatt skulle försenas. Företagens bedömning av handläggningstiderna är en viktig del av underlaget inför beslut om Sverige är ett lämpligt land för prospekteringsverksamhet. Det är därför viktigt att handläggningstiderna hålls så korta som möjligt.

I detta sammanhang måste dock naturligtvis också rättssäkerhetssynpunkter beaktas. De enkla undersökningsarbeten som kan bli aktuella utan att tillstånd krävs enligt annan lagstiftning, t.ex. miljöbalken, medför oftast ingen eller endast ringa inverkan på markens användning. Risken för att en sakägare, som bedömt att de undersökningsarbeten som angetts i den ursprungliga arbetsplanen inte föranleder någon invändning, skulle ha invändningar om arbetsplanen justeras får betraktas som mycket liten. Till detta kommer att ersättning utgår för skada och intrång med anledning av undersökningsarbete och att säkerhet för sådan ersättning skall ha ställts innan undersökningsarbete får påbörjas. Om det ändå är så att prospekteringsarbetena medför intrång i någon enskilds rätt på ett sätt som den enskilde inte fått möjlighet att yttra sig över har denne möjlighet att vända sig till bergmästaren i dennes egenskap av tillsynsansvarig enligt lagen. Om arbete bedrivs på sådant sätt att det uppkommer uppenbar fara för ett enskilt eller allmänt intresse finns en möjlighet för bergmästaren att med stöd av 15 kap. 3 § andra stycket minerallagen förbjuda arbetet. Ett sådant förbud gäller omedelbart och får verkställas.

När det gäller skyddet för allmänna intressen i de fall tillståndshavaren och sakägarna kommer överens om innehållet i arbetsplanen och företrädare för de allmänna intressena inte är sakägare, kommer deras ställning att förstärkas genom att regeringen avser att föreskriva i förordning att bergmästaren skall kommunicera ansökningar om undersökningstillstånd med länsstyrelsen. Bergmästaren är enligt förslaget till 2 kap. 10 § alltid skyldig att i undersökningstillstånd meddela de villkor som behövs till skydd för allmänna intressen. Vidare har bergmästaren i senare skeden i sin tillsynsverksamhet en skyldighet att bevaka även allmänna intressen. Ingripande kan således ske om allmänna intressen hotas.

Mot den nu angivna bakgrunden är regeringen inte beredd att följa Lagrådets förslag och låta även oomstridda och överenskomna arbets-

planer fastställas av bergmästaren. Endast i de fall invändningar framställt och en överenskommelse inte kan nås, skall alltså arbetsplanen prövas av bergmästaren. Det finns dock anledning att noga följa utvecklingen av systemet med arbetsplaner i praktiken och vid behov återkomma med eventuella justeringar av systemet.

Möjligheten att meddela villkor till skydd för allmänna intressen och enskild rätt i beslut om fastställande av en arbetsplan utgör ett komplement till möjligheten enligt 2 kap. 10 § att meddela sådana villkor i undersökningstillstånd.

Undersökningsåtgärder som sakägare har ifrågasatt kan många gånger tillåtas om de utförs på ett visst sätt eller med vissa begränsningar. Ibland kan det också vara berättigat att ställa upp vissa allmänna villkor om hur verksamheten skall bedrivas i olika avseenden med hänsyn till miljön. I andra fall kan det finnas skäl att ta hänsyn till boende eller till andra verksamheter inom området. Det kan exempelvis ske genom villkor om samråd med fastighetsägare, arrendatorer och innehavare av renskötselrätt innan vissa undersökningsarbeten får genomföras. Andra typer av villkor som kan komma ifråga är att vissa åtgärder får utföras endast av personal som har viss kompetens, om detta behövs med hänsyn till arbetets eller områdets art eller att vissa typer av åtgärder endast får utföras på visst sätt eller inom en viss tidsperiod.

För att förhindra att grundlösa invändningar blockerar utförandet av undersökningsarbeten bör det kunna förordnas att ett beslut om fastställande av en arbetsplan skall gälla utan att det har vunnit laga kraft.

Ansvar

Sedan lång tid tillbaka har det varit straffbart att inte i tid underrätta berörda sakägare om kommande undersökningsarbeten. Nuvarande bestämmelser om detta finns i 15 kap. 6 §.

Såväl samhället som enskilda fastighetsägare och andra sakägare har ett berättigat intresse av att det nya systemet med arbetsplaner för undersökningsarbete efterlevs så att det kan fungera effektivt och uppnå angivna syften. Överträdelser av reglerna bör därför vara sanktionerade.

Det är regeringens uppfattning att det även i fortsättningen skall vara straffbart att inte iaktta gällande bestämmelser om vilka åtgärder som krävs innan undersökningsarbeten får utföras. Straffbestämmelsen i 15 kap. 6 § bör anpassas efter den nya ordningen. Det skall således vara straffbart att påbörja undersökningsarbete utan att iaktta bestämmelserna om arbetsplan.

5.3.1 Ersättning och inlösen av fastighet vid outnyttjad bearbetningskoncession

Regeringens förslag: Koncessionshavaren skall ersätta skada som föranleds av att en bearbetningskoncession beviljas. Tvister om ersättning skall kunna prövas av bergmästaren när skadan uppkommit, dock senast när markanvisningsförrättning hålls.

Om koncessionshavaren inte begärt markanvisning inom tio år skall fastighetsägaren ha rätt att begära inlösen av fastigheten eller en del av denna. Oavsett den tid som förflutit efter det att bearbetningskoncession beviljats skall fastighetsägare kunna begära inlösen, om det uppstår synnerligt men.

Minerallagsutredningens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens. Därutöver föreslår utredningen att koncessionshavaren skall erlagga en årlig ersättning till ägare av fastigheter inom koncessionsområdet från det att koncessionsbeslutet vinner laga kraft till dess att ett beslut om markanvisning vinner laga kraft. Den avgift som koncessionshavaren skall betala per år under de första fem åren är en procent av prisbasbeloppet per hektar och därefter två procent av prisbasbeloppet.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser, bl.a. *Bergsstaten*, *SGU*, *Glesbygdverket*, *Anglo American* och *Storumans kommun* har tillstyrkt utredningens förslag. Även *Naturvårdsverket* och *Lantmäteriverket* tillstyrker förslaget om ersättning men har synpunkter på utformningen.

Gällivare kommun, *Scandinavian Mining* och *Svenska Gruvföreningen* avstyrker.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer huvudsakligen med regeringens.

Remissinstanserna: *Kammarrätten i Sundsvall*, *Statens fastighetsverk*, *Bergsstaten*, *Glesbygdverket*, *Delegationen för utländska investeringar i Sverige* samt *Skellefteå*, *Sorsele*, *Lycksele*, *Malå* och *Storumans kommuner* tillstyrker förslagen. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* pekar på svårigheter att värdera ersättningsberättigade skador.

Svenska Gruvföreningen och *Alcaston* avstyrker. De anser att förslaget redan täcks av befintlig lagstiftning. *LRF*, *Södra skogsägarna*, *Sveriges Jordägarförbund* och *Skogsindustrierna* avstyrker. De senare förordar minerallagsutredningens ersättningsförslag.

Skälen för regeringens förslag

Koncessionshavaren skall enligt nuvarande regler i 7 kap. 2 § mineralagen ersätta skada eller intrång som föranleds av att mark tas i anspråk för bearbetning eller därmed sammanhängande verksamhet. Om det uppstår synnerligt men för en fastighet eller fastighetsdel på grund av att marken tagits i anspråk, skall koncessionshavaren lösa fastigheten eller fastighetsdelen om fastighetsägaren begär det. Tvister om sådan ersättning prövas vid markanvisningsförrättningen, dvs. den förrättning där det

bestäms vilken mark som får tas i anspråk för verksamheten (se 8 kap. 9 § minerallagen).

Bearbetningskoncession beviljas som regel för 25 år. Koncessionen ger innehavaren en rätt gentemot fastighetsägaren eller annan som har rättigheter till marken att bedriva bearbetning efter markanvisningsförrättning och efter att ha fått övriga nödvändiga tillstånd. En bearbetningskoncession innefattar dock inte någon skyldighet för koncessionshavaren att påbörja verksamhet. Koncessionshavaren är som regel angelägen att komma i gång med driften så snart som möjligt eftersom stora summor redan investerats för att hitta fyndigheten och för tillståndsprocessen. I vissa fall, t.ex. beroende på varierande malmpriser, kostnader för bearbetning och pågående teknisk utveckling kan koncessionshavaren emellertid finna anledning att avvakta. Det kan också tänkas att förutsättningarna för verksamheten förändras så att någon bearbetning aldrig kommer till stånd.

Av detta följer att det i princip är koncessionshavaren som avgör frågan om bearbetning skall ske eller inte. Detta är en naturlig ordning. Samtidigt är det lätt att förstå att fastighetsägaren, med en så lång koncessionstid som 25 år, kan uppleva en osäkerhet om den framtida utvecklingen för fastigheten. Det har från fastighetsägarhåll framhållits att redan det förhållandet att en bearbetningskoncession beviljas kan innebära en minskning av fastighetens värde. Å andra sidan har självklart exploatören ett intresse av att den tillståndstid som står till förfogande inte blir alltför kort, i synnerhet då de marknadsmässiga förutsättningarna för gruvbrytning varierar.

Ersättning för skada

Fram till markanvisningsförrättningen råder det således osäkerhet om både tidpunkten för en eventuell bearbetning och vilken del av koncessionsområdet och angränsande område som i så fall kommer att beröras av verksamhet ovan jord.

I många fall kan fastighetsägaren fortsätta med den pågående markanvändningen fram till markanvisningen. Det kan dock tänkas att fastighetsägaren har andra planer med sin mark. Eftersom det är osäkert när markanvisning kommer att ske och vilka områden som kommer att omfattas av denna kan det innebära att fastighetsägaren avhålls från att göra investeringar eller att över huvud taget planera brukandet av fastigheten eller en del av denna annat än på kort sikt.

En sådan situation liknar den som föreligger när ett expropriationstillstånd har beviljats men innan talan om ersättning väcks vid fastighetsdomstolen. Enligt 3 kap. 6 § expropriationslagen (1972:719) skall en sådan talan väckas inom ett år från beslutet om expropriationstillstånd. Någon sådan tidsgräns gäller dock inte enligt minerallagen.

För att kompensera för de olägenheter som det innebär att fastigheten belastas av en bearbetningskoncession har Minerallagsutredningen föreslagit en modell med årligen återkommande ersättningar till fastighetsägare under den tid som en bearbetningskoncession inte utnyttjas. Enligt förslaget skall ersättningen utgå oavsett om någon ekonomisk skada uppstår eller inte.

Minerallagen vilar på expropriationsrättslig grund och dess ersättnings-system bygger på principen att fastighetsägaren skall hållas skadeslös. Vid bestämning av ersättning för skada hänvisar lagen till 4 kap. och 5 kap. 23 §, 24 § och 27 § första stycket första meningen expropriationslagen i tillämpliga delar. Dessa regler innebär i korthet att ersättning utgår för skada och intrång. Ersättningen för intrång skall motsvara den minskning av fastighetens marknadsvärde som intrånget innebär. Om hela fastigheten tas i anspråk skall ersättning i princip betalas för fastighetens marknadsvärde. När det gäller ersättning för skada ersätts endast ekonomisk skada, inte s.k. affektionsvärden.

Den ersättningsmodell utan koppling till skada som utredningen har föreslagit avviker från denna princip och saknar dessutom motsvarighet i annan näraliggande lagstiftning. Regeringen anser därför att det inte är lämpligt med en årlig ersättning enligt Minerallagsutredningens förslag. Det är mer naturligt att, som arbetsgruppen har föreslagit, skapa en möjlighet för den som drabbas av ekonomisk skada på grund av att bearbetningskoncession beviljats att få ersättning för denna. Någon ersättning för intrång kan inte bli aktuell eftersom det här handlar om skadeverkningar utan samband med arbete på marken. Skada och intrång till följd av undersökningsarbete som utförs med stöd av en beviljad bearbetningskoncession ersätts enligt 7 kap. 1 §.

Regeringen anser att den som lider skada till följd av att en bearbetningskoncession har beviljats, skall ha rätt att få ersättningsfrågan prövad före en eventuell markanvisningsförrättning. En särskild regel om detta bör därför införas. Om markanvisningsförrättning kommer till stånd skall dock ersättningsanspråket prövas senast vid denna i likhet med vad som i övrigt gäller för ersättning för skada och intrång enligt 7 kap. 1 §.

Inlösen

Minerallagsutredningen har med instämmande av arbetsgruppen föreslagit att fastighetsägaren skall ges rätt att efter tio år begära inlösen av en fastighet eller en fastighetsdel som berörs av bearbetningskoncession. Syftet är att ytterligare kompensera fastighetsägare för de osäkerhetsmoment som finns när det gäller gruvdriftens igångsättning och dess påverkan på fastigheten. Även regeringen finner det lämpligt att möjliggöra för fastighetsägare att få sin mark inlöst om markanvisningen drar ut på tiden. Regeringen instämmer också i bedömningen att relativt lång tid bör förflyta innan rätten kan aktualiseras och anser att tio år från det att bearbetningskoncession har beviljats slutligt är en rimlig tidsgräns.

Enligt nuvarande regler är koncessionshavaren alltid skyldig att lösa en fastighet eller fastighetsdel om det uppstår synnerligt men till följd av bearbetningen. Arbetsgruppen har föreslagit att en motsvarande regel skall gälla även för det fall att synnerligt men uppstår för en fastighet eller del av denna redan genom beslutet om bearbetningskoncession. Regeringen instämmer i denna bedömning.

I fråga om ersättning och löseskilling enligt 7 kap. minerallagen skall enligt 7 kap. 4 § (tidigare 7 kap. 3 §) vad som sägs i 4 kap. 3 § expropriationslagen tillämpas i fråga om värdeökning som ägt rum under tiden från dagen tio år före det ansökan om markanvisning gjordes, den s.k. presumtionstidpunkten. Enligt förslaget till 8 kap. 8 a § skall en tvist om inlösen enligt 7 kap. 2 § andra eller tredje stycket kunna prövas i särskild ordning innan markanvisning har begärts. Om tvisten föreligger när markanvisningsförrättningen hålls skall den dock prövas då.

Av det nu sagda följer att det behövs en särskild bestämmelse som reglerar vad som skall gälla i fråga om presumtionstidpunkten för de fall ersättningsfrågor vid inlösen enligt 7 kap. 2 § andra eller tredje stycket prövas i särskild ordning. Enligt regeringens mening bör i sådana fall utgångspunkten för beräkningen av presumtionstidpunkten vara dagen för begäran om inlösen.

Särskilt om ansvaret för kostnader

En tvist om ersättning enligt de nya bestämmelserna kan komma att prövas vid markanvisningsförrättning, men torde normalt komma att prövas dessförinnan. Om tvisten prövas vid markanvisningsförrättning gäller 9 kap. 21 § i fråga om ansvaret för kostnader. Paragrafen innebär att sökanden skall ersätta staten för vissa förrättningskostnader enligt vad regeringen föreskriver och därutöver i princip svara för sina egna och motpartens kostnader för att bevaka sin rätt vid förrättningen.

För vissa tvister gäller särskilda kostnadsregler. Hit hör tvister om ersättning enligt 7 kap. 1 § för skada eller intrång vid undersökningsarbete i de fall tvisterna prövas utan samband med markanvisningsförrättning och tvister enligt 8 kap. 7 § om tillstånds- eller koncessionshavarens rättigheter och skyldigheter vid undersökning och bearbetning. I dessa fall skall enligt 8 kap. 12 § sökanden svara för statens kostnader i ärendet enligt vad regeringen föreskriver. Varje part svarar däremot för sina egna kostnader.

Regeln i 8 kap. 12 § tillkom när minerallagen infördes. Lagrådet föreslog att kostnadsregeln skulle utformas i enlighet med 9 kap. 21 § (se prop. 1988/89:92 s. 256). Departementschefen uttalade dock (se s. 112 f) att förfarandet i dessa ärenden skall vara så enkelt att några nämnvärda kostnader inte uppkommer för parterna. Bestämmelsen om koncessionshavarens ansvar för motpartens kostnader togs därför bort. I övrigt utformades bestämmelsen enligt Lagrådets förslag.

Det kan förväntas att de tvister som uppstår om ersättning och om inlösen med anledning av de nya bestämmelserna normalt inte blir av så enkelt slag att endast obetydliga kostnader uppkommer för parterna. En fastighetsägare som i stället för att invänta en eventuell markanvisning begär ersättning redan när skadan uppkommer bör inte komma i ett sämre läge i kostnadshänseende på grund av detta. Det är därför inte motiverat att kostnadsregeln i 8 kap. 12 § skall gälla för sådana ärenden. Regeringen anser i stället att det i dessa fall bör gälla samma kostnadsregler oavsett om tvisten prövas vid markanvisningsförrättning eller inte.

Regeringens förslag: Vid gruvbrytning skall koncessionshavaren betala en särskild ersättning – mineralersättning – till fastighetsägare inom koncessionsområdet och till staten.

Mineralersättningen skall huvudsakligen vara utformad med den tidigare jordägaravgälden som förebild och motsvara två promille av det beräknade värdet av mängden brutet och uppfordrat koncessionsmineral under året. Av ersättningen skall tre fjärdedelar tillfalla fastighetsägarna och en fjärdedel tillfalla staten. Mineralersättningen skall fastställas i efterskott för varje kalenderår och betalas inom en månad från det att ersättningsbeslutet vunnit laga kraft. Beslut om mineralersättning skall få verkställas i likhet med andra beslut om ersättning enligt 7 kap. minerallagen.

Regeringens bedömning: Den del av ersättningen som tillfaller staten bör redovisas mot inkomsttitel och anslaget för geovetenskaplig forskning bör förstärkas motsvarande de beräknade intäkterna. Medlen bör användas till forskning och utveckling inom området långsiktigt hållbar utveckling av mineralresurser.

Minerallagsutredningens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag. Utredningen föreslår dock att fastighetsägare inom det markanvisade området skall omfattas av ersättningssystemet. Utredningen föreslår vidare att ersättningen skall knytas till saluvärdet av det mineral som bryts och uppfordras. Från saluvärdet skall avdrag göras för bl.a. transportkostnader, raffineringkostnader och smältningkostnader. Avgiften skall utgöra två promille av detta värde och i sin helhet betalas till fastighetsägare.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker eller har inte någon erinran mot att någon form av särskild ersättning utgår. Det finns olika uppfattningar om på vilken grund ersättningen skall utgå. Vissa remissinstanser, bl.a. *Glesbygdverket*, *Skogsindustrierna*, *Tingsryds kommun* och *Storumans kommun*, förordar att ersättningen grundas på det förhållandet att fastigheten nyttjas för gruvbrytning medan andra, bland dem *länsstyrelserna i Kronobergs och Västerbottens län*, anser att ersättningen skall utgå för malmens värde. *Svenska Gruvföreningen*, *Länsstyrelsen i Norrbottens län*, *Sorsele* och *Malå kommuner* samt *Raw Materials Group* anser att ersättningen bör utgå för intrång på fastigheten. *Sveriges Industriförbund* framför liknande synpunkter. *Svenska Metallindustriarbetareförbundet* anser med instämmande av *LO* att ersättningen bör kopplas till fastighetens värde och de alternativa användningssätt som finns.

KTH menar att förslaget är inkonsekvent med hänsyn till de tankar som ligger till grund för detta och anser i likhet med bl.a. *Lantmäteriverket*, *Bergsstaten* och *Stockholms universitet* att endast fastighetsägare inom koncessionsområdet skall ha rätt till ersättning.

Flera remissinstanser, däribland *LRF*, *Bergsstaten*, *Glesbygdverket*, *Länsstyrelsen i Västerbottens län*, *Svenska Gruvföreningen*, *Skogsindustrierna* och *Svenska Metallindustriarbetareförbundet*, anser att ersättningsmodellen är för komplicerad.

Några remissinstanser föreslår alternativa beräkningssätt. *SGU* föreslår att en enkel schablonmässig avgift fastställs per hektar och år. Även *Bergsstaten*, *Svenska Gruvföreningen* och *Skogsindustrierna* föreslår mer schabloniserade ersättningsmodeller. *Konkurrensverket*, *Lantmäteriverket*, *Fortifikationsverket* och *LRF* anser att ersättningsnivån är för låg medan bl.a. *Gruvföreningen* har motsatt uppfattning.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag, förutom att arbetsgruppen föreslår en ersättning endast till fastighetsägare.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans motsätter sig att någon form av ersättning skall utgå. Flera remissinstanser, bl.a. *Kammarrätten i Sundsvall*, *Bergsstaten*, *SGU*, *Statens fastighetsverk*, *Glesbygdverket*, *Länsstyrelsen i Kronobergs län*, *KTH* och *Sveriges jordägareförbund* tillstyrker eller är i huvudsak positiva till förslaget.

Glesbygdverket, *Svenska kommunförbundet* och *Alcaston Mining* anser att även fastigheter inom markanvisat område som inte berörs av bearbetningskoncessionen skall få del av ersättningen. *Svenska Gruvföreningen*, *Skellefteå*, *Malå* och *Storumans kommuner* samt *Svenska Kommunförbundet* förordar att ersättningsystemet i stället skall kompensera de markägare som direkt berörs av gruvverksamhet. *Gruvföreningen* föreslår en schabloniserad årlig avgift baserad på bruten mängd malm och gruvtyp. Även *Sorsele kommun* anser att gruvtypen bör vägas in när ersättningen bestäms. *Tingsryds* och *Vetlanda kommuner* anser att ersättningen i stället bör grundas på avtal mellan markägare och exploatör med möjlighet att få frågan prövad av domstol om en överenskommelse inte kan nås.

ISA samt *Lycksele* och *Malå kommuner* är kritiska till att bruttovärden används och förordar i stället en mer schabloniserad arealbaserad ersättning. *Alcaston Mining* anser att ersättning skall utgå först vid lönsam produktion. *Sametinget* och *Svenska samernas riksförbund* anser att ersättning även skall utgå till sameby.

Flertalet remissinstanser tillstyrker eller är i huvudsak positiva till sättet att beräkna ersättningen. Av dessa anser de flesta att förslaget är enklare att tillämpa och administrera än Minerallagsutredningens förslag. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* och *Alcaston Mining* anser att modellen fortfarande är för komplicerad. Några remissinstanser, bland dem *ISA* och *Svenska Gruvföreningen*, avstyrker förslaget och den senare hänvisar till sitt tidigare framlagda förslag. *Fortifikationsverket*, *LRF* och *Sveriges jordägareförbund* anser att ersättningsnivån är för låg medan *Alcaston Mining* anser att den är för hög.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Under de senaste åren har, som Minerallagsutredningen påpekat, det allmänna intresset av mineralutvinning kommit att ifrågasättas. På vissa håll i landet har motståndet mot planer på gruvdrift varit mycket påtagligt. Detta har medfört att minerallagstiftningen i sin helhet kommit att betraktas som orättvis och otidsenlig. Det har gjorts gällande att mineralagen inte ger fastighetsägaren en tillräckligt stark ställning i förhållande till exploatören. Särskild kritik har riktats mot det förhållandet att någon

särskild ersättning inte utgår för de mineral som bryts på en fastighet. Krav har rests på att sådan ersättning skall utgå vid sidan av ersättning för skada och intrång.

Nuvarande ersättning till fastighetsägare

Fastighetsägarens intressen i samband med gruvverksamhet tillgodoses bl.a. genom bestämmelser om att exploatören skall betala ersättning för skada och intrång som föranleds av att mark tas i anspråk för bearbetning eller därmed sammanhängande verksamhet (se 7 kap. 2 § första stycket minerallagen). En fastighetsägare kan också få sin fastighet inlöst om det uppstår synnerligt men på grund av att marken tas i anspråk (se 7 kap. 2 § andra stycket). När ersättning enligt nuvarande minerallagen bestäms skall vissa bestämmelser i expropriationslagen tillämpas (se 7 kap. 3 § minerallagen).

Det nu gällande ersättningssystemet innebär att det inte utgår någon särskild ersättning till fastighetsägaren för det mineral som tas i anspråk genom gruvbrytningen. En typ av sådan ersättning har dock förekommit tidigare. Enligt 1938 års gruvlag hade fastighetsägaren rätt till en särskild ersättning, jordägaravgäld, som baserades på de mineral som bröts inom fastigheten. Jordägaravgälden ersatte den tidigare jordägarandelen, som innebar en rätt för jordägaren att till hälften delta i gruvarbetet och i den vinst som arbetet medförde. Jordägaravgälden avskaffades genom 1974 års gruvlag. Regeringen bedömde då att det saknades rimliga skäl för att en fastighetsägare utan egen insats skulle vara berättigad att av gruv-innehavare erhålla ersättning med betydande belopp (se prop. 1974:32 s. 130).

En särskild mineralersättning införs

Regeringen instämmer i bedömningen att fastighetsägare i vissa avseenden har en underordnad ställning i förhållande till gruvnäringen. Som tidigare anförts (se avsnitt 4.1) är det ett starkt samhällsintresse att ha en minerallag som ger goda ramvillkor för företagsamhet och investeringar. En sådan lagstiftning måste dock anpassas till förändringar i omvärlden. I detta lagstiftningsärende läggs därför flera förslag fram för att nå en bättre balans mellan fastighetsägarnas och gruvnäringens intressen. För att uppnå en sådan balans är det viktigt att ersättningssystemet är ändamålsenligt utformat. Nedan redovisas skäl för och emot införandet av en rätt till ytterligare ersättning utöver ersättning för skada och intrång.

Ett skäl som har anförts för att fastighetsägare bör ha rätt till en sådan ersättning är att fastighetsägaren äger de koncessionsmineral som finns inom fastigheten. Denna utgångspunkt har också Minerallagsutredningen haft till stöd för sitt förslag. Ett stort antal remissinstanser har yttrat sig över utredningens slutsats i denna fråga och flera har ifrågasatt slutsatsens riktighet. Arbetsgruppen har för sin del kommit till slutsatsen att frågan om äganderätten till fyndigheter är oklar.

Regeringen gör följande bedömning. Omfattningen av fastighetsägarens rätt till fastigheten i höjd och djupled är omstridd. Det finns inte några lagregler som klargör frågan (jfr 1 kap. 1 § jordabalken). Inte

heller i lagförarbeten eller i litteraturen har frågan klargjorts. Klart är dock att en fastighet som inte är tredimensionellt avgränsad omfattar inte bara ett visst område på markytan utan också ett utrymme ovanför och ett utrymme under denna. Samtidigt synes fastigheten inte ha en obegränsad utsträckning i höjd- och djupled. Det saknas dock hållpunkter för den närmare avgränsningen. Denna fråga är komplicerad och berör grundläggande fastighetsrättslig lagstiftning. Regeringen anser att det inte finns tillräckliga skäl att i detta begränsade sammanhang ta ställning till denna fråga.

Äganderättens innehåll är inte något på förhand givet vilket på ett entydigt sätt kan bestämmas positivt genom en uppräkningslista av de befogenheter som tillkommer den som betecknas som ägare. Det finns ett stort antal bestämmelser som i olika avseenden inskränker en fastighetsägares befogenheter att förfoga över fastigheten. Fastighetsägaren kan även själv i stor utsträckning frivilligt inskränka sina befogenheter genom att upplåta särskilda rättigheter till fastigheten. Allmänt kan sägas att äganderätten utgörs av ett knippe rättigheter och omfattar det som blir kvar när man dragit ifrån de rättigheter som tillkommer andra och den bestämmanderätt som myndigheterna kan ha.

Under överskådlig tid har fastighetsägarens rätt att förfoga över de flesta mineral som numera omfattas av minerallagen varit kraftigt beskuren. Anledningen till detta är att en fastighetsägare normalt har mycket begränsade möjligheter att ta i anspråk koncessionsmineral. Det krävs specialistkunskap och stora resurser för att hitta dessa mineral och därefter få nödvändiga tillstånd för utvinning. Det är därför uteslutet att de flesta markägare över huvud taget skulle ha möjlighet att tillgodogöra sig mineralresursen. Det är inte aktuellt att nu i grunden förändra systemet med undersökningstillstånd och bearbetningskoncessioner. Frågan om äganderätten till fastighet även omfattar mineral inom fastighetens utbredningsyta är därmed av underordnad betydelse för frågan om fastighetsägare till följd av gruvbrytning bör erhålla en särskild ersättning utöver den för skada och intrång.

Regler om ersättning för skada och intrång finns regelmässigt i lagstiftning som medger att någon annans mark under vissa förutsättningar får tas i anspråk av det allmänna eller någon enskild, såsom miljöbalken, ledningsrättslagen (1973:1144), väglagen (1971:948), lagen (1995:1649) om byggande av järnväg och lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter. Enligt dessa lagar beräknas ersättningens storlek i princip enligt expropriationslagens regler. Detta talar emot att införa en rätt till ytterligare ersättning endast i minerallagen.

Det måste å andra sidan beaktas att ett liknande ersättningssystem har förekommit tidigare och således inte är ett nytt inslag i den svenska minerallagstiftningen. Återinförandet av en rätt till särskild ersättning för mineral som tas i anspråk skulle, tillsammans med nu föreslagna övriga ändringar i minerallagen till sakägarnas förmån, på ett påtagligt sätt kunna bidra till en bredare acceptans av att vissa fastigheter tas i anspråk för gruvdrift. En sådan acceptans är ägnad att förbättra förutsättningarna för en fortsatt framgångsrik gruvnäring i landet. Därigenom uppnås fördelar för såväl fastighetsägarna som gruvnäringen.

Ett annat skäl som kan anföras till stöd för en sådan ersättning är att denna skulle kunna motverka negativa effekter på fastighetspriserna

inom ett undersökningsområde. Det har ibland framförts att redan det förhållandet att ett undersökningstillstånd eller en bearbetningskoncession har beviljats medför att priset på fastigheter inom området sjunker. Trots vad som anförts ovan går det inte heller att bortse från att fastighetsägaren enligt minerallagen har en rätt av särskilt slag till koncessionsmineral. Denna rätt innebär bl.a. att fastighetsägaren utan koncession kan bryta mineral för husbehov, något som i viss utsträckning gäller även efter det att koncession har beviljats annan (se 5 kap. 2 § minerallagen).

Regeringen anser att det vid en samlad bedömning nu finns övervägande skäl för att åter införa ett särskilt ersättningssystem vid gruvbrytning. Ersättningen till fastighetsägare bör utgå vid sidan av den ersättning för skada och intrång som utgår enligt nu gällande bestämmelser.

Ersättningen skall knyta an till det förhållandet att det finns koncessionsmineral på fastigheten och vara utformat så att det kompenserar för att fastigheten nyttjas för gruvbrytning. Med denna konstruktion är det naturligt att kretsen av ersättningsberättigade subjekt utgörs av ägarna av de fastigheter som finns inom koncessionsområdet. Samma princip gällde för övrigt enligt systemet med jordägaravgäld. En sådan lösning är också enkel att tillämpa. Detta innebär att fastigheter utanför koncessionsområdet som berörs t.ex. genom att mark anvisats inom fastigheten ersätts för skada och intrång enligt de allmänna reglerna.

Sametinget och Svenska samernas riksförbund har anfört att ersättningen mot bakgrund av bestämmelserna i 2 kap. 18 § regeringsformen bör utgå till sameby på samma sätt som till fastighetsägare. Regeringens förslag innebär att ersättning inte skall utgå till innehavare av särskild rätt till fastighet. Det saknas skäl att i detta avseende behandla innehavare av renskötselrätt på annat sätt än innehavare av andra särskilda rättigheter. Vi vill i denna del påpeka att ersättningssystemet i nuvarande regler i 7 kap. minerallagen även gäller innehavare av renskötselrätt. Om skada eller intrång i denna rätt uppkommer, föreligger rätt till ersättning i enlighet med dessa regler. Egendomsskyddet enligt 2 kap. 18 § regeringsformen är alltså tillgodosett. En annan fråga är om samebyar med stöd av ILO:s konvention nr 169 om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder kan ha rätt till mineralersättning. Denna fråga får övervägas i annat lämpligt sammanhang.

Den ersättning som införs bör ges en särskild benämning. Eftersom ersättningen skall utgå för de mineral som tas i anspråk bör den lämpligen benämnas mineralersättning.

En del av ersättningen bör användas till forskning för långsiktigt hållbar utveckling av mineralresurser

Samhällets inflytande över gruvnäringen har vid sidan om de lagar som reglerar tillståndsgivningen tidigare manifesterats genom den s.k. kronoandelen som avskaffades 1991. Kronoandelen innebar att staten hade hälftenrätt till fyndigheten och möjlighet att framtvunga brytning. Regeringen kan inte se att det nu finns någon anledning att utöva statens inflytande på detta sätt. De utredningar som föregått förslaget om lagändringarna har inte heller haft i uppdrag att behandla denna fråga.

Statens behov av inflytande över mineralresurserna ser annorlunda ut i dag jämfört med tidigare. Mineralersättningen skall ses som en ersättning för att dessa naturresurser får tas i anspråk. Att staten ges en andel i en sådan ersättning är naturligt sett i ett historiskt perspektiv.

Under beredningen av detta lagstiftningsärende har frågan om hållbar utveckling av naturresurser diskuterats. I ett sådant sammanhang är utveckling och användning av teknik som är naturresurssparande och miljövänlig viktiga delar. Åtgärder inom detta område ger positiva effekter både för samhället och för industrin, t.ex. genom bättre prospekteringsmetoder samt större utbyte i de gruvor som kommer till stånd.

Regeringen anser därför att den del av mineralersättningen som skall betalas till staten, bör redovisas mot inkomsttitel för att användas till forskning för hållbar utveckling av mineralresurser.

Ersättningsystemets utformning

En naturlig utgångspunkt för den ersättningsmodell som väljs är att den i möjligaste mån uppfattas som rättvis av de berörda parterna samtidigt som den bör vara enkel att tillämpa och administrera. Ett komplicerat system är ägnat att medföra kostnader för parterna och för samhället. Vidare bör ersättningen inte rubba förutsättningarna för en framgångsrik gruvnäring.

Den ersättningsmodell som Minerallagsutredningen har föreslagit har kritiserats av många remissinstanser som alltför komplicerad. Kritik har också riktats bl.a. mot att det värde som skall bestämmas för uppfordrad malm inte tar tillräcklig hänsyn till samtliga kostnader som är förknippade med vidareförädlingen av malmen.

Minerallagsutredningens förslag är i vissa delar ologiskt. En utgångspunkt för förslaget är att ersättningen grundar sig på äganderätten till mineral. Trots detta omfattar förslaget även fastighetsägare inom markanvisat område utanför bearbetningskoncessionens område. Förslaget medför också vissa praktiska tillämpningsproblem. Det är bl.a. oklart i vilken utsträckning avdrag skall göras för de kostnader som gruvdriften medför. Dessutom är de beräkningar som behöver göras komplicerade och de kräver i vissa delar att bergmästaren får tillgång till uppgifter i koncessionshavarens bokföring. Som *Riksrevisionsverket* har uppmärksammat innebär dessutom den föreslagna s.k. värdemodellen i praktiken en mycket liten skillnad i jämförelse med en ren vinstmodell. Sammanfattningsvis anser regeringen att ersättningen inte bör utformas enligt utredningens förslag.

Jordägaravgälden enligt 1938 års gruvlag motsvarade en procent av värdet av de inmutningsbara mineral inom utmålet (koncessionsområdet) som brutits och uppfordrats. Avgälden var dock maximerad till 10 000 kr per år och upphörde efter sammanlagt 20 års gruvbrytning. Systemet med jordägaravgäld ansågs i vissa delar vara komplicerat. Att systemet upphävdes berodde dock inte på dess brister utan på en förändrad syn på fastighetsägarens ställning vid gruvbrytning. Bedömningen år 1974 när jordägaravgälden togs bort var som ovan nämnts att fastighetsägaren inte längre borde vara berättigad till en ersättning av detta slag. När en ny ersättningsmodell utformas är det naturligt att utgå från det tidigare

systemet med jordägaravgäld. Vissa justeringar och förenklingar bör dock göras.

För att uppnå kravet på enkelhet i tillämpningen bör de beräkningar som måste göras i viss utsträckning grundas på schabloner. En schabloniserad och enkel modell för ersättningsberäkningen medför inte bara förenklingar vid beslutsfattandet utan är också ägnad att minska antalet tvister om ersättningsens storlek. Vissa remissinstanser har föreslagit helt schabloniserade ersättningsmodeller som baseras på ett visst belopp per hektar eller per ton bruten malm. Det är i och för sig möjligt att införa en sådan modell. Regeringen anser dock att det är mer motiverat att fyndighetens innehåll av koncessionsmineral beaktas så att en viss skillnad görs mellan mer och mindre givande gruvor. Genom kopplingen till förekomsten av koncessionsmineral skapas också en rimlig balans mellan fastighetsägare och gruvnäring. Grunden för ersättningen skall vara de mineral som omfattas av koncessionen.

Det är regeringens uppfattning att samma beräkningsgrunder av effektivitetsskäl också skall omfatta den del av ersättningen som skall betalas till staten.

Ersättningen bör beräknas med utgångspunkt från den mängd mineral som bryts och uppfordras inom koncessionsområdet. En särskild fråga är vilka mineral som skall tas med vid beräkningen. I koncessionsbeslutet anges vilka mineral som koncessionen omfattar. Enligt 5 kap. 4 § mineralagen får andra mineral än som omfattas av koncessionen endast bearbetas i den mån det behövs för att arbetet skall kunna bedrivas på ett ändamålsenligt sätt. Sådana mineral får koncessionshavaren enligt 5 kap. 6 § tillgodogöra sig endast om de inte kan avskiljas förrän vid anrikning eller därmed likställt förfarande eller om markägaren inte inom sex månader efter tillsägelse avhämtar mineralet och ersätter de kostnader som lagts på det. Mot denna bakgrund anser regeringen att det är naturligt att endast sådana mineral som omfattas av koncessionen tas med vid beräkningen av mineralersättningen.

Det möter inte några svårigheter att fastställa denna mängd eftersom koncessionshavare redan i dag enligt praxis rapporterar till SGU vilken mängd malm som bryts och uppfordras och malmens innehåll av koncessionsmineral.

För att få fram ett värde på ekonomiskt utvinningsbara koncessionsmineral bör ett schabloniserat jämförelsevärde användas. Många gånger finns noteringar på råvarubörser att utgå från. I sådana fall bör jämförelsevärdet vara det genomsnittliga priset under året för respektive koncessionsmineral. Vissa koncessionsmineral, såsom järn och industrimineral, noteras dock inte på råvarubörser. När det gäller priset på järn är det naturligt att utgå från priset på råstål, för vilket det finns andra internationella noteringar. I fråga om industrimineral finns inga liknande noteringar utan priset är bestämt i individuellt utformade avtal. Ledning bör i så fall hämtas från priset i sådana avtal. Koncessionshavaren bör vara skyldig att lämna de uppgifter som behövs för beräkningen. Regeringen avser att i förordning meddela närmare föreskrifter om grunderna för beräkningen.

För att upprätthålla balansen mellan fastighetsägarna och gruvnäringen och med hänsyn till grunden för ersättningen är det mest logiskt att er-

sättningen, till skillnad mot vad som gällde enligt systemet med jordägaravgäld, inte är tidsbegränsad utan betalas under hela gruvans livstid.

För varje koncessionsområde bör ersättningen bestämmas årligen i efterskott till en viss andel av summan av värdet av de koncessionsmineral som under året har brutits och uppfördrats inom området. Ersättningen bör betalas ut på ett sådant sätt att den ersättningsberättigade normalt inte behöver vara aktiv för att få del av den. Betalningssättet bör anknyta till vad som i övrigt gäller för betalning av ersättning enligt lagen. Detta innebär att ersättningen skall betalas inom en månad från det att beslutet om ersättningen vunnit laga kraft. Sådana beslut bör liksom andra beslut om ersättning i 7 kap. kunna verkställas. För att förenkla administrationen är det rimligt att samma regler gäller i nu nämnda avseenden för den del av ersättningen som skall betalas till staten.

Ersättningens nivå

Nya investeringar i prospektering och gruvverksamhet övervägs mycket noga och förekomsten av och storleken på ersättningar eller royalties av olika slag är en viktig del av underlaget inför beslut om investeringar i prospektering och i gruvverksamhet. Det är därför angeläget att noga överväga ersättningarnas nivåer och i vilken utsträckning den nya mineralersättningen och andra förändringar av reglerna om gruvdrift påverkar förutsättningarna för gruvnäringen i landet.

För att ge en bild av hur ersättningen skulle påverka svensk gruvnäring om en mineralersättning fanns i dag har den interdepartementala arbetsgruppen gjort en beräkning för befintliga gruvor. Den visar att om befintliga gruvor skulle ha belastats med en ersättning på två promille, skulle den totala ersättningen för 2001 ha uppgått till drygt 18 miljoner kronor.

Som framgår av avsnitt 5.5 nedan skall ersättningssystemet endast gälla för koncessioner som beviljas sedan den nya lagen trätt i kraft. Det går, av naturliga skäl, inte att i förväg med säkerhet beräkna den totala årliga mineralersättningen. Kalkyler gjorda på befintliga bearbetningskoncessioner har den svagheten att koncessionerna har avgränsats enligt varierande normer under åren. Ersättningen per hektar och år skulle därför komma att variera betydligt om ett nytt avgiftssystem skulle införas för alla gruvor som i dag är i drift. Under de senaste åren har en mera strikt avgränsning av koncessionsområdena tillämpats.

Regeringen delar arbetsgruppens uppfattning att ersättningsnivån skall vara två promille. Detta är en ersättningsnivå som inte bör verka avhållande på nya investeringar i gruvverksamhet. Av denna ersättning anser regeringen att en och en halv promille utgör en rimlig årlig ersättning till fastighetsägarna inom koncessionsområdet. Med utgångspunkt från de koncessioner som beviljats de senaste åren innebär detta en mineralersättning på cirka 7 500–15 000 kr per hektar och år.

Den resterande fjärdedelen av mineralersättningen bör avsättas till forskning. Det är i dagsläget inte möjligt att bedöma hur stor denna del av ersättningen kommer att bli. Utfallet beror på prisnivåer, på malmfyndigheternas storlek och på innehållet av koncessionsmineral i de gruvor som kommer att startas. Det är rimligt att anta att det kommer att dröja några år innan medlen kan finansiera mer omfattande forskning. En beräkning av mineralersättning utifrån de gruvor som startats under de

senaste fem åren visar att från och med år två tillförs ca 100 000 kronor varefter det årliga beloppet successivt ökar med ca 100 000 kronor. Prop. 2004/05:40

Mineralersättning skall inte beaktas vid bestämmandet av annan ersättning enligt minerallagen

En särskild fråga är i vilken utsträckning den nya mineralersättningen skall påverka fastighetens värde vid bestämmande av annan ersättning enligt minerallagen. Nuvarande regler innebär i korthet bl.a. att inverkan av någon betydelse av expropriationsföretaget på fastighetens marknadsvärde som regel inte beaktas. Vidare gäller den s.k. presumtionsregeln, som innebär att en ökning av någon betydelse av fastighetens värde i princip skall antas bero på förväntningar om en ändring av markens tillåtna användningssätt (se 7 kap. 3 § minerallagen och 4 kap. 2 och 3 §§ expropriationslagen). För att det normalt inte skall bli mindre ekonomiskt fördelaktigt för fastighetsägaren att få sin fastighet inlöst än att behålla den fram till dess att bearbetningen påbörjas och medan den pågår föreslår Minerallagsutredningen ett undantag från dessa regler, så att ersättningen vid inlösen bestäms med hänsyn till den värdestegring som beror på förväntningar om framtida mineralersättning. Arbetsgruppen har intagit en motsatt ståndpunkt i frågan.

Det kan i och för sig tänkas att det i en del fall blir mindre ekonomiskt fördelaktigt för en fastighetsägare att få sin fastighet inlöst jämfört med att behålla den om förväntningsvärden avseende mineralersättning inte får beaktas vid inlösen. Det kan därigenom finnas ett incitament att inte begära inlösen av fastigheten. Det är dock inte möjligt att med säkerhet i förväg bedöma i vilken utsträckning bearbetning kommer att komma till stånd eller vilka halter av koncessionsmineral som en malm mer exakt innehåller. Detta innebär att det för en enskild fastighetsägare är svårt att på förhand beräkna hur stor ersättningen kommer att bli. Problemets omfattning bör dock inte överdrivas. Under de förutsättningar som anges i nuvarande 7 kap. 2 § minerallagen har fastighetsägaren möjlighet att senast vid markanvisningsförrättningen begära inlösen av fastigheten. Om fastighetsägaren inte framställer en sådan begäran vid detta tillfälle anvisas den mark som behövs för bearbetningen. Fastighetsägaren blir då tvungen att acceptera att gruvdrift sker på fastigheten. Inlösen kan sedan ske endast med koncessionshavarens samtycke.

Undantag från principen att förväntningsvärden som regel inte ersätts finns inte i någon näraliggande lagstiftning. Vid en samlad bedömning anser regeringen att det inte finns tillräckliga skäl att, i detta sammanhang, införa en bestämmelse om att förändringar i fastighetens marknadsvärde som beror på förväntningar om framtida mineralersättning, skall beaktas när annan ersättning enligt minerallagen bestäms.

Regeringens förslag: Bergmästaren skall fastställa mineralersättning. Fastighetsdomstolen skall pröva överklaganden av beslut om

- fastställande av arbetsplan,
- mineralersättning, och
- ersättning för skada samt inlösen av mark på grund av att bearbetningskoncession har beviljats.

Beslut skall få överklagas till allmän förvaltningsdomstol i de fall de tidigare kunnat överklagas till Sveriges geologiska undersökning.

Minerallagsutredningens förslag: Överensstämmer i princip med regeringens.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har ingen erinran mot utredningens förslag. *Svenska Naturskyddsföreningen* föreslår att ideella miljöorganisationer bör ha talerätt i likhet med vad som gäller enligt miljöbalken och lagen om vissa torvfyndigheter.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Den ideella föreningen Inga gruvor på Österlen* och *Högstad & Christinehofs Fideikommiss AB* förordar att överprövningen av beslut enligt minerallagen flyttas från förvaltningsdomstolarna till fastighetsdomstolarna.

Skälen för regeringens förslag: Det är angeläget att ha ett enkelt och enhetligt system för tillståndsgivningen och de prövningar som sker inom ramen för minerallagen. Det är bergmästaren som i dag fattar centrala beslut inom området. När det gäller ärenden om fastställelse av mineralersättning innefattar dessa en prövning av sådana frågor som bergmästaren är väl lämpad att bedöma. Bergmästaren bör därför vara den som prövar dessa ärenden i första instans.

Överklagandereglererna i minerallagen bygger på principen att ärenden där rättsfrågan är huvudsaken skall kunna överklagas till domstol medan avgöranden av lämplighetskaraktär skall överklagas i administrativ ordning.

Beträffande den första kategorin av ärenden har den uppdelningen gjorts att ersättningsfrågor skall överklagas till fastighetsdomstol medan övriga frågor överklagas till förvaltningsdomstol. För att förenkla instansordningen stadgas dock att alla beslut som fattas vid markanvisningsförrättningen skall överklagas till fastighetsdomstol.

Beträffande den andra kategorin av ärenden är regeringen slutinstans då det är önskvärt med en bred och allsidig prövning, medan övriga frågor överklagas antingen till länsstyrelsen eller till Sveriges geologiska undersökning.

Beslut om fastställande av arbetsplan följer efter beslut om beviljande av undersökningstillstånd, som överklagas till allmän förvaltningsdomstol. När det gäller undersökningstillstånd beviljas tillstånd om vissa formella förutsättningar föreligger. Någon bedömning av markpåverkan eller intrång sker egentligen inte. Så är däremot fallet när bergmästaren skall fastställa en arbetsplan. Eftersom ett sådant beslut kommer att beröra fastighetens användning är det naturligt att ett överklagande av beslutet prövas av fastighetsdomstol.

Med beaktande av de principer som gäller för överklagande av ärenden enligt minerallagen är det lämpligt att fastighetsdomstolen även prövar överklaganden av beslut om ersättning för skada och intrång eller inlösen av mark vid tillstånd om bearbetningskoncession liksom beslut om mineralersättning.

Regeringen anser att det är mycket betydelsefullt att Bergsstaten i sin tillämpning av minerallagen kan agera självständigt och fristående från SGU som är chefsmyndighet för Bergsstaten. Inga beslut enligt minerallagen skall därför kunna överklagas till SGU. Överklagande bör i stället ske till allmän förvaltningsdomstol.

5.5 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Ändringarna skall träda i kraft den 1 maj 2005.

Bestämmelserna om arbetsplan tillämpas inte om undersökningstillstånd har beviljats före ikraftträdandet. Om tillståndet förlängs efter ikraftträdandet skall dock de nya bestämmelserna tillämpas.

De nya bestämmelserna om mineralersättning vid bearbetning samt om ersättning för skada och om inlösen på grund av att bearbetningskoncession har beviljats skall endast gälla om bearbetningskoncession har beviljats efter ikraftträdandet. Bestämmelserna skall inte gälla tidigare beviljade bearbetningskoncessioner som förlängs efter ikraftträdandet.

Minerallagsutredningens förslag: Äldre föreskrifter skall gälla beträffande undersökningstillstånd och bearbetningskoncessioner som har beviljats före ikraftträdandet. Beträffande överklaganden av beslut som gjorts före ikraftträdandet tillämpas även i övrigt 16 kap. i sin äldre lydelse.

Remissinstanserna: *Hovrätten för Övre Norrland* påpekar att det inte framgår vad som skall gälla för undersökningstillstånd och bearbetningskoncessioner som beviljas före ikraftträdandet, men förlängs efter den tidpunkten och att det inte heller klart framgår om avsikten är att de nya reglerna skall gälla vid överklaganden som gjorts efter ikraftträdandet eller vid överklaganden av beslut som beviljats efter ikraftträdandet. *Domstolsverket* anser att den avgörande tidpunkten för tillämpningen av äldre föreskrifter i 16 kap. bör vara beslutdagen och inte dagen för överklagande. *Svenska Gruvföreningen* anser att de nya ersättningsreglerna inte bör vara tillämpliga på anvisad mark eller sådana koncessioner som beviljas i omedelbar anslutning till anvisad mark eller koncessioner som beviljats vid ikraftträdandet.

Arbetsgruppens förslag: Äldre föreskrifter skall fortfarande gälla för undersökningstillstånd och bearbetningskoncessioner som har beviljats före ikraftträdandet.

Remissinstanserna: *Svenska Gruvföreningen* anser att det klart bör framgå att 7 kap. 2 § minerallagen endast gäller nya koncessioner och att den nya mineralavgiften inte skall gälla nya koncessioner i direkt anslutning till befintliga bearbetningskoncessioner och utmål.

Skälen för regeringens förslag: Ändringarna i minerallagen föreslås träda i kraft den 1 maj 2005.

Några av regeringens förslag avser bestämmelser som ger upphov till civilrättsliga rättigheter och skyldigheter. Hit hör de rättigheter som innebär att innehavaren av ett undersökningstillstånd får utföra undersökningsarbeten på någon annans fastighet, ersättnings- och inlösenreglerna vid bearbetning samt systemet med årlig mineralersättning. I dessa fall följer av allmänna regler att nya bestämmelser inte är tillämpliga på rättigheter och skyldigheter som har uppkommit före ikraftträdandet. Detta gäller oavsett om det uttrycks i en övergångsbestämmelse eller inte. Det behövs alltså inte någon särskild regel om detta.

I fråga om förlängning av undersökningstillstånd som har beviljats före ikraftträdandet gör regeringen följande bedömning. Undersökningstillstånd gäller för en viss tid, men kan efter ansökan förlängas under vissa förutsättningar. Prospektering är en kostnadskrävande verksamhet. De beslut om investeringar i prospektering som redan har fattats bygger på de nuvarande reglerna om undersökningsarbete. Det är på förhand inte möjligt att ha någon mer bestämd uppfattning om vilka resultat som kommer att uppnås under tillståndspanen. Prospekteringen kan naturligen inte planeras detaljerat på någon längre sikt.

Det är angeläget att de nya skärpta kraven avseende undersökningsarbete får genomslag så snart som möjligt. Enligt regeringens mening bör de nya bestämmelserna om tillståndshavarens rättigheter och skyldigheter i förhållande till markägare och andra sakägare ges tillämpning både på undersökningstillstånd som beviljas efter ikraftträdandet och på sådana tillstånd som har beviljats före denna tidpunkt men förlängs därefter.

Regeringen har vidare föreslagit att koncessionshavare vid bearbetning skall betala en årlig mineralersättning till fastighetsägare inom koncessionsområdet och till staten (se avsnitt 5.3.2) samt, efter det att bearbetningskoncession har beviljats, ersätta skada till följd av beslutet och under vissa förutsättningar vara skyldig att lösa in en fastighet eller fastighetsdel (se avsnitt 5.3.1). En bearbetningskoncession gäller för en tid av 25 år och kan därefter förlängas under vissa förutsättningar. Om regelbunden bearbetning pågår skall enligt 4 kap. 8 § minerallagen koncessionstiden utan särskild ansökan förlängas med tio år i sänder. Koncessionstiden kan enligt 4 kap. 9 och 10 §§ minerallagen i vissa fall även förlängas trots att regelbunden bearbetning inte pågår. När ett företag ansöker om bearbetningskoncession har normalt betydande kostnader lagts ned. Gruvverksamhet är en osäker verksamhet som kan inledas först efter långsiktiga investeringskalkyler och noggranna överväganden.

Enligt regeringens mening är det viktigt att inte rubba förutsättningarna för redan fattade investeringsbeslut. Därför bör de föreslagna bestämmelserna om mineralersättning samt om ersättning för skada och om rätt till inlösen vid utnyttjad bearbetningskoncession endast vara tillämpliga på bearbetningskoncessioner som beviljas efter ikraftträdandet. För tidigare beviljade koncessioner som förlängs efter denna tidpunkt bör däremot äldre föreskrifter gälla.

En särskild fråga är vad som skall gälla för gruvor som omfattas av flera bearbetningskoncessioner. En bearbetningskoncession kan inte utvidgas till att avse ytterligare områden om detta skulle behövas för en gruvans fortsatta drift. I stället måste en ny bearbetningskoncession beviljas för ett anslutande område. De investeringar som görs enligt ett be-

slut om bearbetningskoncession omfattar endast vad som då är känt om fyndigheten. Fyndigheten kan därefter visa sig vara större än beräknat, alternativt kan nya fyndigheter upptäckas i närområdet. De skäl som ovan har anförts för att de nya bestämmelserna inte bör gälla bearbetningskoncessioner som förlängs efter ikraftträdandet är inte giltiga på samma sätt för sådana fall. Det finns inte tillräckliga skäl att införa en särskild övergångsregel för nya fyndigheter i anslutning till gamla bearbetningskoncessioner.

För gruvor som omfattas av flera beslut om bearbetningskoncession innebär det anförda att de nya bestämmelserna gäller för den del av gruvan som berörs av koncessioner som beviljas efter ikraftträdandet, medan äldre bestämmelser fortsätter att gälla för den del av gruvan som omfattas av koncessioner som har beviljats före ikraftträdandet. Detta får betydelse särskilt för mineralersättningen. Ersättningen skall då beräknas utifrån vad som brutits inom området för den nya koncessionen och fördelas mellan staten och de fastighetsägare som finns inom detta område.

Regeringen har föreslagit att beslut som tidigare har överklagats till SGU i fortsättningen skall överklagas till allmän förvaltningsdomstol (se avsnitt 5.4). Dessa ärenden är mycket sällsynt förekommande. Enligt nuvarande regler får beslut av SGU i överklagade ärenden inte överklagas. Den nya handlägningsordningen kommer däremot att innebära att prövning kan ske i fler instanser än tidigare. Således kan länsrättens beslut överklagas till kammarrätten och regeringsrätten, låt vara att det krävs prövningstillstånd i båda dessa fall. Mot denna bakgrund anser regeringen att det är lämpligt att den nya handlägningsordningen tillämpas på såväl ärenden som inlets före ikraftträdandet som på ärenden som inlets efter denna tidpunkt. I avsaknad av en särskild övergångsbestämmelse skall de ärenden som kommit in till SGU före ikraftträdandet överlämnas till länsrätten för fortsatt handläggning, jfr RÅ 1979 1:99. Någon särskild övergångsbestämmelse behövs alltså inte.

6.1 Bakgrund och historik

När en gruva läggs ned går det av naturliga skäl inte att helt återställa naturen, t.ex. kommer schakt med underjordiska berggrum att finnas kvar. Det förekommer att mark ovanför gruvor och gruvgångar rasar. Sådana risker i anslutning till gamla gruvhål behöver åtgärdas.

Naturvårdsverket gjorde på regeringens uppdrag år 1974 en inventering av förekomsten av övergivna, oskyddade gruvhål m.m. (lergravar, stenbrott, grus- och moräntäkter, torvgravar). Verket fann att ett omedelbart behov av skyddsåtgärder förelåg vid cirka 2 240 gruvhål samt att det vid ytterligare cirka 3 000 gruvhål förelåg behov av åtgärder, som dock bedömdes kunna anstå tills vidare. Naturvårdsverket uppskattade det totala antalet övergivna gruvhål till cirka 10 000. Dessa var huvudsakligen koncentrerade till Bergslagen.

Enligt 1938 års gruvlag var gruvinnehavaren skyldig att hålla stängsel på område som inom eller utom ett utmål tagits i anspråk för gruvarbete. I samband med ändringar i gruvlagen 1952 övervägdes en möjlighet att i lag föreskriva skyldighet att hålla hägnad omkring gruvhål där verksamheten upphört. Någon sådan skyldighet föreskrevs dock inte. De överväganden som gjordes ledde till Kungl. Maj:ts ämbetsskrivelse den 13 januari 1956 till samtliga länsstyrelser om anordnande i vissa fall av stängsel vid övergivna gruvhål m.m. I förarbetena till 1974 års gruvlag konstaterades att det inte var ändamålsenligt att ålägga gruvinnehavaren att för all framtid ansvara för underhåll och förnyelse av skyddsanordningar utan att det är staten som bör svara för behövliga skyddsåtgärder när gruvrätten upphört.

6.2 Gällande ordning

Frågan om skyddsåtgärder diskuterades vid arbetet med den nya mineralagen som trädde i kraft den 1 juli 1992 (se prop. 1988/89:92 s. 79 f). I propositionen framhålls att ansvaret för tillsynen övergår till staten när koncessionshavaren har fullgjort de återställningsåtgärder som han ålagts att utföra. Skälet för ett statligt ansvar är enligt propositionen att behovet av en viss tillsyn kommer att kvarstå för all framtid.

Minerallagen

I 13 kap. minerallagen finns bestämmelser om verkan av att en bearbetningskoncession upphör. Enligt reglerna förlorar koncessionshavaren rätten till marken på grund av markanvisning när bearbetningskoncessionen upphör. Koncessionshavaren förlorar även rätten till byggnader som gjorts för gruvans eller motsvarande anläggnings styrka och varaktighet, inbegripet inklädnad av borrhål samt stängsel som koncessionshavaren varit skyldig att hålla. Dessa anläggningar skall lämnas kvar på platsen och vara i sådant skick att det inte uppkommer fara för allmänheten. Koncessionshavaren skall utföra det efterarbete m.m. som är motiverat

från allmän och enskild synpunkt. Slutligen bemyndigas regeringen att utfärda föreskrifter om skyddsåtgärder vid nedlagda gruvhål och om kontrollåtgärder för att förebygga ras och sättningar vid nedlagda gruvor. Några sådana föreskrifter har inte utfärdats. Ämbetsskrivelsen från 1956 gäller därför fortfarande.

Kungl. Maj:ts ämbetsskrivelse den 13 januari 1956

I ämbetsskrivelsen, som är ställd till samtliga länsstyrelser, stadgas att stängsel kring övergivna gruvhål kan uppföras på statsverkets bekostnad om uppenbar fara föreligger för människor och husdjur. Det åligger vidare vederbörande polismyndighet att anmäla behov av skyddsanordningar till länsstyrelsen, som om det befins erfordrerligt har att låta ombesörja utförandet av skyddsanordningar. Länsstyrelsen är alltså huvudman för verksamheten, som bekostas av polismyndigheten.

Kostnaderna för stängsel skall enligt skrivelsen bestridas från anslaget ”till anordnande av polisbevakning i annan än den i lagen om polisväsendet i riket stadgade ordningen m.m.” Anslaget kallades år 1975 för Polisverket: Diverse utgifter. Av regleringsbrevet till polisväsendet för budgetåret 1991/92 under anslaget E8 Diverse utgifter framgår att från anslaget bl.a. skulle betalas kostnader för stängsel kring övergivna gruvhål enligt brev 1956-01-13. Under budgetåren 1992/93 – 1995/96 återfinns kostnaderna för gruvhål under ramanslag B5 Brottsutredningskostnader. Från och med budgetåret 1997 tilldelas medel genom länsramar utan detaljstyrning.

Annan reglering

Utöver bestämmelserna i minerallagen finns även regler i miljöbalken som rör efterbehandlingsansvaret. Av 10 kap. 4 § framgår att efterbehandlingsansvaret innebär att den ansvarige i skälig omfattning skall utföra eller bekosta de efterbehandlingsåtgärder som på grund av föroreningar behövs för att förebygga, hindra eller motverka att skada eller olägenhet uppstår för människors hälsa eller miljö. I bestämmelsen finns även uppräknat de omständigheter som skall beaktas när ansvarets omfattning bestäms, t.ex. hur lång tid som förflutit sedan föroreningen ägt rum.

Enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor är staten eller en kommun skyldig att göra en räddningsinsats vid olyckshändelse eller risk för olyckshändelse för att förhindra och begränsa skador på människor, egendom eller miljö. För att en sådan skyldighet skall föreligga förutsätts dock att det är motiverat att staten eller kommunen svarar för insatsen med hänsyn till behovet av ett snabbt ingripande, det hotade intressets vikt, kostnaderna för insatserna och omständigheterna i övrigt. Vidare skall kommunen svara för att åtgärder vidtas inom kommunen för att förebygga bränder och skador till följd av bränder samt, utan att andras ansvar inskränks, verka för att åstadkomma skydd mot andra olyckor än bränder. Kommunen skall också ha ett handlingsprogram för förebyggande verksamhet.

I *Räddningsverksutredningens* slutbetänkande (SOU 1998:59) lämnades förslag om vissa ändrade ansvarsförhållanden beträffande inhägnad av övergivna gruvhål. Utredningen utgick från en princip om att uppgifter som kräver betydande inslag av lokalkännedom bör ligga på kommunen och föreslog därför att kommunen bör ha ansvar för att anmäla behov av stängsling samt att utföra arbetsuppgiften. Anmälan skall ske till länsstyrelsen som också i fortsättningen skall ha ansvar för skyddsanordningarna kring gruvhål samt är den som enligt förslaget skall finansiera verksamheten.

Polisverksamhetsutredningen har gjort en kartläggning av vilka verksamheter som bör ankomma på polisen eller inte. Utredningen fann i sitt delbetänkande (SOU 2001:87) att det inte fanns någon polisiär relevans i arbetsuppgifterna med stängsling av övergivna gruvhål, utöver uppgiften att ingripa i akuta situationer. Utredningen instämde i *Räddningsverksutredningens* förslag om ansvaret för skyddsanordningar kring övergivna gruvhål.

Efter remissbehandling av delbetänkandet har *Polisverksamhetsutredningen* i juli 2002 lämnat ytterligare ett delbetänkande (SOU 2002:70) med nya förslag. Utredningen konstaterar att det inte finns anledning att ifrågasätta den nuvarande ordningen att staten, som ju är den instans som ger tillstånd till gruvdrift, skall ansvara för och stå för kostnader i samband med stängsling av gamla gruvhål. Utredningen menar att arbetsuppgifterna bör handläggas av en myndighet med ansvar för naturvård eller gruvnäring och ser att det antingen är länsstyrelsen eller Bergsstaten som kan komma i fråga. Utredningen stannar för att föreslå Bergsstaten eftersom myndigheten redan i dag har ett ansvar för att förebygga att personer och egendom kommer till skada vid gruvdrift och vidare har nödvändig kunskap och kompetens inom området.

Av remissvaren på polisverksamhetsutredningens betänkande framgår att alla remissinstanser som yttrat sig tillstyrker förslaget utom *Bergsstaten*, som motsätter sig och menar att frågan berör även verksamheter som inte har tillåtits enligt minerallagen. Bergsstaten anser att flera myndigheter bör samverka under en ansvarig myndighet för ledning och samordning.

6.4 Frågan behöver övervägas ytterligare

Regeringens bedömning: Det kan ifrågasättas om nuvarande regler för stängsling av gamla gruvhål också berör verksamheter som inte reglerats genom tillstånd i minerallagen, dvs. täkter av olika slag. En reglering i minerallagen bedöms därför inte vara heltäckande. Denna fråga kräver ytterligare överväganden. Regeringen har för avsikt att återkomma till frågan i lämpligt sammanhang.

Arbetsgruppens bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Bergsstaten* understryker att frågan har en vidare omfattning än stängsling av gruvhål och anser att det är otillfredsställande att det saknas tydliga regler och att det är mycket angeläget att

beredningen av ärendet blir så allsidig som möjligt men ändå får en snar lösning. I detta instämmer *Kammarrätten i Sundsvall* och *Naturvårdsverket*. *Länsstyrelsen i Västerbotten* och *Sveriges geologiska undersökning* anser att det är viktigt att ta fasta på polisverksamhetsutredningens båda betänkanden.

Skälen för regeringens bedömning: Det är angeläget att ansvarsfördelningen och regleringen när det gäller nödvändiga säkerhetsåtgärder i samband med gamla gruvhål kan beslutas så snart som möjligt.

Regeringen har, mot bakgrund av att frågan inte enbart berör verksamheter som regleras i minerallagen utan även miljöbalken, för avsikt att återkomma i lämpligt sammanhang.

7.1 En allmän bakgrund

Den sammanlagda arealen för undersökningstillstånd när det gäller malmer och industrimineral under 2003 har halverats jämfört med toppåret 1998. Investeringarna i prospektering 2003 var 183 miljoner kronor jämfört med nästan 250 miljoner kronor år 1998. Under senare år har de globala investeringarna i prospektering mer än halverats. Tendensen med sjunkande satsningar på prospektering under fem på varandra följande år har nu brutits. Under 2003 beräknas prospekteringen globalt ha ökat med 15 procent och nått upp till samma nivå som under 2001, dvs. omkring 2,4 miljarder dollar. Bland de sju företag som ligger högst på den svenska listan över de största innehaven av undersökningstillstånd återfinns representanter för några av världens största gruvföretag. Antalet företag som innehar undersökningstillstånd har under de senaste åren minskat i enlighet med den globala trenden för prospektering. Antalet prospekterande företag var 78 stycken år 1998 med en minskning till 45 företag vid senaste årsskiftet. Under 2003 försvann 5 företag från prospekteringen. Antalet privatpersoner som prospekterar har också minskat under samma tid, från 125 till 47, med en minskning under 2003 på 21 personer.

Sedan år 2000 har två nya gruvor tagits i drift. Vid detta tillfälle var det åtta år sedan en gruva öppnats i landet. Av ovanstående kan dras slutsatsen att Sverige genom sin geologi tillsammans med lagstiftning och annan infrastruktur ger goda förutsättningar för gruvdrift. Det finns indikationer på att fler gruvor kan komma i gång under de närmaste åren framför allt i Västerbottens inland.

Prospektörer och gruvföretag är generellt sett angelägna om stabila och förutsebara regelverk. Verksamheten kräver omfattande och långsiktiga investeringar. Ett sådant ekonomiskt risktagande innebär att det alltid är känsligt att ändra regelverken. Nu kräver dock samhällsutvecklingen att lagstiftningen anpassas och moderniseras. Flera av de förändringar som föreslås kan ses som en naturlig del i företagets myndighetskontakter och kontakter med markägare.

Förändringar av minerallagstiftningar pågår i Norge, Finland och Spanien. I Norge är syftet bl.a. att bättre ta tillvara näringens utvecklingspotential. I Finland bedöms modernisering vara ett syfte. Finland har fortfarande ett omfattande statligt stöd till prospektering och det finns inga tecken på att detta kommer att tas bort. Framför allt Finland är tillsammans med andra europeiska gruvländer Sveriges konkurrenter om utländska direktinvesteringar inom gruv och mineralområdet.

7.2 Minerallagens avgifter

Enligt 14 kap. 1 § minerallagen skall sökanden betala ansökningsavgifter i enlighet med vad regeringen föreskriver. Genom mineralförordningen (1992:285) föreskriver regeringen vilka avgifter som skall tas ut och nivån för dessa. För dessa avgifter gäller full kostnadstäckning, dvs. ersättningen skall helt täcka statens kostnader. Regeringen har för avsikt att

av denna anledning höja avgifterna för undersökningstillstånd samt för bearbetningskoncession och vidare införa en ny markanvisningsavgift.

Ökade kostnader för avgifter till staten enligt minerallagen bedöms vara försumbara i relation till de andra investeringar som undersökningsarbeten och gruvbrytning kräver.

7.3 Konsekvenser för gruvnäringen

Förslaget om arbetsplan för allt undersökningsarbete och möjligheter för länsstyrelser att yttra sig över undersökningstillstånd kommer troligen i ett första skede att innebära att det tar längre tid innan prospektören kan komma i gång med sitt arbete. Markägarna ges möjlighet att inom tre veckor lämna synpunkter på arbetsplanen. Det är en relativt kort tid för invändningar. Denna tid för synpunkter innebär, tillsammans med regeringens målsättning om korta handläggningstider, för de fall som kräver insatser från Bergsstaten att väntetiden för prospektören ändå bedöms bli rimlig. I dag överklagas dessutom ett mycket litet antal undersökningstillstånd. Reglerna om arbetsplan kan, rätt hanterade av företagen, genom förbättrade markägarkontakter och bättre information till markägarna om vad prospektering verkligen innebär i stället innebära att acceptansen för gruvverksamhet kan förbättras generellt och på så sätt underlätta verksamheten.

De ökade kostnader som förslagen om mineralersättning innebär för företagen bedöms inte bli så betungande att de kommer att vara investeringshinder. Tvärtom är bedömningen att en mineralersättning kan komma att göra markägare mer positivt inställda till gruvverksamhet och därigenom ge gruvnäringen bättre utvecklingsmöjligheter. Den mindre del av mineralersättningen som föreslås att avsättas för forskning och utveckling för hållbar utveckling av mineralresurser bedöms komplettera övrig forskning inom detta område och vara till fördel för gruvnäringen.

För att storleken på mineralersättningen skall kunna beräknas för en enskild gruva behöver företagens uppgiftslämnande öka marginellt. Redan i dag lämnar företagen in produktionsuppgifter till SGU på frivillig grund. Detta görs därför att det uppges vara av fördel för företagen att i vissa fall kunna hänvisa till myndighetsuppgifter om produktion. Det frivilliga och tvingande uppgiftslämnandet kommer genom de nya förslagen i huvudsak att sammanfalla.

7.4 Konsekvenser för små företag

Prospektering och gruvverksamhet kräver ett omfattande specialistkunnande. Regelverket för denna verksamhet ställer höga krav på verksamhetsutövarna för att över huvud taget kunna få ta i anspråk mark för utvinning av de mineral som omfattas av minerallagen. De företag som agerar i vårt land är därför väl medvetna om förutsättningarna för gruv- och mineralverksamhet. Bland de företag som är verksamma inom prospektering finns s.k. juniorbolag. Dessa består av geologer som i många fall har erfarenhet från prospekteringsverksamhet över hela världen. En

del av dessa arbetar åt de etablerade gruvföretagen som uppdragstagare. Det finns också små konsultföretag som hjälper de mindre företagen med t.ex. myndighetskontakter och administration. Av de 45 företag som är verksamma i landet bedöms största andelen vara mindre företag.

Den opinion mot prospektering och gruvverksamhet som i slutet av 1990-talet uppstod i Skåne och Småland kan till viss del sägas ha sitt ursprung i att mindre företag inte var så framgångsrika i sina kontakter med markägare och kringboende. De förslag som rör undersökningstillstånd och arbetsplaner bedöms genom tydliga rutiner och bättre information om enskilda och allmänna intressekonflikter kunna bidra till att de nödvändiga kontakterna med markägare och sakägare förenklas. Förslaget om arbetsplan kommer att innebära viss ytterligare administration genom ökat utskick av material till mark och sakägare. Redan med nuvarande regler är företagen skyldiga att i samband med ansökan om undersökningstillstånd förse bergmästaren med adresser till berörda. Förslagets fördelar överväger därför.

Mindre företag är ofta mer känsliga för avgiftshöjningar än större företag. Höjningarna av avgiften för undersökningstillstånd bedöms dock endast utgöra en marginell del av kostnaderna för en prospektering. De utredningar som ligger till grund för förslagen har remitterats till Svenska gruvföreningen samt till ett par små företag som inte är medlemmar i någon industriorganisation. Geovista AB har mot bakgrund av sin roll som konsulterande företag till ett flertal svenska och utländska aktörer i sitt remissvar uttryckt att förslagen om arbetsplan är en naturlig del i dialogen mellan prospektör och markägare. Företaget påpekar också betydelsen av korta handläggningstider, vilket också ingår i regeringens målsättning för minerallagen.

Övriga effekter som också berör små företag har beskrivits ovan under konsekvenser för gruvnäringen.

7.5 Statsfinansiella konsekvenser

7.5.1 Bergsstaten

De föreslagna förändringarna i minerallagen avser dels frågor om sakägarnas inbördes ställning, dels frågor om skyddet för natur- och kulturmiljön. Förslagen innebär ökad statlig administration som främst berör Bergsstaten. Enligt en rapport av Bergsstaten kommer förslagen att innebära ökade administrationskostnader genom handläggning av ärenden angående arbetsplaner, beslut om mineralersättning samt markanvisning. Det tillkommande arbetet utgörs huvudsakligen av förändrade kontorsrutiner. Bergsstaten har dock påpekat att uppgifterna vid prövning av arbetsplaner förutses öka behovet av juridisk kompetens. Av Bergsstatens rapport framgår att personalkostnader, porto och övriga kostnader beräknas sammantaget öka med cirka 1 500 000 kronor per år. Det är en nivå som överensstämmer med bedömningarna från det tidigare utredningsarbetet. Det är regeringens uppfattning att de ökade kostnaderna till följd av föreslagna förändringar i minerallagen kan finansieras inom nuvarande ram.

De arbetsuppgifter som genom förslagen om överklaganden kan komma att falla på fastighetsdomstolarna genom överklagande av bergmästarens beslut om fastställande av arbetsplan, av bergmästarens beslut avseende skada och förtida inlösen av fastighet samt av bergmästarens beslut om mineralersättning bedömer regeringen endast kommer att få marginell betydelse för arbetsbelastningen. Skälen är följande. Andelen överklaganden av beslutade undersökningstillstånd var under år 2003 mindre än 0,3 procent, dvs. av 5 400 markägare som delgavs information om besluten överklagade 14 personer. Reglerna om arbetsplan bedöms kunna bidra till att ytterligare minska antalet överklagade ärenden.

Det förutses vidare att ytterst få ärenden avseende skada och förtida inlösen aktualiseras eftersom regeln kommer att få betydelse i de få fall då markanvisning drar ut på tiden. Vidare krävs synnerliga skäl för förtida inlösen. Även när det gäller mineralersättningen förutses få överklaganden eftersom reglerna för beräkningen är enkla och beräkningarna huvudsakligen kommer att baseras på officiella uppgifter från råvarubörser och liknande. Tolkningsutrymmet bedöms därför vara litet.

Överföringen av överklagande från Sveriges geologiska undersökning till allmän förvaltningsdomstol bedöms inte innebära någon nämnvärd belastning eftersom sådana överklaganden är ytterst ovanliga.

De ändringar som föreslås i straffbestämmelserna innebär inga förändringar av betydelse för polis och åklagarväsendena.

2 kap. 2 §

Undersökningstillstånd skall meddelas, om det finns anledning att anta att undersökning i området kan leda till fynd av koncessionsmineral.

Undersökningstillstånd får dock inte beviljas den som uppenbarligen saknar möjlighet eller avsikt att få till stånd en ändamålsenlig undersökning eller den som tidigare har visat sig olämplig att bedriva undersökningsarbete.

Tillstånd att bedriva undersökning beträffande olja, gasformiga kolväten eller diamant får beviljas endast den som visar att han eller hon är lämplig att bedriva sådan undersökning.

Paragrafen behandlas i avsnitt 5.1.1.

Bestämmelsen i nuvarande första stycket har delats upp på två stycken. *Första stycket* och *andra stycket första ledet* motsvarar, med en redaktionell justering, nuvarande första stycket.

I *andra stycket andra ledet* införs en ny grund för avslag. Kraven för att undersökningstillstånd skall beviljas skärps. Tillstånd skall vägras om sökanden tidigare har visat sig olämplig att bedriva undersökningsarbete. I detta fall krävs det inte att förhållandet skall vara uppenbart utan det räcker med att sökanden inte bedöms uppfylla kravet. Exempel på situationer där tillstånd kan vägras är att sökanden tidigare har visat bristande hänsyn till markägares eller andra sakägares intressen eller utfört undersökningsarbeten på ett sätt som varit skadligt för natur- eller kulturmiljön. Vid prövningen bör sådana omständigheter vägas in som hur allvarliga missförhållandena varit, om det varit fråga om enstaka eller upprepade överträdelser och i vilken utsträckning de berott på sökanden själv samt hur lång tid som gått från det tidigare undersökningsarbetet.

En språklig ändring har gjorts i *tredje stycket*.

2 kap. 9 §

När ett undersökningstillstånd eller en bearbetningskoncession har upphört att gälla, kan en ansökan om undersökningstillstånd beträffande mark inom samma område prövas tidigast ett år efter det att tillståndet eller koncessionen upphörde att gälla.

Om det finns särskilda skäl, får bergmästaren medge undantag från bestämmelserna i första stycket.

Paragrafen behandlas i avsnitt 5.1.2.

Ändringen i *andra stycket* innebär att möjligheterna att medge undantag från karenstiden utvidgas. Undantag skall således kunna medges redan om det finns särskilda skäl för detta i stället för såsom hittills synnerliga skäl. Som har anförts i den allmänna motiveringen (se avsnitt 5.1.2) kan särskilda skäl bl.a. föreligga om en prospektör visar sig ha särskilda förutsättningar att undersöka området effektivt eller kan uppnå effektivitetsvinster genom att ett mer ändamålsenligt undersökningsområde skapas. Det kan dock inte vara tillräckligt att den som senast haft

undersökningstillstånd för området endast kan visa på sådana särskilda kunskaper om området som har inhämtats vid arbete som bedrivits med stöd av det tidigare tillståndet.

2 kap. 9 a §

Undersökningstillstånd får inte meddelas för mark inom en skyddszon runt ett område som omfattas av en bearbetningskoncession. Skyddszonen skall ha en sträckning av 1 000 meter från gränsen för det område som omfattas av koncessionen. Om det finns särskilda skäl får skyddszonen minskas.

Om en gruva eller motsvarande anläggning inte tagits i drift inom tre år efter det att bearbetningskoncession meddelades, får dock undersökningstillstånd meddelas inom skyddszonen fram till dess att anläggningen tas i drift.

Efter det att en bearbetningskoncession har beviljats slutligt, får undersökningstillstånd inom skyddszonen trots första stycket ges till den som innehar bearbetningskoncessionen eller någon annan, som har dennes medgivande.

Paragrafen behandlas i avsnitt 5.1.3.

Tredje stycket har ändrats så att undersökningstillstånd kan meddelas en koncessionshavare, eller någon annan efter koncessionshavarens medgivande, redan när det finns ett lagakraftvunnet beslut om bearbetningskoncession. Därigenom undviks det totalstopp för vidare undersökningsarbeten som ett beslut om bearbetningskoncession tidigare har medfört. Stycket har vidare justerats språkligt.

Villkor i undersökningstillstånd

2 kap. 10 §

Undersökningstillstånd skall förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen eller enskild rätt samt med villkor om att tillståndshavaren skall ställa säkerhet för ersättning enligt 7 kap. 1 §.

Paragrafen, som behandlas i avsnitt 5.1.5, har ändrats så att villkor till skydd för allmänna intressen och enskild rätt kan meddelas vid alla former av undersökningstillstånd. Tidigare kunde sådana villkor endast meddelas vid tillståndsgivning avseende olja, gasformiga kolväten och diamant. Vidare har paragrafen kompletterats med en bestämmelse om att undersökningstillstånd alltid skall innehålla villkor om att tillståndshavaren skall ställa säkerhet för den ersättning för skada och intrång som kan bli följden av kommande undersökningsarbete. Säkerheten skall enligt 3 kap. 3 § tredje stycket ha ställts innan undersökningsarbete påbörjas.

Undersökningsarbete får bedrivas endast för att visa att sådant mineral som omfattas av tillståndet finns inom området och för att ta närmare reda på fyndighetens storlek, beskaffenhet och brytvärdhet.

Tillståndshavaren får i den utsträckning det behövs använda väg till och inom området. Efter tillstånd av bergmästaren får *tillståndshavaren* också ta mark i anspråk för att bygga nödvändig väg till och inom området.

Innan arbete påbörjas skall tillståndshavaren ha ställt säkerhet för ersättning enligt 7 kap. 1 §.

Arbetet skall utföras så, att minsta skada och intrång vållas på någon annans egendom och på natur- och kulturmiljön.

I *andra stycket*, som behandlas i avsnitt 5.2.1, har tillståndshavarens rätt att ta mark i anspråk för att uppföra byggnader tagits bort. Detta utesluter dock inte att prospektören i ett särskilt fall kommer överens med fastighetsägaren om att få uppföra en byggnad. Vidare har tillståndshavarens rätt att bygga väg inom undersökningsområdet tagits bort. Det införs i stället en möjlighet för prospektören att ansöka om bergmästarens tillstånd till en sådan åtgärd i de fall det är nödvändigt. Förfarandet för att bygga väg inom området blir härigenom detsamma som för att bygga väg till området. Sådana ärenden handläggs inte enligt minerallagens regler utan enligt de regler som gäller för förvaltningsärenden i allmänhet. Förvaltningslagen är således tillämplig.

Tredje stycket, som behandlas i avsnitt 5.1.5, är nytt och utformat enligt *Lagrådets* förslag. Bestämmelsen ersätter nuvarande 3 kap. 5 § fjärde stycket, dock med den skillnaden att säkerhet i fortsättningen alltid skall ställas. Om säkerheten inte godkänns av den till vars förmån säkerheten skall ställas, skall säkerheten prövas av länsstyrelsen. Detta framgår av 17 kap. 2 §.

Fjärde stycket, som motsvarar tidigare tredje stycket och behandlas i avsnitt 5.2.2, är utformat som en allmän hänsynsregel. Som har anförts i den allmänna motiveringen innebär ändringen ett förtydligande av att den som bedriver undersökningsarbeten skall beakta risken för skada eller intrång såväl på annans egendom som på natur- och kulturmiljön och så långt som möjligt undvika sådana skador.

3 kap. 5 §

Undersökningsarbete får endast utföras i enlighet med en gällande arbetsplan.

Arbetsplanen skall upprättas av tillståndshavaren och innehålla en redogörelse för det undersökningsarbete som planeras, en tidsplan för arbetet och en bedömning av i vilken utsträckning arbetet kan antas påverka allmänna intressen och enskild rätt.

Arbetsplanen skall delges ägaren till den mark där arbetet skall bedrivas och innehavare av särskild rätt som berörs. Delgivning med innehavare av renskötselrätt får ske genom att arbetsplanen delges den sameby som innehavarna tillhör. Arbetsplanen skall även sändas till bergmästaren.

Invändningar mot innehållet i arbetsplanen skall framställas skriftligt och vara tillståndshavaren till handa inom tre veckor från delgivningen av arbetsplanen.

Paragrafen, som behandlas i avsnitt 5.2.3, har nytt innehåll och ersätter tillsammans med den nya 5 a § väsentligen nuvarande 5 §. Som har anförts i den allmänna motiveringen ändras förfarandet innan undersökningsarbeten får påbörjas i syfte att förbättra informationen till fastighetsägare och andra sakägare och för att ge dem möjlighet att påverka arbetenas utförande.

Det nya förfarandet bygger på principen att det skall finnas en arbetsplan för allt undersökningsarbete. För att uppnå detta anges i *första stycket* att undersökningsarbete endast får utföras i enlighet med en gällande arbetsplan.

I *andra stycket* anges vad arbetsplanen skall innehålla. Som har anförts i den allmänna motiveringen måste innehållet och uppgifterna i planen anpassas på ett relevant sätt till undersökningsområdet även om en stor del av planen kan ges en standardiserad utformning. Av bestämmelserna i första och andra styckena följer också att arbetsplanen måste förnyas om arbetet går utöver vad som har redovisats.

Bestämmelserna i *tredje stycket* säkerställer dels att alla som berörs av kommande undersökningsarbeten underrättas om dessa och vad de kan komma att innebära, dels att bergmästaren får kännedom om arbetena.

Enligt *fjärde stycket* har den sakägare som inte vill godta arbetsplanens innehåll möjlighet att inom tre veckor från delgivningen framställa skriftliga invändningar mot den. Invändningarna skall vara tillståndshavaren till handa inom den angivna tiden. Regeringen har därmed tillgodosett *Lagrådets* synpunkt i denna del.

3 kap. 5 a §

En arbetsplan blir gällande om några invändningar enligt 5 § fjärde stycket inte framställs. En arbetsplan blir också gällande om tillståndshavaren och den sakägare som framställt sådana invändningar kan komma överens om arbetsplanens innehåll. En sådan arbetsplan skall sändas till bergmästaren.

Om invändningar enligt 5 § fjärde stycket har framställts får tillståndshavaren också begära att arbetsplanen prövas av bergmästaren. Arbetsplanen skall fastställas av bergmästaren och bli gällande i den utsträckning de åtgärder som anges är nödvändiga för en ändamålsenlig undersökning och inte medför så stora olägenheter för fastighetsägaren eller någon annan sakägare att olägenheterna överväger tillståndshavarens intresse av att få utföra arbetena.

Bergmästaren skall, i beslut om fastställande, meddela de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen och enskild rätt och för att förebygga eller begränsa olägenheter. Bergmästaren får också besluta att arbetsplanen skall gälla utan att den har vunnit laga kraft.

Paragrafen, som behandlas i avsnitt 5.2.3, är ny.

I *första stycket* anges när en arbetsplan blir gällande utan inblandning av någon myndighet. En arbetsplan blir till en början gällande om ingen

sakägare framställer invändningar mot innehållet i den enligt förfarandet i 5 § fjärde stycket. Den som förhåller sig passiv anses alltså ha godtagit arbetsplanens innehåll. Vidare är prospektören inte skyldig att beakta invändningar som inte framställts i enlighet med 5 § fjärde stycket.

Om invändningar framställs enligt 5 § fjärde stycket gäller arbetsplanen tills vidare inte i någon del. I denna situation är det, som har anförts i den allmänna motiveringen, inget som hindrar att prospektören i dialog med den eller de berörda justerar arbetsplanen i något avseende eller på annat sätt når en överenskommelse om innehållet i den. Även i sådant fall blir arbetsplanen gällande. Om arbetsplanen justeras i något avseende skall arbetsplanen i likhet med den ursprungliga planen sändas till bergmästaren.

Enligt *andra stycket* har prospektören, om invändningar har framställts mot arbetsplanen, också möjlighet att vända sig till bergmästaren med en begäran om att arbetsplanen skall fastställas och därigenom bli gällande. I samband med en sådan begäran bör prospektören vara skyldig att bifoga kopior av de invändningar som har framställts mot arbetsplanen. Regeringen avser att i förordning ta in en sådan föreskrift. Härigenom tillgodoses *Lagrådets* synpunkt i denna del.

Bergmästaren skall vid sin prövning av de invändningar som har framställts göra en avvägning mellan prospektörens och fastighetsägares eller andra sakägares intressen och är vid bedömningen fri att avgöra hur arbetsplanen lämpligen bör vara utformad med hänsyn till förhållandena i det enskilda fallet.

Enligt *tredje stycket* har bergmästaren möjlighet att i ett beslut om fastställande av en arbetsplan meddela de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen och enskild rätt och för att förebygga och begränsa olägenheter. Villkor kan meddelas oavsett vilket koncessionsmineral undersökningstillståndet avser. I fråga om skydd för enskild rätt ersätter detta den nuvarande bestämmelsen i 2 kap. 10 § enligt vilken villkor till skydd för enskild rätt kan meddelas i vissa typer av undersökningstillstånd. När det gäller skyddet för allmänna intressen utgör bestämmelsen ett komplement till 2 kap. 10 §.

Som har anförts i den allmänna motiveringen torde undersökningsåtgärder som sakägare med fog har ifrågasatt många gånger kunna tillåtas om de utförs på ett visst sätt eller med vissa begränsningar. Ibland kan det vara motiverat att ställa upp vissa allmänna villkor om hur verksamheten skall bedrivas i olika avseenden med hänsyn till exempelvis natur- eller kulturmiljön. I andra fall kan det finnas skäl att ta hänsyn till boende inom området eller verksamheter som bedrivs inom detta. Det kan exempelvis ske genom villkor om samråd med fastighetsägare, arrendatorer, innehavare av renskötselrätt eller andra innan vissa åtgärder vidtas. Andra villkor som kan bli aktuella är att vissa åtgärder endast får utföras av personal som innehar viss kompetens, om detta behövs med hänsyn till arbetets eller områdets art, eller att vissa typer av åtgärder endast får utföras på visst sätt eller inom en viss tidsperiod.

I tredje stycket anges också att bergmästaren får besluta att en arbetsplan skall gälla omedelbart från dagen för fastställelsebeslutet. Ett sådant förordnande kan vara motiverat exempelvis när det står klart att en sakägare kommit med ogrundade invändningar. Ett beslut om fastställande av en arbetsplan skall enligt 16 kap. 1 § överklagas till fastighetsdomstol.

Fastighetsdomstolen skall enligt 2 § lagen (1969:246) om domstolar i fastighetsmål tillämpa vad som är föreskrivet om allmän domstol, i den mån annat inte följer av samma lag eller annan författning. Detta medför att bergmästarens verkställighetsförordnande kan ändras eller upphävas, men att domstolens beslut kan överklagas endast i samband med överklagande av domstolens slutliga beslut i målet.

3 kap. 6 §

Undersökningsarbete får inte äga rum inom nationalpark eller område som en statlig myndighet hos regeringen har begärt skall avsättas till nationalpark eller i strid med föreskrifter som har meddelats för natur- eller kulturresevat med stöd av 7 kap. miljöbalken.

Bestämmelser om att tillstånd krävs för vissa verksamheter och åtgärder finns i 7 kap. 28 a–29 b §§ miljöbalken.

Undersökningsarbete får inte heller, utan medgivande av länsstyrelsen, äga rum inom

1. tvåhundra meter från skyddsobjekt enligt lagen (1990:217) om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. och sådant område utanför detta som regeringen bestämmer,

2. kyrkogård och annan begravningsplats, eller

3. område som avses i 4 kap. 5 § miljöbalken.

Ett medgivande enligt tredje stycket 3 skall förenas med de villkor som är nödvändiga för att förhindra att påtaglig skada uppkommer för områdets natur- och kulturvärden. Länsstyrelsen får även i övrigt förena ett medgivande enligt tredje stycket med villkor.

Paragrafen behandlas i avsnitt 5.2.1.

I tredje stycket första punkten har begreppet befästningsområde ersatts av en hänvisning till skyddsobjekt som avses i 3 § lagen (1990:217) om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. Omfattningen av det fredade området har bestämts till 200 meter i enlighet med vad som föreslås gälla enligt 7 §. Ändringen medför att det blir en klar avgränsning av området.

I fjärde stycket har en redaktionell ändring gjorts. Genom lagen (2001:444) om ändring i minerallagen (1991:45) infördes bestämmelsen i nuvarande 3 kap. 6 § andra stycket. Som en konsekvens av detta ändrades också hänvisningen i fjärde stycket första meningen från att ha avsett andra stycket till att avse tredje stycket. Däremot ändrades inte hänvisningen i fjärde stycket andra meningen på motsvarande sätt. Så borde rätteligen ha gjorts.

3 kap. 7 §

Undersökningsarbete får inte utan medgivande av bergmästaren äga rum inom

1. område inom trettio meter från allmän väg eller sådan vägsträckning enligt fastställd arbetsplan, trettio meter från järnväg eller kanal som är upplåten för allmän trafik eller trettio meter från allmän flygplats,

2. område inom tvåhundra meter från bostadsbyggnad,

3. område inom tvåhundra meter från kyrka, annan samlingslokal, undervisningsanstalt, hotell eller pensionat eller område inom tvåhundra meter från vårdanstalt, elevhem eller liknande inrättning, om den är avsedd för mer än femtio personer,

4. område inom tvåhundra meter från elektrisk kraftstation eller industriell anläggning, eller

5. område med detaljplan eller områdesbestämmelser enligt plan- och bygglagen (1987:10).

I fall som anges i första stycket 5 får medgivande inte lämnas i strid med planen eller områdesbestämmelserna. Om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas, får dock mindre avvikelser göras.

Utän hinder av vad som föreskrivs i första stycket 2–4 får undersökning ske, om medgivande har lämnats av den som berörs av arbetet. I fall som anges i första stycket 2 skall medgivande lämnas av ägaren till byggnaden eller *marken* och den som har nyttjanderätt till den. I fall som anges i första stycket 3 och 4 skall medgivandet lämnas av ägare och nyttjanderättshavare.

Bergmästaren får förena sitt medgivande med villkor.

Paragrafen behandlas i avsnitt 5.2.1.

Ändringarna i *första stycket* innebär förtydliganden för att paragrafen skall bli enklare att tillämpa. I första stycket 2–4 preciseras det fredade området till ett område inom 200 meter från respektive byggnad eller anläggning. Första stycket 2 ändras vidare så att skyddet avser bostadsbyggnader i allmänhet. I fortsättningen kommer alltså även fritidshus att omfattas av bestämmelsens tillämpningsområde. Vad som utgör en bostadsbyggnad torde i allmänhet inte vålla några större problem att fastställa. Även byggnader som endast delvis är inrättade för bostadsändamål, såsom en verkstad med bostadslägenhet på övervåningen, bör normalt anses utgöra en bostadsbyggnad. I vissa fall kan dock frågan vara mer svårbedömd. Vid bedömningen bör sådana omständigheter beaktas som byggnadens användningssätt och utformning samt om den är mer varaktigt inrättad för bostadsändamål. Som exempel på byggnader som inte bör omfattas av bestämmelsen, men som ändå kan utgöra byggnader i plan och bygglagens mening, kan nämnas byggnader av enkelt slag som är avsedda endast för tillfällig övernattning, såsom tillfälliga baracker i anslutning till byggarbetsplatser eller skogskojor som används vid jakt och fiske. Husvagnar bör kunna omfattas av bestämmelsen om de är långtidsuppställda och mer varaktigt utnyttjas för bostadsändamål.

Ändringen i *tredje stycket* är en följd av att tomtbegreppet har utgått ur första stycket 2.

5 kap. 1 §

Den som har koncession får inom koncessionsområdet, i dagen eller under jord, dels bedriva undersökningsarbete enligt 3 §, dels utföra bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet enligt 4–7 §§. För bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet som sker i dagen får koncessionshavaren dock ta i anspråk endast mark som har anvisats för ändamålet.

Mark utanför koncessionsområdet får tas i anspråk för annat ändamål än undersökning eller bearbetning enligt vad som bestäms vid markanvisningen.

Ärenden om markanvisning prövas vid markanvisningsförrättning enligt bestämmelserna i 9 kap.

Bergmästaren kan, sedan beslutet om koncession har vunnit laga kraft, medge att mark får tas i anspråk i avvaktan på att frågan om markanvisning avgörs. Sådant medgivande får lämnas endast om koncessionshavaren ställer säkerhet för den ersättning som avses i 7 kap. 3 §.

Sista stycket har ändrats redaktionellt med anledning av omnumreringen av tidigare 7 kap. 2 §.

5 kap. 3 §

Undersökningsarbete får avse sådana mineral som omfattas av koncessionen. I den mån ingen annan har tillstånd eller koncession får koncessionshavaren inom koncessionsområdet undersöka även andra koncessionsmineral med undantag av olja, gasformiga kolväten och diamant.

I fråga om undersökningsarbete som bedrivs i dagen på ej anvisad mark skall 3 kap. 3–5 a §§ tillämpas.

Andra stycket har ändrats med anledning av de nya bestämmelserna om arbetsplan i 3 kap. 5 och 5 a §§. Ändringen innebär att dessa bestämmelser skall tillämpas även på undersökningsarbeten som bedrivs inom koncessionsområde på mark som inte omfattas av markanvisning.

6 kap. 1 §

Undersökningstillstånd och bearbetningskoncession får överlåtas efter medgivande av prövningsmyndigheten. Medgivande i fråga om undersökningstillstånd får lämnas om de krav är uppfyllda som anges i 2 kap. 2 § *andra och tredje styckena*. Medgivande i fråga om bearbetningskoncession får lämnas om de krav är uppfyllda som anges i 4 kap. 2 § första stycket 2 och förvärvaren dessutom visar att han *eller hon* är lämplig att bedriva bearbetning av fyndigheten.

Bestämmelsen har ändrats redaktionellt med anledning av ändringarna i 2 kap. 2 §. Dessutom har en språklig ändring gjorts.

6 kap. 3 §

Ett undersökningstillstånd eller en bearbetningskoncession kan återkallas, om tillstånds- eller koncessionshavaren inte fullgör sina skyldigheter enligt denna lag eller enligt villkor i tillståndet eller koncessionen eller om tillståndshavaren bryter mot villkor som uppställts för medgivande till undersökningsarbete eller om det annars finns *synnerliga* skäl.

Lagrådet har vid sin granskning uppmärksammat att det i paragrafens nuvarande lydelse i sista ledet anges att återkallelse kan ske ”om det annars finns särskilda skäl” medan det i nuvarande 7 kap. 5 § finns en hänvisning enligt vilken återkallelse enligt denna paragraf skall ha skett ”av synnerliga skäl”.

I paragrafens ursprungliga lydelse angavs att återkallelse kunde ske om det fanns synnerliga skäl. I samband med att paragrafen, i annat avseende, ändrades 1998 (se SFS 1998:165) angavs i propositionen att den gällande lydelsen var ”om det annars finns särskilda skäl” (se prop. 1997/98:47 s. 8). Det framgår dock inte av propositionen att någon ändring i sak varit avsedd. Detta stöds av att hänvisningen i nuvarande 7 kap. 5 § till ”synnerliga skäl enligt 6 kap. 3 §” inte ändrades. Enligt regeringens mening är det fråga om en uppenbar felskrivning. Sista ledet i paragrafen bör därför rättas så att det får den lydelse det hade enligt SFS 1991:45.

7 kap. 2 §

Skada som föränleds av att bearbetningskoncession har meddelats skall ersättas av koncessionshavaren.

Om ansökan om markanvisning inte har gjorts inom tio år från det att beslutet om bearbetningskoncession har vunnit laga kraft, skall koncessionshavaren lösa den fastighet eller fastighetsdel som ligger inom koncessionsområdet, om fastighetsägaren begär det. Detta gäller dock inte om koncessionshavaren visar att det saknas anledning att begära markanvisning inom området.

Om det uppstår synnerligt men för någon fastighet eller del därav på grund av att bearbetningskoncession har beviljats, skall koncessionshavaren lösa den fastighet eller fastighetsdel som lider sådant men, om ägaren begär det.

Paragrafen, som behandlas i avsnitt 5.3.1, är ny och innehåller regler om ersättning för skada och om inlösen redan på grund av att bearbetningskoncession har meddelats. Paragrafen torde främst få betydelse i de fall frågan om markanvisning drar ut på tiden. När gruvdrift blir aktuell gäller i stället ersättningsreglerna i 3 § (tidigare 2 §).

Enligt *första stycket* skall koncessionshavaren ersätta skada som föränleds av beslutet om bearbetningskoncession. Eftersom mark inte tas i anspråk i detta skede kan det inte bli aktuellt med ersättning för intrång.

Fastighetsägaren kan enligt *andra stycket* begära inlösen av mark inom koncessionsområdet när det har gått tio år från koncessionsbeslutet, under förutsättning att koncessionshavaren då ännu inte har begärt markanvisning. Bestämmelsen avser bl.a. att utgöra ett incitament för koncessionshavaren att begära markanvisning. Koncessionshavaren kan undvika lösenskyldigheten genom att visa att det saknas anledning att begära markanvisning. En sådan situation kan vara att malmkroppens läge gör det praktiskt och ekonomiskt lämpligt att i stället utnyttja en närbelägen markanvisning för bearbetning. Så är exempelvis fallet om koncessionshavaren förut har brutit malm och den nu aktuella malmen enklast kan tas upp samma väg.

Oavsett vilken tid som förflutit från koncessionsbeslutet är koncessionshavaren enligt *tredje stycket* alltid skyldig att lösa en fastighet eller fastighetsdel om det uppstår synnerligt men. En motsvarande regel finns i 7 kap. 3 § (tidigare 7 kap. 2 §) för de fall då mark tas i anspråk för bearbetning. Det har ansetts lämpligt att en sådan bestämmelse gäller redan från det att bearbetningskoncession meddelas. Regeln är avsedd att tillämpas endast i sådana sällsynta situationer när det för en fastighetsägare framstår som orimligt betungande att behöva invänta att bearbetning påbörjas eller att tioårsregeln i andra stycket skall kunna åberopas.

Ersättningen enligt paragrafen beräknas med tillämpning av vissa bestämmelser i expropriationslagen. Detta framgår av 4 § (tidigare 3 §).

7 kap. 4 §

Beträffande ersättning och löseskilling enligt 1–3 §§ gäller 4 kap. och 5 kap. 23 §, 24 § och 27 § första stycket första meningen expropriationslagen (1972:719) i tillämpliga delar. Vad som sägs i 4 kap. 3 § samma lag skall härvid tillämpas i fråga om värdeökning som ägt rum under tiden från dagen tio år före det ansökan om markanvisning gjordes. I fråga om ersättning vid inlösen enligt 2 § andra eller tredje stycket skall dock tiden räknas från och med dagen för begäran om inlösen, om inte ersättningsfrågan prövas vid markanvisningsförrättning.

Paragrafen, som behandlas i avsnitt 5.3.1, har numrerats om.

Ändringen i första meningen innebär att även ersättning enligt den nya 7 kap. 2 § skall beräknas med tillämpning av de angivna bestämmelserna i expropriationslagen. En fråga om inlösen enligt 7 kap. 2 § andra eller tredje stycket kan aktualiseras före en ansökan om markanvisning och avgöras innan markanvisningsförrättning hålls. I så fall skall enligt andra meningen den s.k. presumtionsregeln i 4 kap. 3 § expropriationslagen tillämpas i fråga om värdeökning som ägt rum under tiden tio år före begäran om inlösen.

Mineralersättning

7 kap. 7 §

Vid bearbetning skall koncessionshavaren för varje kalenderår betala en mineralersättning. Ersättningen skall motsvara två promille av det beräknade värdet av de mineral som omfattas av koncessionen och som har brutits och uppfordrats inom koncessionsområdet under året. Beräkningen skall ske på grundval av mängden uppfordrad malm, malms halt av koncessionsmineral och genomsnittspriset för mineralet under året eller ett motsvarande värde.

Av ersättningen skall tre fjärdedelar tillfalla fastighetsägare inom koncessionsområdet och en fjärdedel staten. Om det finns flera fastigheter inom koncessionsområdet, skall ersättningen till fastighetsägare bestämmas efter varje fastighets del i området. Ersättningen skall fastställas efter förhållandena den 31 december det år ersättningen avser.

Koncessionshavaren skall i ett ärende om fastställelse av ersättning lämna de uppgifter som behövs för att ersättningen skall kunna bestämmas.

Paragrafen, som behandlas i avsnitt 5.3.2, är ny.

I paragrafen finns bestämmelser om mineralersättning med anledning av att en fastighet nyttjas för gruvbrytning. Ersättningen har utformats med den tidigare jordägaravgälden som förebild. Vissa modifieringar och förenklingar har dock gjorts.

I *första stycket* anges att koncessionshavaren för varje kalenderår skall betala en mineralersättning. Ersättningen skall motsvara två promille av det beräknade värdet av de koncessionsmineral som har brutits under året. Som har anförts i den allmänna motiveringen skall endast sådana mineral som omfattas av koncessionen tas med vid beräkningen. Vid beräkningen av värdet skall i första hand ett årligt genomsnittspris för mineralet användas. Det värde som i första hand bör användas är genomsnittet av noteringarna på råvarubörser. Vissa koncessionsmineral, såsom järn och industrimineral, noteras inte på råvarubörser. När det gäller järn är det naturligt att utgå från priset på råstål, för vilket det finns andra internationella noteringar att utgå från. I fråga om industrimineral är priset bestämt i individuella avtal. Ledning bör då sökas i det pris som anges i sådana avtal. Regeringen avser att meddela närmare föreskrifter om beräkningen av mineralersättningen.

I *andra stycket* anges att av det ersättningsunderlag som räknas fram enligt första stycket skall tre fjärdedelar komma fastighetsägarna inom koncessionsområdet till godo och en fjärdedel tillfalla staten. Om det finns flera fastigheter inom koncessionsområdet skall ersättningen till fastighetsägare fördelas i proportion till respektive fastighets del i området. Om en fastighet har flera ägare fördelas ersättningen på varje delägare i förhållande till ägarandelen. Även fastighetsägare som har del i samfälligheter inom området är på samma sätt som andra fastighetsägare berättigade till en andel i ersättningen.

Det förekommer ofta att gruvföretag äger hela eller delar av det markområde som omfattas av koncessionen. I sådant fall skall den totala ersättningen till fastighetsägare minskas i proportion till den del som koncessionshavaren äger innan fördelning sker mellan övriga fastighetsägare. Om koncessionshavaren exempelvis äger 80 procent av marken inom koncessionsområdet skall alltså de 20 procent av mineralersättningen till fastighetsägare fördelas mellan övriga fastighetsägare. Där emot skall någon motsvarande minskning av mineralersättningen till staten inte ske i dessa fall.

För att underlätta beräkningen i de fall fastigheter inom koncessionsområdet har bytt ägare under året eller om det skett förändringar i fastighetsindelningen skall ersättningen fastställas med utgångspunkt från förhållandena den 31 december varje år.

Genom bestämmelsen i *tredje stycket* säkerställs att bergmästaren får tillgång till de uppgifter som behövs för att bestämma mineralersättningen. Detta får särskild betydelse när värdet skall bestämmas för koncessionsmineral för vilka det inte finns noteringar på råvarubörser eller liknande att utgå från.

Mineralersättningen fastställs enligt 8 kap. 6 b § av bergmästaren. Prop. 2004/05:40
Regler om betalning av ersättningen finns i 10 kap. 1 a §.

8 kap. 1 §

Ärenden om beviljande av undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession prövas av bergmästaren, om inte annat följer av 2 §.

Bergmästaren får avgöra ärenden om beviljande av undersökningstillstånd utan att någon annan *sakägare* än sökanden haft tillfälle att yttra sig.

I ärenden om beviljande av bearbetningskoncession skall bergmästaren, såvitt gäller tillämpningen av 3, 4 och 6 kap. miljöbalken, samråda med länsstyrelsen i det eller de län där koncessionsområdet ligger. Länsstyrelsen får därvid besluta om särskild utredning enligt 2 kap. 11 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.

Paragrafen behandlas i avsnitt 5.1.4.

Som har anförts i den allmänna motiveringen är ändringen i *andra stycket* en följd av att regeringen avser att föreskriva att länsstyrelsen alltid skall beredas tillfälle att yttra sig över ansökningar om undersökningstillstånd. Ärenden om beviljande av undersökningstillstånd avgörs i nuläget regelmässigt utan att någon annan än sökanden bereds tillfälle att yttra sig. Bestämmelsen innebär ett undantag från förvaltningslagens regler om kommunikationsskyldighet. Undantaget skall ses mot bakgrund av att dessa ärenden enligt 2 kap. 2 § avgörs utan någon egentlig prövning i förhållande till motstående intressen.

Fastställelse av mineralersättning

8 kap. 6 b §

Bergmästaren fastställer mineralersättning enligt 7 kap. 7 §.

Paragrafen är ny och behandlas i avsnitt 5.4.

8 kap. 8 a §

Tvister i frågor som avses i 7 kap. 2 § prövas av bergmästaren. Om en sådan tvist föreligger när markanvisningsförrättningen hålls, prövas frågan vid förrättningen.

Innan beslut meddelas om inlösen av en del av en fastighet enligt 7 kap. 2 § tredje stycket skall på det sätt som gäller för fastighetsbildning en karta med beskrivning ha upprättats över området och dess gränser ha utmärkts.

Paragrafen är ny. Enligt *första stycket* skall bergmästaren pröva tvister om ersättning enligt 7 kap. 2 §. Det kan tänkas att koncessionshavaren begär markanvisning medan en sådan tvist pågår. Frågan prövas då vid markanvisningsförrättningen. Detta överensstämmer med den princip som uttrycks i 7 kap. 5 § (tidigare 7 kap. 4 §) att anspråk på ersättning för

skada som kan beräknas vid markanvisningsförrättningen skall tas upp vid denna.

Som framgår av 10 kap. 7 § har inlösen av en del av en fastighet fastighetsbildande verkan. Det är därför viktigt att beslutets inverkan på fastighetsindelningen klarläggs. I *andra stycket* har det därför förts in en bestämmelse om skyldighet att upprätta en karta med beskrivning över området och dess gränser. För det fall frågan om inlösen avgörs vid markanvisningsförrättning finns en motsvarande bestämmelse i 9 kap. 25 § andra stycket.

8 kap. 9 §

Tvister i frågor som avses i 7 kap. 3 § prövas vid markanvisningsförrättningen.

Bestämmelsen har ändrats redaktionellt med anledning av omnumreringen av tidigare 7 kap. 2 §.

8 kap. 10 §

Beslut som har meddelats enligt 8, 8 a eller 9 § får verkställas.

Ändringen innebär att även beslut i tvister som avses i 7 kap. 2 § får verkställas. Ett beslut i en sådan tvist utgör alltså en exekutionstitel enligt 3 kap. 1 § första stycket 6 utsökningsbalken i likhet med ett beslut i en tvist om ersättning enligt 7 kap. 1 eller 3 §.

8 kap. 11 §

Tvister om ersättning enligt denna lag i andra fall än som avses i 7 kap. 1, 2, 3 eller 7 § prövas av den fastighetsdomstol inom vars område koncessionsområdet eller större delen därav ligger.

Bestämmelsen har ändrats med anledning av de nya bestämmelserna i 7 kap. 2 och 7 §§. Det framgår av 8 kap. 6 b och 8 a §§ att dessa tvister prövas av bergmästaren. Dessutom har en redaktionell ändring gjorts till följd av omnumreringen av tidigare 7 kap. 2 §.

8 kap. 12 §

Vid tvister som avses i 8 kap. 7 § och vid tvister om ersättning enligt 7 kap. 1 eller 2 § skall tillstånds- eller koncessionshavaren ersätta staten för kostnaderna i ärendet enligt föreskrifter som regeringen meddelar.

Vid tvister om ersättning enligt 7 kap. 2 § skall koncessionshavaren svara för sina egna kostnader i ärendet och ersätta andra sakägare deras kostnader för att bevaka sin rätt. Detta gäller dock inte om något annat följer vid en tillämpning av 18 kap. 6 eller 8 § rättegångsbalken.

I paragrafen regleras koncessionshavarens ansvar för kostnader i tvister som bergmästaren prövar utan samband med markanvisningsförrättning.

Som har anförts i den allmänna motiveringen (se avsnitt 5.3.1) gäller enligt *andra stycket* samma kostnadsansvar oberoende av om en tvist enligt 7 kap. 2 § prövas i samband med markanvisningsförrättning eller inte. Bestämmelsen är utformad med 9 kap. 21 § som förebild.

9 kap. 22 §

Beslut om markanvisning skall ange den anvisade markens läge, omfattning och ändamål samt innehålla avgörande i sådana tvister om ersättning enligt 7 kap. 1–3 §§ som har prövats vid förrättningen. Dessutom skall beslutet innehålla avgörande i sådana frågor som anges i 20 och 21 §§.

Om löseskilling eller intrångsersättning bestäms, skall i beslutet också anges om belopp skall deponeras enligt 10 kap. 2 § och var depositionen skall ske.

9 kap. 23 §

Överenskommelse om ersättning som avses i 7 kap. 1–3 §§ skall fastställas i markanvisningsbeslutet, om någon av parterna begär det.

Tillägg har gjorts i paragraferna så att beslut om markanvisning även skall kunna innehålla avgörande i tvister som avses i nya 7 kap. 2 §. Dessutom har paragraferna ändrats redaktionellt med anledning av omnumreringen av tidigare 7 kap. 2 §.

9 kap. 25 §

Gränserna för mark som anvisas skall utstakas och utmärkas i behövlig omfattning. Karta skall upprättas över marken. Den skall göras så noggrann som ändamålet kräver. Kan förrättningen genomföras och förrättningsresultatet åskådliggöras utan karta, behöver en sådan dock inte upprättas.

Innan beslut meddelas om inlösen av del av fastighet enligt 7 kap. 3 § andra stycket skall på det sätt som gäller för fastighetsbildning en karta med beskrivning ha upprättats över området och dess gränser ha utmärkts.

9 kap. 26 §

Anvisad mark får tillträdas innan markanvisningsbeslutet har vunnit laga kraft, om sökanden har ställt säkerhet för den ersättningskyldighet som avses i 7 kap. 1–3 §§ och bergmästaren inte bestämmer annat.

Bestämmelserna i 9 kap. 25 § andra stycket och 26 §§ har ändrats redaktionellt med anledning av omnumreringen av tidigare 7 kap. 2 §.

Ersättning som har bestämts vid markanvisningsförrättning skall betalas inom en månad från det att markanvisningsbeslutet vunnit laga kraft. På ersättningen skall ränta beräknas från dagen då beslutet vann laga kraft eller, om marken dessförinnan har tillträtts, från tillträdesdagen.

Ersättning enligt 7 kap. 2 § som inte har bestämts vid markanvisningsförrättning skall betalas inom en månad från det att ersättningsbeslutet vunnit laga kraft. På ersättningen skall ränta beräknas från dagen då beslutet vann laga kraft.

Ränta beräknas enligt 5 § räntelagen (1975:635) för tiden till dess betalning skall ske och enligt 6 § räntelagen för tiden därefter.

En språklig ändring har gjorts i *första stycket*.

I det nya *andra stycket* har en bestämmelse införts om betalningen av ersättning enligt 7 kap. 2 §. Sådan ersättning skall betalas inom en månad från det att beslutet vunnit laga kraft. Genom bestämmelsen kommer ersättningen att omfattas av samma regler som gäller för ersättning enligt 7 kap. 3 § (tidigare 7 kap. 2 §) när mark tas i anspråk för bearbetning. Bestämmelsen i 10 kap. 2 § är således tillämplig, vilket innebär bland annat att borgenärer som har panträtt i en fastighet skyddas vid värdeminskning på fastigheten. Av 9 kap. 22 och 23 §§ framgår att denna typ av ersättning även kan tas in i ett markanvisningsbeslut, antingen genom avgörande av en tvist om ersättningen eller genom fastställelse av en överenskommelse om denna. I sådana fall gäller bestämmelsen i första stycket att betalning skall ske inom en månad från det att markanvisningsbeslutet har vunnit laga kraft.

10 kap. 1 a §

Mineralersättning enligt 7 kap. 7 § skall betalas inom en månad från det att ersättningsbeslutet vunnit laga kraft. På ersättningen skall ränta beräknas från dagen då beslutet vann laga kraft.

Ränta beräknas enligt 5 § räntelagen (1975:635) för tiden till dess betalning skall ske och enligt 6 § räntelagen för tiden därefter.

Paragrafen, som är ny, rör betalningen av mineralersättning. Ersättningen skall i likhet med vad som gäller enligt 1 § betalas till fastighetsägaren inom en månad från det att ersättningsbeslutet vunnit laga kraft. Denna ersättning är inte, som ersättning som avses i 1 §, avsedd att kompensera för värdeminskning på fastigheten. Det saknas därför behov av sådana särskilda bestämmelser till skydd för panträttshavare som finns i 2 §.

En andelshavare som inte har deltagit i ett visst arbete får ansluta sig till detta efter anmälan på stämma eller skriftlig anmälan hos föreståndaren. I sådant fall skall andelshavaren i förhållande till sin andel i koncessionen ersätta följande slag av kostnader som föranletts av arbetet:

1. kostnader för sådana byggnader och andra anläggningar, maskiner, redskap, inventarier och förråd som är nödvändiga eller nyttiga för fortsatt undersökning eller bearbetning, efter det värde egendomen har när andelshavaren ansluter sig till arbetet,
2. kostnader för ersättning eller inlösen enligt 7 kap. 2 eller 3 § samt kostnader för markanvisningsförrättning och fördelning av ersättning,
3. kostnader för sådana undersöknings- och tillredningsarbeten som har utförts efter markanvisningsförrättningen och som är nödvändiga eller nyttiga för fortsatt undersökning eller bearbetning.

Har mark som tillhör en andelshavare tagits i anspråk för arbetet, skall den andelshavare som ansluter sig betala ersättning för detta i förhållande till sin andel enligt de grunder som anges i 7 kap. 4 §.

Första stycket 2 och andra stycket har ändrats redaktionellt med anledning av omnumreringen av bestämmelserna i tidigare 7 kap. 2 och 3 §§. I första stycket 2 har vidare lagts till att andelshavaren skall ersätta även kostnader för ersättning enligt den nya 7 kap. 2 §.

15 kap. 4 §

Om undersökningsarbete påbörjas utan att säkerhet har ställts enligt 3 kap. 3 § tredje stycket eller om *väg byggs* i strid med 3 kap. 3 § andra stycket, får kronofogdemyndigheten på ansökan av den som äger eller innehar marken meddela särskild handräckning för att arbetet skall ställas in eller att *marken* skall återställas på undersökarens bekostnad.

I fråga om sådan handräckning som avses i första stycket finns bestämmelser i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning.

Ändringarna i *första stycket* är en följd av att tillståndshavarens rätt enligt 3 kap. 3 § andra stycket att ta mark i anspråk för att uppföra byggnader tas bort och att tillståndshavarens rätt enligt 3 kap. 3 § andra stycket att bygga väg inom undersökningsområdet har gjorts beroende av bergmästarens tillstånd liksom av att bestämmelsen om att säkerhet skall ställas för ersättning enligt 7 kap. 1 § har flyttats från 3 kap. 5 § fjärde stycket till 3 kap. 3 § tredje stycket.

Till böter eller fängelse i högst sex månader skall den dömas som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. bedriver undersökningsarbete i strid med bestämmelserna om krav på undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession,

2. påbörjar undersökningsarbete utan att iaktta vad som föreskrivs i 3 kap. 3 § om ställande av säkerhet *och i 3 kap 5 och 5 a §§ om arbetsplan,*

3. utför bearbetning eller därmed sammanhängande verksamhet i strid med bestämmelserna om bearbetningskoncession,

4. lägger igen utfraktsväg, ort eller borrhål i strid med bestämmelserna om krav på tillstånd i 5 kap. 8 § eller 13 kap. 7 §, eller

5. lägger ned gruva eller motsvarande anläggning i strid med 14 kap. 4 § tredje stycket.

Till böter eller fängelse i högst sex månader döms också den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet lämnar oriktig uppgift när han fullgör uppgiftsskyldighet enligt koncessionsvillkor eller enligt 2 § 1.

I fall som avses i första stycket 3 kan mineral som utvunnits förklaras förverkat.

Om ett brott som avses i första stycket 2 berör enbart enskilds rätt, får åklagare väcka åtal endast om målsäganden anger brottet till åtal.

Ändringarna i *första stycket 2* är en följd av de nya bestämmelserna om att det alltid skall finnas en arbetsplan för undersökningsarbeten och en följd av att bestämmelsen om att säkerhet alltid skall ställas för ersättning enligt 7 kap. 1 § innan undersökningsarbete får påbörjas, har flyttats från 3 kap. 5 § till 3 kap. 3 §. Ändringarna innebär att den som påbörjar undersökningsarbete utan att ha upprättat en arbetsplan som lämnats utan invändningar av sakägarna eller som fastställts av bergmästaren på begäran av tillståndshavaren eller utan att ha ställt föreskriven säkerhet kan dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

16 kap. 1 §

I fråga om överklagande av beslut enligt denna lag gäller följande.

Beslut

Överklagas hos

Beslut av bergmästaren i frågor som gäller undersökningstillstånd

Allmän förvaltningsdomstol

Beslut av bergmästaren i frågor som gäller fastställande av en arbetsplan för undersökningsarbete enligt 3 kap. 5 a §

Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen

Beslut av bergmästaren i frågor som gäller meddelande av bearbetningskoncession, tillstånd till överlåtelse av koncession eller ändring av villkoren för en koncession	Regeringen
Beslut av bergmästaren i frågor om förlängning av giltighetstiden för en bearbetningskoncession enligt 4 kap. 10 §	Regeringen
Beslut av bergmästaren i andra frågor som gäller bearbetningskoncession	Allmän förvaltningsdomstol
Tillstånd av bergmästaren till byggande av väg enligt 3 kap. 3 § andra stycket	<i>Allmän förvaltningsdomstol</i>
Beslut av bergmästaren i fråga som avses i 3 kap. 7 §	Länsstyrelsen
Förhandsbesked av bergmästaren enligt 4 kap. 9 § tredje stycket	<i>Allmän förvaltningsdomstol</i>
Tillstånd av bergmästaren att lägga igen utfraktsväg, ort eller borrhål enligt 5 kap. 8 § eller 13 kap. 7 §	<i>Allmän förvaltningsdomstol</i>
Beslut av bergmästaren i <i>ärenden</i> om ersättning enligt 7 kap. 1 eller 2 §	Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen
<i>Beslut av bergmästaren om mineralersättning enligt 7 kap. 7 §</i>	<i>Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen</i>
Beslut av <i>bergmästaren enligt 8 kap. 7 §</i>	Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen
Beslut av förrättningsmyndigheten i <i>ärenden</i> om markanvisning	Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen

Tillstånd av bergmästaren att lägga ned gruva eller motsvarande anläggning enligt 14 kap. 4 § tredje stycket	Allmän förvaltningsdomstol
Beslut av bergmästaren i andra frågor enligt denna lag	Allmän förvaltningsdomstol
Beslut av länsstyrelsen i frågor som avses i 3 kap. 6 §	Regeringen
Beslut av länsstyrelsen i frågor om prövande av säkerhet enligt 17 kap.	Allmän förvaltningsdomstol
Beslut av Statens jordbruksverk eller Skogsstyrelsen enligt 8 kap. 6 a § första eller fjärde stycket.	Allmän förvaltningsdomstol

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Bergmästarens beslut i ärenden om fastställande av arbetsplan enligt 3 kap. 5 a §, om ersättning och inlösen enligt 7 kap. 2 § och om fastställande av mineralersättning enligt 7 kap. 7 § skall överklagas hos fastighetsdomstol.

De beslut som enligt nuvarande ordning överklagas till Sveriges geologiska undersökning skall i fortsättningen överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Det gäller bergmästarens beslut om tillstånd att bygga väg, om förhandsbesked enligt 4 kap. 9 § tredje stycket, om tillstånd att lägga igen utfraktsväg, ort eller borrhål och om tillstånd att lägga ned gruva eller motsvarande anläggning.

När det gäller bestämmelsen om överklagande av tillstånd av bergmästaren att lägga igen utfraktsväg, ort eller borrhål är lagtextens hänvisning till 13 kap. 6 § felaktig. Hänvisning skall rätteligen ske till 13 kap. 7 §. Bestämmelsen har justerats redaktionellt i enlighet med detta.

När det gäller bestämmelsen om överklagande av beslut enligt 8 kap. 7 § har begreppet förrättningsmyndigheten bytts ut mot bergmästaren, eftersom denne ensam är beslutsfattare.

Härutöver har vissa språkliga justeringar gjorts.

16 kap. 5 §

Länsstyrelsens beslut i överklagade ärenden enligt 3 kap. 7 § får inte överklagas. Detsamma gäller fastighetsdomstolens beslut i dit överklagade ärenden som gäller jäv mot förrättningsman.

Som en följd av att bergmästarens beslut inte längre i något fall skall överklagas till Sveriges geologiska undersökning, har bestämmelsen i

paragrafens *första stycke* om att beslut av Sveriges geologiska undersökning inte får överklagas tagits bort.

Prop. 2004/05:40

16 kap. 6 §

Överklagas bergmästarens beslut i ett ärende om ersättning enligt 7 kap. 1 eller 2 § eller i en tvist enligt 8 kap. 7 § eller överklagas förrättningsmyndighetens beslut i ett ärende om markanvisning, svarar tillstånds- eller koncessionshavaren för sina egna kostnader i fastighetsdomstolen och i högre rätt. Tillstånds- eller koncessionshavaren svarar vidare för de kostnader som åsamkas motparterna i fastighetsdomstolen genom att tillstånds- eller koncessionshavaren har överklagat bergmästarens beslut och i högre rätt genom att han eller hon har överklagat dit. Vad som nu har sagts gäller dock inte om annat följer av 18 kap. 6 eller 8 § rättegångsbalken. I övrigt tillämpas 18 kap. rättegångsbalken.

Paragrafen har ändrats med anledning av införandet av den nya 7 kap. 2 §. Paragrafen har även justerats språkligt.

17 kap. 2 §

Om säkerhet som skall ställas enligt denna lag inte har godkänts av den till vars förmån den ställs, skall säkerheten prövas av länsstyrelsen.

Borgen får godkännas av länsstyrelsen endast om borgensmannen svarar som för egen skuld och, om flera har tecknat borgen, de svarar solidariskt.

Staten, kommuner, landsting och kommunalförbund behöver inte ställa säkerhet.

Paragrafen har endast ändrats redaktionellt. I *andra stycket* har lagtexten justerats så att det klart framgår att borgensmannen skall svara som för egen skuld. I *tredje stycket* har uttrycket landstingskommuner ersatts av landsting i enlighet med terminologin i 1 kap. 1 § kommunallagen (1991:900).

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 maj 2005.

2. Bestämmelserna i 3 kap. 5 och 5 a §§ tillämpas inte på undersökningstillstånd som har beviljats före ikraftträdandet. Om ett sådant undersökningstillstånd förlängs efter denna tidpunkt skall dock de nya bestämmelserna tillämpas för tiden därefter.

3. Bestämmelserna i 7 kap. 2 och 7 §§ tillämpas inte på bearbetningskoncessioner som har beviljats före ikraftträdandet.

Bestämmelserna har behandlats i avsnitt 5.5.

Av *punkt 3* följer att bestämmelserna i 7 kap. 2 och 7 §§ inte heller kommer att tillämpas efter beslut om förlängning av giltighetstiden av en bearbetningskoncession som har beviljats före ikraftträdandet. Däremot

har punkten utformats så att de angivna bestämmelserna kommer att bli tillämpliga på nya bearbetningskoncessioner som beviljas för områden i anslutning till områden med äldre bearbetningskoncessioner, exempelvis om ytterligare mark behöver tas i anspråk i anslutning till en befintlig gruva. Bestämmelserna i 7 kap. 2 och 7 §§ kommer då att tillämpas på den del av gruvan som omfattas av den nya bearbetningskoncessionen.

Prop. 2004/05:40

Allmänna överväganden

Mineralutvinning är av allmänt intresse

De geologiska förutsättningarna för att finna utvinningsbara mineraltillgångar i Sverige är förhållandevis goda. Sverige har också en lång tradition som gruvland och är den största producenten av järnmalm, koppar och silver i EU. En hög teknisk kompetens har utbildats på gruvområdet med flera världsledande svenska industriföretag som följd. Mineralutvinning har mycket stor betydelse för sysselsättning och välstånd i vissa regioner i Sverige. I de traditionella malmprovinserna i Bergslagen, Västerbotten och Norrbotten finns orter där gruvnäringen är en förutsättning för bygdens fortlevnad. Ur en internationell synvinkel är det också en fördel om mineralutvinning sker i ett land med en väl fungerande miljölagstiftning och under godtagbara arbetsförhållanden för de anställda. Det måste sammantaget anses vara ett väsentligt allmänt intresse att förutsättningarna för prospektering och gruvbrytning i Sverige inte avsevärt försämras.

En särskild minerallagstiftning behövs

Minerallagen är en exploateringslag som syftar till att möjliggöra utvinning av vissa uppräknade s.k. koncessionsmineral. Gemensamt för dessa är att de är sällsynt förekommande i så stora koncentrationer att en utvinning är ekonomiskt lönsam. Mineralprospektering är en kostnadskrävande verksamhet som i inledningsskedet förutsätter att prospektören har möjlighet att undersöka relativt stora arealer. För den som överväger att investera betydande belopp i undersökningsarbeten måste det också redan från början stå klart under vilka förutsättningar en eventuell fyndighet får tas i anspråk. Av dessa skäl är det inte möjligt att helt undvara expropriativa inslag i minerallagstiftningen. I stort sett alla länder som har mineraltillgångar av betydelse har också funnit det nödvändigt att reglera detta i någon form.

Utredningen har konstaterat att mineral som finns på en fastighet tillhör fastighetsägaren. Staten har i Sverige inte proklamerat äganderätt till all malm även om det i historien funnits förslag till detta. Sedan kronandelen avskaffades har det allmänna heller inga anspråk på direkt ekonomisk ersättning vid gruvbrytning.

Att mineralet tillhör fastighetsägaren innebär dock inte att denne fritt kan förfoga över malmen. Det finns starka allmänna intressen av att vi i Sverige kan bibehålla och utveckla gruvnäringen. Om markägare hade rätt att vägra andra från att utföra undersökningsarbeten på sin mark eller fritt kunde bestämma villkoren för prospektering och brytning, skulle detta sannolikt medföra att prospekteringsverksamheten i Sverige upphörde. Därför måste en avvägning göras mellan motstående intressen.

I minerallagen har en avvägning gjorts mellan markägarens, prospektörens och samhällets intressen. Markägarens ställning måste allmänt betecknas som svag i det nuvarande regelverket. Vissa inslag i lagstiftningen, t.ex. att markägare och andra berörda inte underrättas förrän ett undersökningstillstånd beviljats på deras fastighet, att de inte har något inflytande över hur undersökningsarbetena bedrivs och att de endast har rätt till ersättning för skada och intrång, har med fog upplevts som alltför långtgående och närmast kränkande. Det är på flera punkter både är möjligt och lämpligt att stärka markägarens ställning utan att detta får några allvarliga negativa konsekvenser för mineralintresset.

Markägare och andra berörda sakägare föreslås få ett betydligt större inflytande vid prövning av ansökningar om undersökningstillstånd och vid undersökningsarbeten. Markägare skall också ha rätt till ersättning utöver den som nu utgår för skada och intrång då deras fastigheter tas i anspråk för mineralprospektering och gruvbrytning.

Prospekteringens inverkan på miljön

I samband med mineralprospektering utförs undersökningsarbeten av varierande art och intensitet. Under inledningsskedet kan det vara fråga om att söka efter stenblock, att ta prover på jord och morän och att utföra mätningar av berggrundens elektriska egenskaper med flygplan eller från markytan. Om man vid dessa undersökningar finner en intressant mineralisering, sker normalt provborrningar för att undersöka berggrunden på djupet. Dessa utförs med hjälp av ett fordonsmonterat borrhaggat. Skulle undersökningar därefter visa att mineraliseringen med stor sannolikhet är värd att utvinna, kan provbrytning i vissa fall utgöra ett sista led i undersökningsarbetena.

De inledande och vanligast förekommande undersökningsmetoderna har endast en mycket liten påverkan på natur- och kulturmiljön. I de fall mineralfynd leder till provborrningar är miljöpåverkan något större, främst genom att fordon ofta måste användas i terrängen. Provbrytning kan innebära betydande ingrepp.

Miljöbalken och annan miljölagstiftning gäller vid prospektering

Undersökningstillståndet ger i förhållande till markägare och de som har nyttjanderätt till fastigheter inom undersökningsområdet tillståndshavaren rätt att utföra undersökningsarbetena. De regler som finns i annan lagstiftning till skydd för allmänna intressen, t.ex. miljöbalken, kulturminneslagen, plan- och bygglagen och terrängkörningslagen, gäller dock fullt ut även vid undersökningsarbeten enligt minerallagen. Bestämmelserna om områdesskydd i miljöbalken, liksom skyddet för fasta fornlämningar i kulturminneslagen och det generella förbudet mot terrängkörning är exempel på bestämmelser som tillståndshavaren är skyldig att följa. Undersökningsarbeten får som huvudregel inte heller utföras i områden som omfattas av områdesbestämmelser eller detaljplan och bergmästaren är förhindrad att tillåta undersökningar i strid mot

sådana planer. Undersökningstillståndet innebär heller inte något undantag från reglerna om bygglov i plan- och bygglagen. Provbrytning, som utgör den mest ingripande formen av undersökningsarbete, är klassificerad som miljöfarlig verksamhet enligt miljöbalken och kräver tillstånd av miljödomstol.

Bör miljökonsekvenserna av en eventuell framtida gruvbrytning prövas på ett tidigare stadium?

I den allmänna debatten har framkommit förslag att miljökonsekvenserna av en eventuell framtida gruvbrytning borde utredas och beaktas redan då en ansökan om undersökningstillstånd prövas. Endast ett mycket litet antal av de beviljade undersökningstillstånden leder emellertid till att gruvbrytning kommer till stånd. Undersökningstillståndet avser ofta stora landområden och det är inte möjligt att närmare beskriva konsekvenserna av en eventuell gruvbrytning innan man vet ungefär var malmen finns, vilken slags malm det är fråga om och vilka metoder som kan komma till användning vid brytningen.

Förslag till stärkt skydd för värdefulla natur- och kulturmiljöer vid mineralprospektering

I vissa avseenden bör skyddet för värdefulla natur- och kulturmiljöer stärkas. Även om det varken är lämpligt eller ens möjligt att begära en miljökonsekvensbeskrivning avseende framtida gruvbrytning då ansökan om undersökningstillstånd prövas, bör sökanden beskriva vilka undersökningsmetoder som kan komma att användas och vilken miljöpåverkan dessa har samt vilka särskilt skyddsvärda natur- och kulturmiljöer som kan finnas inom undersökningsområdet. Vidare föreslås att länsstyrelsen bereds tillfälle att yttra sig över ansökan. Härigenom kommer sökandens uppgifter att kunna kontrolleras. Länsstyrelsen kan i förekommande fall antingen ta eget initiativ till åtgärder eller uppmärksamma bergmästaren på behovet av sådana i sitt yttrande. Bergmästaren skall enligt förslaget dels i samband med undersökningstillståndet meddela de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen, dels ha möjlighet att vid behov begära en detaljerad plan för undersökningsarbetena.

Huvudpunkter i betänkandet

Markägarens ställning vid mineralprospektering

Ett klagörande av vilka prospekteringsåtgärder som får vidtas utan undersökningstillstånd

Såväl intresserade amatörgeologer som yrkesverksamma prospektörer utför idag viss eftersökning efter mineral utan att ha ansökt om undersökningstillstånd. Det är främst fråga om att i terrängen leta efter block och stenar med spår av koncessionsmineral och att ta små prover på morän, torv och bäcksediment. Det är i viss mån oklart vilka åtgärder som är tillåtna respektive förbjudna vid sådan eftersökning. I en särskild

bestämmelse i minerallagen bör det därför klargöras att endast sådana mätningar och provtagningar som kan ske utan någon risk för skada eller olägenhet för markägaren får äga rum. Dessa skall dock inte vara tillåtna i anslutning till bostäder, i strid med föreskrifter för natur- och kulturreservat, inom nationalparker eller på kyrkogårdar och andra begravningsplatser.

Underrättelse till markägare och andra sakägare om ansökningar om undersökningstillstånd

Ansökningar om undersökningstillstånd avgörs idag i de flesta fall utan att annan än sökanden beretts tillfälle att yttra sig. Markägaren och andra berörda, t.ex. arrendatorer, innehavare av renskötselrätt och hyresgäster, underrättas först sedan tillståndet beviljats. De berörda sakägarna bör ges tillfälle att lämna synpunkter på ansökan innan den beviljas. Det upplevs som kränkande att ett tillstånd till verksamhet som berör fastigheten kan beviljas utan att någon annan än sökanden givits möjlighet att yttra sig. Fortsättningsvis skall därför alla ansökningar om undersökningstillstånd sändas till markägare och andra berörda sakägare, så att dessa tidigt informeras om de planerade undersökningsarbetena.

Underrättelse till markägare när undersökningstillståndet upphör att gälla

Ett undersökningstillstånd gäller under tre år men kan därefter förlängas i etapper om tre, fyra och fem år, så att det maximalt kan komma att gälla i upp till femton år. Vid förlängningarna minskar ofta successivt det ursprungliga området. Markägaren och andra berörda sakägare underrättas då ett undersökningstillstånd förlängs, men inte då det upphör att gälla. Detta är en brist eftersom det kan vara av minst lika stort intresse för de berörda att undersökningstillståndet upphört. En underrättelse skall därför också lämnas då undersökningstillståndet inte längre omfattar en viss fastighet.

Villkor till skydd för enskild rätt

Enligt nuvarande bestämmelser kan bergmästaren endast i undersökningstillstånd som avser olja, gas eller diamant meddela villkor till skydd för enskild rätt. Några bärande skäl för att villkor endast skall kunna meddelas vid vissa former av undersökningstillstånd har inte framkommit. Bergmästaren skall enligt förslaget alltid meddela sådana villkor då det behövs. Villkoren kan grunda sig på synpunkter som markägare och andra lämnat sedan de fått del av ansökan och kan t.ex. gälla begränsningar i rätten att färdas eller vistas på vissa platser eller att samråd skall ske med en nyttjanderättshavare innan ett område beträds.

Förhandlingar och överenskommelse innan ingripande undersökningsarbeten får utföras.

Prop. 2004/05:40
Bilaga 1

Vissa former av undersökningsarbeten kan medföra olägenheter för markägaren som sträcker sig längre än vad som normalt får tålas med stöd av allemansrätten. De undersökningsarbeten som kan anses vara mera ingripande är användning av fordonsburen utrustning i terrängen, byggande av väg, trädfällning och sprängning. Det är rimligt att markägaren och andra berörda ges en reell möjlighet att påverka hur undersökningsarbetet utförs. Vid sådana undersökningsarbeten föreslår utredaren därför att det som huvudregel skall krävas en överenskommelse med markägaren och berörd sakägare. Det är dock inte möjligt att låta enskilda markägare helt hindra undersökningsarbeten på fastigheten utan tungt vägande skäl. Om någon överenskommelse inte kan träffas måste en avvägning göras mellan prospektörens intresse av att göra en ändamålsenlig undersökning och de skäl som kan anföras mot att undersökningsarbetena skall få äga rum. Kan överenskommelse inte träffas skall bergmästaren därför pröva frågan. Om denne inte lämnar särskilt tillstånd till arbetena får de inte utföras.

Ersättning för rätten att nyttja fastigheten vid ingripande undersökningsarbeten

Markägaren får idag ersättning för skador och intrång som undersökningsarbetena medför på fastigheten. Däremot utgår inte ersättning för att prospektören nyttjar fastigheten för undersökningsarbetena. Ofta betalar dock prospektörer redan nu en viss överkompensation till markägare och andra berörda. Mera ingripande undersökningsarbeten kan dock vålla olägenheter som inte ersätts enligt nuvarande bestämmelser. Härtill kommer att det framstår som rimligt att den som upplåter sin fastighet för en kommersiell verksamhet erhåller viss ersättning för detta. I fortsättningen skall markägaren enligt förslaget därför även få ersättning för att han upplåter fastigheten för prospektering när det är fråga om ingripande undersökningsarbeten.

Rätten att ta i anspråk mark för att uppföra byggnader avskaffas.

Innehavaren av ett undersökningstillstånd har idag rätt att ta i anspråk mark för att uppföra byggnader. Åtgärden framstår som ingripande för fastighetsägaren. Bestämmelsen har funnits i minerallagstiftningen sedan lång tid tillbaka. Något behov av att uppföra byggnader i samband med undersökningsarbete torde – med hänsyn till utvecklingen av nya undersökningsmetoder och den tekniska utvecklingen i övrigt – numera knappast föreligga. Rätten att uppföra byggnader med stöd av undersökningstillstånd avskaffas därför.

Enligt nuvarande bestämmelser får undersökningsarbete inte utan bergmästarens tillstånd äga rum inom området närmare än 100 meter från tomt med byggnad där någon är bosatt under övervägande del av året. Det är således endast permanentbostäder men inte t.ex. fritidshus som åtnjuter detta skydd. Boende i fritidshus kan uppleva undersökningsarbete som en lika stor olägenhet som andra berörda. Enligt förslaget skall därför begränsningen i rätten att utföra undersökningsarbeten omfatta alla bostadsbyggnader. Eftersom det kan vara oklart hur långt en tomt sträcker sig bör bestämmelsen istället gälla ett område 200 meter från själva bostadsbyggnaden.

Minerallagens regler om begränsningar i rätten att utföra undersökningsarbeten är också i andra avseenden oklara. Enligt förslaget skall de preciseras så att det klart framgår vilka områden som avses.

Sekretessen för undersökningsresultat avskaffas

Enligt punkt 58 i bilagan till sekretessförordningen (1980:657) är undersökningsresultat som redovisats enligt 14 kap 3 § minerallagen sekretessbelagda i högst fyra år. Som skäl för detta har anförts att den som utfört undersökningarna har ett intresse av att med ensamrätt få förfoga över resultaten under viss tid och att detta intresse skall vägas mot det allmänna intresset att resultaten blir allmänt tillgängliga.

Den geologiska kunskap som kommer fram genom undersökningsarbetena har betydelse för framtida undersökningsarbeten i området. Om resultaten visar att framtida undersökningar inte är meningsfulla bör detta så snart som möjligt offentliggöras. Förslaget innebär därför att sekretessen för resultaten avskaffas.

Fastighetsägarnas ställning vid gruvbrytning

Markägarens rätt till ersättning då fastigheten nyttjas för gruvbrytning.

Enligt nuvarande bestämmelser är den som innehar bearbetningskoncession skyldig att ersätta fastighetsägaren för skada och intrång. Någon ersättning för det mineral som tas i anspråk på fastigheten utgår däremot inte.

En markägare äger enligt svensk rätt som huvudregel allt som finns på fastigheten utan någon begränsning i djupled. Till skillnad från vad som är fallet i många andra länder har malm i Sverige heller aldrig förklarats utgöra statlig egendom. Staten gör heller inte anspråk på civilrättslig äganderätt till denna. Att malm enligt svensk rätt skulle utgöra herrelös egendom framstår heller inte som rimligt. I betänkandet konstateras därför att markägaren måste anses vara ägare också till det koncessionsmineral som finns på fastigheten. Detta kan dock inte tas till intäkt för att markägaren skulle ha ensamrätt att själv bryta malm på fastigheten eller att hindra andra att göra det. Genom minerallagen har det allmänna rätt att bestämma vem som skall få tillstånd till bearbetning. Detta för-

hållande kan väl motiveras genom det väsentliga allmänna intresse som en fungerande gruvnäring utgör för samhället. Om markägare fritt kunde bestämma villkoren för gruvbrytning på sina fastigheter eller inlägga veto mot sådan verksamhet, skulle detta med stor sannolikhet leda till att gruvbrytning inte längre kunde ske i Sverige.

En annan fråga är vilken rätt till ersättning markägarna skall ha vid gruvbrytning. Som argument för att markägaren inte skall få någon ersättning för malm som bryts på hans fastighet har anförts att mineralet inte har något värde för markägaren. Att markägaren inte kan begära ersättning för malmen är emellertid endast en följd av minerallagens reglering och argumentet är alltså en följd av ett cirkelresonemang. I allmänhet utgår ersättning då en person tvingas avstå egendom till en annan, särskilt om det är fråga om näringsverksamhet. Det brukar inte krävas att markägaren själv skall ha varit aktiv då det gäller att lokalisera eller utvinna andra naturtillgångar, t.ex. en vacker granitsort, för att denne skall ha rätt till ersättning. Om markägaren får viss ersättning för värdet av mineralet kan detta också motverka negativa konsekvenser på fastighetspriserna inom områden som berörs av undersökningstillstånd.

Genom den föreslagna lagändringen skall markägaren få ersättning av koncessionshavaren för att mineral på hans fastighet tas i anspråk. Ersättningen skall utgå i form av en gruvavgift, vilken är knuten till värdet av det mineral som bryts och utgör två promille av malmens värde. Avgiften skall fördelas mellan ägarna av de fastigheter som ligger inom koncessionsområdet eller på vilka mark har blivit anvisad för brytningen i förhållande till hur stor del av deras fastigheter som är berörd.

Rätt till ersättning och inlösen av fastighet vid outnyttjade bearbetningskoncessioner

En bearbetningskoncession behöver inte genast leda till att gruvbrytning påbörjas. Koncessionen gäller under 25 år. Koncessionshavaren kan avvakta en kortare eller längre tid innan han begär att få mark anvisad för bearbetningen och påbörjar denna. Det kan även inträffa att någon bearbetning aldrig kommer till stånd, t.ex. av ekonomiska skäl. Markägaren kan i sådana fall komma att leva i ovisshet beträffande vad som kommer att ske på fastigheten under lång tid. Detta kan medföra problem vid den långsiktiga planeringen av fastighetens skötsel och även påverka fastighetens värde negativt. Det kan också ifrågasättas om den nuvarande ordningen, där ett tillstånd att i framtiden förfoga över annans fastighet är gällande under så lång tid som 25 år utan möjlighet omprövning och utan att någon ersättning utgår, är helt förenligt med egendomsskyddet i Europakonventionen.

Enligt utredarens förslag skall ersättning utgå till markägaren för de olägenheter det innebär att en outnyttjad bearbetningskoncession omfattar fastigheten. Vidare skall markägaren ha rätt att begära att fastigheten eller fastighetsdelen löses in om inte markanvisning begärts inom tio år från det att bearbetningskoncessionen meddelades.

Skyddet för värdefulla natur- och kulturmiljöer vid prospektering

Prop. 2004/05:40

Bilaga 1

Länsstyrelsen ges tillfälle att yttra sig över alla ansökningar om undersökningstillstånd och berörda kommuner underrättas om ansökningen

Prövningen av ansökningar om undersökningstillstånd sker idag normalt utan att berörda länsstyrelser och kommuner underrättats. Först sedan tillståndet beviljats skickas beslutet till dessa myndigheter. Vid ansökningar som avser olja, gas och diamant skall dock yttrande från länsstyrelsen inhämtas.

Om länsstyrelsen tidigt får information om den planerade mineralletningen och ges tillfälle att granska vilken effekt dessa kan få för natur- och kulturmiljön och hur prospektören avser att förhindra skada på dessa kommer risken för skador att ytterligare minskas. Länsstyrelsen kan i sitt yttrande också lämna information om skyddsvärda natur- och kulturmiljöer och andra motstående intressen i den mån sökanden inte redovisat dem. Alla ansökningar om undersökningstillstånd skall enligt förslaget sändas till berörd länsstyrelse för eventuellt yttrande.

Även berörda kommuner skall informeras om ansökningen och kan då inkomma med synpunkter till bergmästaren. Kommunen har genom plan och bygglagen ett dominerande inflytande över användningen av mark och vattenområden och har därigenom möjlighet att styra och påverka om och hur en eventuell gruvbrytning skall komma till stånd. Det är viktigt att också kommunerna på ett tidigt stadium blir informerade om de planerade undersökningsarbetena.

Ansökan om undersökningstillstånd skall innehålla en beskrivning av undersökningsarbetena och deras miljöpåverkan

Genom att en beskrivning av undersökningsarbetena och deras miljöpåverkan bifogas ansökan säkerställs att tillståndshavaren i förväg beaktar risker för skada på natur- och kulturmiljön och fullgör sin skyldighet enligt 2 kap. 2 § miljöbalken att skaffa sig erforderlig kunskap. Beskrivningen utgör även ett underlag för Bergsstatens och länsstyrelsens granskning. Om det finns särskilda skäl, t. ex. på grund av särskilt värdefulla natur- och kulturmiljöer inom undersökningsområdet, ges bergmästaren möjlighet att infordra en mer detaljerad plan över dessa.

Sökandens lämplighet skall beaktas vid prövning av undersökningstillstånd

Vid prövning av ansökningar om undersökningstillstånd avseende olja, gas och diamant skall bergmästaren enligt nuvarande bestämmelser pröva om sökanden är lämplig att utföra undersökningsarbetet. Om en tillståndshavare visat bristande vilja eller förmåga att följa de lagar och bestämmelser som gäller till skydd för miljön, bör det beaktas om han ansöker om nytt undersökningstillstånd. En lämplighetsprövning såvitt avser sökandens förmåga att utföra arbetena utan att skada uppstår på natur- och kulturmiljön skall enligt förslaget därför införas vid alla

former av undersökningstillstånd. En prospektör som tidigare visat bristande hänsyn riskerar således att bli nekad undersökningstillstånd.

Prop. 2004/05:40
Bilaga 1

En allmän hänsynsbestämmelse till skydd för allmänna intressen införs i minerallagen.

Enligt 3 kap. 3 § minerallagen skall undersökningsarbete utföras så att minsta skada och intrång vållas. Bestämmelsen tar närmast sikte på skador och intrång som kan drabba markägaren. Någon allmän hänsynsbestämmelse till skydd för miljön finns däremot inte.

Förslaget innebär att bestämmelsen ändras så att det klargörs att undersökningsarbete alltid skall utföras så att minsta skada och intrång vållas på natur- och kulturmiljön.

Villkor till skydd för allmänna intressen

Enligt nuvarande bestämmelser kan bergmästaren inte förena undersökningstillstånd med villkor, utom om de avser olja, gas eller diamant. Enligt förslaget skall bergmästaren i undersökningstillståndet föreskriva de villkor som behövs till skydd för allmänna intressen oavsett vilket mineral tillståndet avser. Sådana villkor kan vara särskilt aktuella om ansökningsomfattningen omfattar speciellt skyddsvärda natur- och kulturmiljöer. Villkoren kan avse begränsningar i rätten att utföra undersökningsarbeten, t.ex. beträffande tid och plats för dessa, eller begränsningar i rätten att färdas eller att uppehålla sig på vissa platser. Länsstyrelsens yttrande över ansökningsomfattningen kan ge särskild anledning för bergmästaren att meddela villkor.

Översyn av miljöbalkens regler om anmälan för samråd vid åtgärder som kan skada kulturmiljön

Enligt 12 kap. 6 § miljöbalken är den som avser att vidta åtgärder eller utföra verksamhet som väsentligt kan komma att påverka naturmiljön skyldig att göra en anmälan för samråd. Någon motsvarande skyldighet föreligger enligt bestämmelsens ordalydelse inte vid åtgärder som kan påverka kulturmiljön, vilket framstår som en brist. Miljöbalkskommittén har därför uppmärksammat på denna fråga.

Förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45)

Härigenom föreskrivs i fråga om minerallagen (1991:45)

dels att 17 kap. 2 § skall upphöra att gälla,

dels att nuvarande 7 kap. 4 § och 5 § skall betecknas 7 kap. 7 § och 8 §,

dels att det i lagen skall införas två nya paragrafer, 1 kap. 3 a § och 3 kap. 3 a § samt närmast före 1 kap. 3 a § en ny rubrik med följande lydelse,

dels att 1 kap. 3 §, 2 kap. 2 § och 10 §, 3 kap. 3 och 5–7 §§, 5 kap. 1 §, 7 kap. 1–5 §§, 8 kap. 1, 3, 6 och 9 §§, 9 kap. 1, 22–23 och 26 §, 15 kap. 4 § samt 16 kap. 1 och 5 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

3 §

Med undersökning avses arbete i syfte att påvisa en fyndighet av ett koncessionsmineral och att utröna fyndighetens sannolika ekonomiska värde och dess beskaffenhet i övrigt, i den mån sådant arbete innebär intrång i markägarens eller annan rättsinnehavares rätt.

Med bearbetning avses utvinning och tillgodogörande av ett koncessionsmineral.

Med gruvavgiftsområde avses det område som omfattas av en koncession för bearbetning jämte annat område som på grund av markanvisningsbeslut enligt 9 kap. får tas i anspråk för verksamhet som hänger samman med bearbetning.

Eftersökning

3 a §

Var och en får utan undersökningstillstånd söka efter mineral i naturen genom att undersöka markytan, utföra mätningar på denna samt ta sådana sten-, morän-, torv- och jordprover, som saknar värde för fastighetsägaren, om åtgärderna inte medför någon risk för skada eller olägenhet.

Eftersökning är dock inte tillåten
1. på tomt eller plantering, om den sker olovligen

2. inom nationalpark eller inom område som en statlig myndighet hos regeringen har begärt skall avsättas till nationalpark,

3. i strid med föreskrifter som meddelats till skydd för natur eller kulturresevat med stöd av 7 kap. miljöbalken, eller

4. på kyrkogård eller annan begravningsplats.

2 kap.

2 §

Undersökningstillstånd skall meddelas, om

1. det finns anledning att anta att undersökning i området kan leda till fynd av koncessionsmineral och

2. sökanden inte uppenbarligen saknar möjlighet eller avsikt att få till stånd en ändamålsenlig undersökning.

Undersökningstillstånd skall meddelas, om det finns anledning att anta att undersökning i området kan leda till fynd av koncessionsmineral.

Undersökningstillstånd får dock inte beviljas den som uppenbarligen saknar möjlighet eller avsikt att få till stånd en ändamålsenlig undersökning eller tidigare visat sig olämplig att bedriva undersökningsarbete.

Tillstånd att bedriva undersökning beträffande olja, gasformiga kolväten eller diamant får beviljas endast den som visar att han är lämplig att bedriva sådan undersökning.

10 §

Undersökningstillstånd *be-*träffande olja, gasformiga kolväten eller diamant skall förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen eller enskild rätt.

Undersökningstillstånd skall förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen eller enskild rätt. *Tillståndet kan förenas med föreskrift att tillståndshavaren ställer säkerhet för ersättning enligt 7 kap. 1 § första stycket.*

3 kap

3 §

Undersökningsarbete får bedrivas endast för att visa att sådant mineral som omfattas av tillståndet finns inom området och för att ta närmare reda på fyndighetens storlek, beskaffenhet och brytvärdhet.

Tillståndshavaren får ta mark i anspråk för att uppföra byggnader som är oundgängligen nödvändiga för undersökningsarbetet. I den utsträckning det behövs får han också ta mark i anspråk för att bygga väg inom området eller

I den utsträckning det behövs får tillståndshavaren använda befintlig väg till och inom området. Efter tillstånd av bergmästaren får han också ta mark i anspråk för att bygga nödvändig väg till området.

använda väg till och inom området.
Efter tillstånd av bergmästaren får han också ta mark i anspråk för att bygga nödvändig väg till området.

Arbetet skall utföras så, att minsta skada och intrång vållas.

Arbetet skall utföras så att minsta skada och intrång vållas *på annans egendom eller på natur- och kulturmiljön.*

3 a §

Undersökningsarbete med fordonsburen utrustning i terrängen på fastigheten samt byggande av väg, trädfällning och sprängning får endast ske efter skriftlig överenskommelse med fastighetsägaren och andra berörda sakägare eller, om överenskommelse inte kan träffas, efter särskilt tillstånd av bergmästaren.

Bergmästaren skall lämna tillstånd enligt första stycket om åtgärderna är nödvändiga för en ändamålsenlig undersökning och inte medför så stora olägenheter för fastighetsägaren eller annan sakägare eller för miljön att detta överväger tillståndshavarens intresse av att få utföra arbetena.

Bergmästaren får förena tillståndet med de villkor som behövs för att förebygga eller begränsa olägenheterna samt förordna att beslut om tillstånd till undersökningsarbete skall gälla utan hinder av att det inte vunnit laga kraft.

Beträffande överenskommelse enligt andra stycket gäller 7 kap. jordabalken.

5 §

Minst två veckor innan undersökningsarbetet påbörjas skall tillståndshavaren underrätta bergmästaren, ägaren till den mark där arbetet skall bedrivas och innehavarna av nyttjanderätt eller servitut om när arbetet skall påbörjas. Kan arbetena antas komma att beröra annan särskild rätt, skall även innehavaren av denna underrättas.

Avser tillståndshavaren att utföra sådana åtgärder som anges i 3 a § skall han delge fastighetsägaren och andra berörda sakägare ett

förslag till överenskommelse om undersökningsarbete. Har överenskommelse inte träffats inom två veckor därefter, får tillståndshavaren begära bergmästarens tillstånd till de i förslaget till överenskommelse angivna undersökningsarbetena.

Underrättelser till andra än bergmästaren skall delges.

Underrättelse till innehavare av renkötselrätt får delges den sameby som innehavarna tillhör.

Innan arbetet påbörjas skall tillståndshavaren ställa säkerhet för ersättning *enligt 7 kap. 1 §, om inte den som är berättigad till ersättning medger annat.* Innan arbetet påbörjas skall tillståndshavaren ställa den säkerhet för ersättning *som föreskrivits i undersökningstillståndet.*

6 §

Undersökningsarbete får inte äga rum inom nationalpark eller område som en statlig myndighet hos regeringen har begärt skall avsättas till nationalpark eller i strid med föreskrifter som har meddelats för natur- eller kulturresevat med stöd av 7 kap. miljöbalken.

Undersökningsarbete får inte heller, utan medgivande av länsstyrelsen, äga rum inom

1. befästningsområde och sådant område utanför detta som regeringen bestämmer, 1. *tvåhundra meter från skyddsobjekt som avses i 3 § lagen (1990:217) om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. eller inom militärt skyddsområde och sådant område utanför detta som regeringen bestämmer,*

2. kyrkogård och annan begravningsplats,

3. område som avses i 4 kap. 5 § miljöbalken.

Ett medgivande enligt andra stycket 3 skall förenas med de villkor som är nödvändiga för att förhindra att påtaglig skada uppkommer för områdets natur- och kulturvärden. Länsstyrelsen får även i övrigt förena ett medgivande enligt andra stycket med villkor.

7 §

Undersökningsarbete får inte utan medgivande av bergmästaren äga rum inom

1. område inom trettio meter från allmän väg eller sådan vägsträckning enligt fastställd arbetsplan, trettio meter från järnväg eller kanal som är upplåten för allmän trafik eller trettio meter från allmän flygplats,

2. område inom *ett*hundra meter från tomt med byggnad där någon är bosatt under övervägande del av året 2. område inom *två*hundra meter från bostadsbyggnad,

3. område *med* kyrka, annan samlingslokal, undervisningsanstalt, hotell eller pensionat eller 3. område inom *två*hundra meter från kyrka, annan samlingslokal, undervisningsanstalt, hotell eller pensionat eller *hundra* meter från vårdanstalt,

område *med* vårdanstalt, elevhem eller liknande inrättning, om den är avsedd för mer än femtio personer,

4. område *med* elektrisk kraftstation eller industriell anläggning,

5. område med detaljplan eller områdesbestämmelser enligt plan- och bygglagen (1987:10).

I fall som anges i första stycket 5 får medgivande inte lämnas i strid med planen eller områdesbestämmelserna. Om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas, får dock mindre avvikelser göras.

Utan hinder av vad som föreskrivs i första stycket 2–4 får undersökning ske, om medgivande har lämnats av den som berörs av arbetet. I fall som anges i första stycket 2 skall medgivande lämnas av ägaren till byggnaden eller tomten och den som har nyttjanderätt till den. I fall som anges i första stycket 3 och 4 skall medgivande lämnas av ägare och nyttjanderättshavare.

Bergmästaren får förena sitt medgivande med villkor.

5 kap.

1 §

Den som har koncession får inom koncessionsområdet, i dagen eller under jord, dels bedriva undersökningsarbete enligt 3 §, dels utföra bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet enligt 4–7 §§. För bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet som sker i dagen får koncessionshavaren dock ta i anspråk endast mark som har anvisats för ändamålet.

Mark utanför koncessionsområdet får tas i anspråk för annat ändamål än undersökning eller bearbetning enligt vad som bestäms vid markanvisningen.

Ärenden om markanvisning prövas vid markanvisningsförrättning enligt bestämmelserna i 9 kap.

Bergmästaren kan, sedan beslutet om koncession har vunnit laga kraft, medge att mark får tas i anspråk i avvaktan på att frågan om markanvisning avgörs. Sådant medgivande får lämnas endast om koncessionshavaren ställer säkerhet för den ersättning som avses i 7 kap. 2 §.

Bergmästaren kan, sedan beslutet om koncession har vunnit laga kraft, medge att mark får tas i anspråk i avvaktan på att frågan om markanvisning avgörs. Sådant medgivande får lämnas endast om koncessionshavaren ställer säkerhet för den ersättning som avses i 7 kap 3 §.

7 kap.

1 §

Skada eller intrång som föranleds av undersökningsarbete skall ersättas av den som har undersökningstillstånd eller koncession med vars stöd arbetet bedrivs

Vid sådant undersökningsarbete som avses i 3 kap 3 a § skall skälig ersättning utgå till fastighetsägaren för rätten att nyttja fastig-

heten för undersökningsarbeten.

Ersättning enligt andra stycket skall, om annat inte följer av en överenskommelse mellan tillståndshavaren och fastighetsägaren, bestämmas med hänsyn till undersökningsarbetenas omfattning, varaktighet och art, samt till de olägenheter de medför för fastighetsägaren och andra sakägare

2 §

Skada eller intrång som föranleds av att mark tas i anspråk för bearbetning eller därmed sammanhängande verksamhet skall ersättas av koncessionshavaren.

Om det uppstår synnerligt men för någon fastighet eller del därav på grund av att mark tas i anspråk, skall koncessionshavaren lösa den fastighet eller fastighetsdel som lider sådant men, om ägaren begär det.

Vid bearbetning har ägare av fastighet som helt eller delvis är belägen inom gruvavgiftsområdet rätt till årlig andel i gruvavgift. En fastighetsägares andel i gruvavgiften skall motsvara fastighetens del i hela gruvavgiftsområdet den 31 december det kalenderår gruvavgiften skall beräknas.

Gruvavgiften skall motsvara två promille av värdet av under året bruten och uppfordrad koncessionsmineral. Närmare föreskrifter om beräkning av mineralets värde meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

3 §

Beträffande ersättning och löse-skilling enligt 1 eller 2 § gäller 4 kap. och 5 kap. 23 §, 24 § och 27 § första stycket första meningen expropriationslagen (1972:719) i tillämpliga delar. Vad som sägs i 4 kap. 3 § samma lag skall härvid tillämpas i fråga om värdeökning som ägt rum under tiden från dagen tio år före det ansökan om markanvisning gjordes.

Skada eller intrång som föranleds av att mark tas i anspråk för bearbetning eller därmed sammanhängande verksamhet skall ersättas av koncessionshavaren.

Om det uppstår synnerligt men för någon fastighet eller del därav på grund av att mark tas i anspråk, skall koncessionshavaren lösa den fastighet eller fastighetsdel som lider sådant men, om ägaren begär det.

4 §

I fråga om ersättning för skada eller intrång som uppstår efter markanvisningen och som inte kunde förutses vid denna är denna lag inte tillämplig.

Koncessionshavaren skall, för tiden från det att koncessionsbeslutet vann laga kraft och fram till dess ett beslut om markanvisning inom koncessionsområdet vunnit laga kraft erlægga en årlig ersätt-

ning (koncessionsersättning) till ägarna av fastigheter inom koncessionsområdet. Denna skyldighet gäller dock inte längre om koncessionshavaren visar att anledning saknas att begära markanvisning inom området.

Koncessionsersättningen skall för varje hektar mark på fastigheten som omfattas av koncessionen uppgå till en hundradel av prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring för vart och ett av de första fem åren och därefter till två hundradelar av detta belopp.

Har fastighetsägaren överklagat bergmästarens beslut om markanvisning skall koncessionsersättning dock inte utgå för tiden efter överklagandet.

Om ansökan om markanvisning inte gjorts inom tio år från det att bearbetningskoncessionen meddelades skall koncessionshavaren lösa den fastighet eller fastighetsdel som ligger inom koncessionsområdet, om ägaren begär det. Sådan skyldighet föreligger dock inte om skyldigheten att utge koncessionsersättning upphört enligt första stycket andra meningen.

5 §

Återkallas ett undersökningstillstånd eller en bearbetningskoncession av synnerliga skäl enligt 6 kap. 3 §, har tillstånds eller koncessionshavaren rätt till ersättning av staten för den skada han lider till följd av återkallelsen.

Beträffande ersättning och löseskilling enligt 1 eller 2 § gäller 4 kap. och 5 kap. 23 §, 24 § och 27 § första stycket första meningen expropriationslagen (1972:719) i tillämpliga delar. Vad som sägs i 4 kap. 3 § samma lag skall härvid tillämpas i fråga om värdeökning som ägt rum under tiden från dagen tio år före det ansökan om markanvisning gjordes.

Om inlösen sker enligt 3 § andra stycket eller 4 § fjärde stycket skall vid tillämpning av 4 kap. 2 och 3 §§ expropriationslagen (1972:719) sådan värdestegring som beror på förväntningar om

framtida gruvavgift alltid räknas ägaren tillgodo.

Prop. 2004/05:40
Bilaga 2

6 §

Gruvavgift enligt 2 § första stycket samt den andel i gruvavgiften som tillkommer varje ägare till fastighet inom gruvavgiftsområdet skall beslutas av bergmästaren senast sex månader efter utgången av koncessionshavarens räkenskapsår. Beslutet skall sändas till koncessionshavaren och berörda fastighetsägare. Har bearbetning inte skett inom gruvavgiftsområdet under det gångna året skall avgift dock inte fastställas för det året.

7 §

I fråga om ersättning för skada eller intrång som uppstår efter markanvisningen och som inte kunde förutses vid denna är denna lag inte tillämplig.

Ersättning vid återkallelse

8 §

Återkallas ett undersökningstillstånd eller en bearbetningskoncession av synnerliga skäl enligt 6 kap. 3 §, har tillstånds- eller koncessionshavaren rätt till ersättning av staten för den skada han lider till följd av återkallelsen.

8 kap.

1 §

Ärenden om beviljande av undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession prövas av bergmästaren, om inte annat följer av 2 §.

Bergmästaren får avgöra ärenden om beviljande av undersökningstillstånd utan att någon annan än sökanden haft tillfälle att yttra sig. Bergmästaren får avgöra ärenden om beviljande av undersökningstillstånd utan att någon annan *sakägare* än sökanden haft tillfälle att yttra sig.

I ärenden om beviljande av bearbetningskoncession skall bergmästaren, såvitt gäller tillämpningen av 3, 4 och 6 kap. miljöbalken, samråda med länsstyrelsen i det eller de län där koncessionsområdet ligger. Länsstyrelsen får därvid besluta om särskild utredning enligt 2 kap. 11 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.

3 §

Ärenden i övrigt om undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession prövas av bergmästaren.

Ärenden i övrigt om undersökningstillstånd, bearbetningskoncession eller *tillstånd till undersökningsarbete enligt 3 kap. 3 a §* prövas av bergmästaren.

I ärenden om förlängning av bearbetningskoncession enligt 4 kap. 10 § skall bergmästaren, såvitt gäller tillämpningen av 3 och 4 kap. miljöbalken, samråda med länsstyrelsen i det eller de län där koncessionsområdet ligger.

Ärenden om förlängning av bearbetningskoncession enligt 4 kap. 10 § skall hänskjutas till regeringens prövning om bergmästaren vid tillämpningen av 3 eller 4 kap. miljöbalken finner skäl att frångå vad länsstyrelsen har föreslagit. Hänskjutande skall också ske av ärenden om återkallelse av undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession av synnerliga skäl enligt 6 kap. 3 § denna lag samt av övriga ärenden enligt denna paragraf som bergmästaren bedömer vara särskilt betydelsefulla från allmän synpunkt.

6 §

Bergmästaren får vid utredning av ärenden som avses i 1–3 §§ företa undersökning på platsen om det behövs. Sakägarna skall på lämpligt sätt underrättas om tid och plats för undersökningen. Sökanden skall betala kostnaderna för undersökningen

Bergmästaren får i samband med prövning av undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession kalla till offentligt möte i anslutning till undersöknings eller koncessionsområdet. Sakägarna skall på lämpligt sätt underrättas om tid och plats för mötet.

9 §

Tvister i frågor som avses i 7 kap. 2 § prövas vid markanvisningsförrättningen.

Tvister i frågor som avses i 7 kap. 3 § prövas vid markanvisningsförrättningen.

9 kap.

1 §

Markanvisningsförrättning hålls på begäran av koncessionshavaren.

Vid förrättningen bestäms den mark inom koncessionsområdet som koncessionshavaren får ta i anspråk för bearbetning av mineralfyndighet. *Vidare bestäms* den mark som koncessionshavaren, inom eller utom koncessionsområdet, får ta i anspråk för verksam-

Markanvisningsförrättning hålls på begäran av koncessionshavaren.

Vid förrättningen bestäms

1. den mark inom koncessionsområdet som koncessionshavaren får ta i anspråk för bearbetning av mineralfyndighet,

2. den mark som koncessionshavaren, inom eller utom koncessionsområdet, får ta i anspråk för

het som hänger samman med bearbetningen. *Härvid* skall verksamhetens art anges.

verksamhet som hänger samman med bearbetningen, *varvid* verksamhetens art skall anges,

Prop. 2004/05:40
Bilaga 2

3. vilka fastigheter som berörs av gruvavgiftsområdet och den andel ägarna till varje fastighet har i framtida gruvavgift.

Även utan samband med markanvisningsförrättning får bergmästaren meddela särskilt beslut att ändra ett tidigare meddelat beslut enligt punkt 3 när beslut om bearbetningskoncession eller ändringar i fastighetsindelningen förleder det.

22 §

Beslut om markanvisning skall ange den anvisade markens läge, omfattning och ändamål samt innehålla avgörande i sådana tvister om ersättning enligt 7 kap. 1 eller 2 § som har prövats vid förrättningen. Dessutom skall beslutet innehålla avgörande i sådana frågor om anges i 20 och 21 §§.

Beslut om markanvisning skall ange den anvisade markens läge, omfattning och ändamål samt innehålla avgörande i sådana tvister om ersättning enligt 7 kap. 1 eller 3 § som har prövats vid förrättningen. Dessutom skall beslutet innehålla avgörande i sådana frågor om anges i 20 och 21 §§.

Om löseskilling eller intrångsersättning bestäms, skall i beslutet också anges om belopp skall deponeras enligt 10 kap. 2 § och var depositionen skall ske.

23 §

Överenskommelse om ersättning som avses i 7 kap. 1 och 2 §§ skall fastställas i markanvisningsbeslutet, om någon av parterna begär det.

Överenskommelse om ersättning som avses i 7 kap. 1 och 3 §§ skall fastställas i markanvisningsbeslutet, om någon av parterna begär det.

26 §

Anvisad mark får tillträdas innan markanvisningsbeslutet har vunnit laga kraft, om sökanden har ställt säkerhet för den ersättningsskyldighet som avses i 7 kap. 1 och 2 §§ och bergmästaren inte bestämmer annat.

Anvisad mark får tillträdas innan markanvisningsbeslutet har vunnit laga kraft, om sökanden har ställt säkerhet för den ersättningsskyldighet som avses i 7 kap. 1 och 3 §§ och bergmästaren inte bestämmer annat.

15 kap.

4 §

Om undersökningsarbete påbörjas utan att säkerhet har ställts enligt 3 kap. 5 § *tredje* stycket eller

Om undersökningsarbete påbörjas utan att säkerhet har ställts enligt 3 kap. 5 § *femte* stycket eller

om *anläggning utförs i strid* med 3 kap. 3 § andra stycket, får kronofogdemyndigheten på ansökan av den som äger eller innehar marken meddela särskild handräckning för att arbetet skallställas in eller att *anläggningen skall tas bort* på undersökarens bekostnad.

om *väg byggs i strid* med 3 kap. 3 § andra stycket, får kronofogdemyndigheten på ansökan av den som äger eller innehar marken meddela särskild handräckning för att arbetet skallställas in eller att *marken skall återställas* på undersökarens bekostnad.

I fråga om sådan handräckning som avses i första stycket finns bestämmelser i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning.

16 kap.

1 §

Nuvarande lydelse

I fråga om överklagande av beslut enligt denna lag gäller följande.

Beslut	Överklagas hos
Beslut av bergmästaren i frågor som gäller undersökningstillstånd	Allmän förvaltningsdomstol
Beslut av bergmästaren i frågor som gäller meddelande av bearbetningskoncession, tillstånd till överlåtelse av koncession eller ändring av villkoren för en koncession	Regeringen
Beslut av bergmästaren i frågor om förlängning av giltighetstiden för en bearbetningskoncession enligt 4 kap. 10 §	Regeringen
Beslut av bergmästaren i andra frågor som gäller bearbetningskoncession	Allmän förvaltningsdomstol
Tillstånd av bergmästaren till byggande av väg enligt 3 kap. 3 § andra stycket	<i>Sveriges geologiska undersökning</i>
Beslut av bergmästaren i fråga som avses i 3 kap. 7 §	Länsstyrelsen
Förhandsbesked av bergmästaren enligt 4 kap. 9 § tredje stycket	<i>Sveriges geologiska undersökning</i>
Tillstånd av bergmästaren att lägga igen utfraktsväg, ort eller borrhål enligt 5 kap. 8 § eller 13 kap. 6 §	<i>Sveriges geologiska undersökning</i>

Beslut av bergmästaren i ärende om ersättning enligt 7 kap. 1 §	Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen
Beslut av förrättningsmyndigheten i 8 kap. 7 §	Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen
Beslut av förrättningsmyndigheten i ärende om markanvisning	Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen
Tillstånd av bergmästaren att lägga ned gruva eller motsvarande anläggning enligt 14 kap. 4 § tredje stycket	<i>Sveriges geologiska undersökning</i>
Beslut av bergmästaren i andra frågor enligt denna lag	Allmän förvaltningsdomstol
Beslut av länsstyrelsen i frågor som avses i 3 kap. 6 §	Regeringen
Beslut av länsstyrelsen i frågor om prövande av säkerhet enligt 17 kap.	Allmän förvaltningsdomstol
Beslut av Statens jordbruksverk eller Skogsstyrelsen enligt 8 kap. 6 a § första eller fjärde stycket.	Allmän förvaltningsdomstol

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Föreslagen lydelse

I fråga om överklagande av beslut enligt denna lag gäller följande.

Beslut	Överklagas hos
Beslut av bergmästaren i frågor som gäller undersökningstillstånd	Allmän förvaltningsdomstol
<i>Beslut av bergmästaren i frågor om stånd till undersökningsarbete enligt 3 kap. 3 a §</i>	<i>Den fastighetsdomstol inom tillvars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen</i>

Beslut av bergmästaren i frågor som gäller meddelande av bearbetningskoncession, tillstånd till överlåtelse av koncession eller ändring av villkoren för en koncession	Regeringen
Beslut av bergmästaren i frågor om förlängning av giltighetstiden för en bearbetningskoncession enligt 4 kap. 10 §	Regeringen
Beslut av bergmästaren i andra frågor som gäller bearbetningskoncession	Allmän förvaltningsdomstol
Beslut av bergmästaren i fråga som avses i 3 kap. 7 §	Länsstyrelsen
Förhandsbesked av bergmästaren enligt 4 kap. 9 § tredje stycket	<i>Allmän förvaltningsdomstol</i>
Tillstånd av bergmästaren att lägga igen utfraktsväg, ort eller borrhål enligt 5 kap. 8 § eller 13 kap. 6 §	<i>Allmän förvaltningsdomstol</i>
Beslut av bergmästaren i ärende om ersättning enligt 7 kap. 1 §	Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen
Beslut av bergmästaren i frågor som avses i 8 kap. 7 §	Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen
Beslut av bergmästaren i ärende om markanvisning	Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen
Tillstånd av bergmästaren att lägga ned gruva eller motsvarande anläggning enligt 14 kap. 4 § tredje stycket	<i>Allmän förvaltningsdomstol</i>
Beslut av bergmästaren i andra frågor enligt denna lag	Allmän förvaltningsdomstol
Beslut av länsstyrelsen i frågor som avses i 3 kap. 6 §	Regeringen
Beslut av länsstyrelsen i frågor om	Allmän förvaltningsdomstol

prövande av säkerhet enligt 17 kap.

Prop. 2004/05:40
Bilaga 2

Beslut av Statens jordbruksverk eller Allmän förvaltningsdomstol
Skogsstyrelsen enligt 8 kap. 6 a §
första eller fjärde stycket.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

5 §

Beslut av Sveriges geologiska undersökning enligt 1 § får inte överklagas.

Länsstyrelsens beslut i överklagade ärenden enligt 3 kap. 7 § får inte överklagas. Detsamma gäller fastighetsdomstolens beslut i dit överklagade ärenden som gäller jäv mot förrättningsman.

17 kap.

2 §

Om säkerhet som skall ställas enligt denna lag inte har godkänts av den till vars förmån den ställs, skall säkerheten prövas av länsstyrelsen. Borgen får godkännas av länsstyrelsen endast om borgensmannen svarar för egen skuld och, om flera har tecknat borgen, de svarar solidariskt.

Staten, kommuner, landstingskommuner och kommunalförbund behöver inte ställa säkerhet.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den
2. Beträffande undersökningstillstånd och bearbetningskoncessioner som beviljats före ikraftträdandet gäller äldre föreskrifter.
3. Beträffande överklaganden av beslut som gjorts före ikraftträdandet tillämpas även i övrigt 16 kap. i sin äldre lydelse.

Hovrätten för Övre Norrland, Falu tingsrätt, Kammarrätten i Sundsvall, Länsrätten i Norrbottens län, Domstolsverket, Kammarkollegiet, Statskontoret, Statistiska Centralbyrån, Delegationen för utländska investeringar i Sverige, Försvarsmakten, Överstyrelsen för civil beredskap, Statens fastighetsverk, Riksrevisionsverket, Länsstyrelsen i Kronobergs län, Länsstyrelsen i Blekinge län, Länsstyrelsen i Skåne län, Länsstyrelsen i Örebro län, Länsstyrelsen i Dalarnas län, Länsstyrelsen i Gävleborgs län, Länsstyrelsen i Västernorrlands län, Länsstyrelsen i Jämtlands län, Länsstyrelsen i Västerbottens län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Stockholms universitet, Kungliga tekniska högskolan, Uppsala universitet, Lunds universitet, Luleå tekniska universitet, Statens jordbruksverk, Sametinget, Riksantikvarieämbetet, Västmanlands läns museum, Norrbottens museum, Naturvårdsverket, Boverket, Lantmäteriverket, Närings- och teknikutvecklingsverket, Konkurrensverket, Sveriges geologiska undersökning, Bergsstaten, Glesbygdverket, Tingsryds kommun, Ronneby kommun, Eslövs kommun, Tomelilla kommun, Faluns kommun, Lycksele kommun, Malå kommun, Skellefteå kommun, Sorsele kommun, Storumans kommun, Gällivare kommun, Kiruna kommun, Sveriges Hembygdsförbund, Svenska Kommunförbundet, Svenska Samernas Riksförbund, Svenska Naturskyddsföreningen, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Industriförbund, Svenska Gruvföreningen, Lantbrukarnas Riksförbund, Svenska Turistföreningen, Landsorganisationen i Sverige, Svenska Metallindustriarbetareförbundet, Aktionerna för en rättvis minerallag, Den ideella föreningen Inga gruvor på Österlen, Fastighetsrådets och Miljörådets förening, Föreningen Sveriges Landsantikvarier, Sveriges Jordägareförbund, SCA Forest and Timber AB Fastigheter, Scandinavian Mining AB, Anglo American Exploration BV, Fortifikationsverket, Miljöförbundet Jordens Vänner, Konsultbolaget Raw Materials Group AB, Vetlanda kommun, Naturvetareförbundet, Södra Skogsägarna ek. för., Högestads & Christinehofs Fideikommiss AB, Föreningen Sveriges Skogsindustrier, Smålands Skogsvårdsförbund, Naturskyddsföreningen i Skåne, Österlens Naturvårdsförening och Lokalavdelningen av LRF i Tingsryd.

Sammanfattning av Inför en ändrad minerallag – vissa kompletterande mineralpolitiska frågor (Ds 2002:65)

Prop. 2004/05:40
Bilaga 4

Rapporten utgör en komplettering till det underlag som lämnades av Minerallagsutredningen i betänkandet *Minerallagen, markägarna och miljön*. Kompletterande analyser har gjorts i huvudsak på fyra områden: omvärldsanalys för gruvnäringen, en analys av minerallagstiftning internationellt, ersättning till fastighetsägare samt myndighetsstrukturen på mineralområdet. Utöver detta lämnas vissa förslag avseende mineralagens avgifter och avseende vissa frågor om hinder mot undersöknings-tillstånd. Tillsynen över gamla gruvhål blir också belyst.

Följande länder och delstater/provinser har studerats och jämförts med Sverige i såväl omvärldsanalysen för gruvnäringen som den jämförande studien av minerallagstiftning:

1. Norge
2. Finland
3. Irland
4. Spanien
5. Portugal
6. Australien/Western Australia
7. Australien/New South Wales
8. Kanada/British Columbia
9. Kanada/Ontario

När det gäller *omvärldsanalysen* konstaterar arbetsgruppen följande. Av undersökningen framgår att investeringarna i prospektering internationellt sett har sjunkit. Det är angeläget att även fortsättningsvis ha ett regelsystem och en myndighetsstruktur som är utformad på ett sådant sätt att Sverige kan vara attraktivt som investeringsland för prospektering efter mineral och för nya gruvprojekt.

En avgörande fråga för investeringar i prospektering och gruvverksamhet är landets geologiska förutsättningar. Det finns en efterfrågan på aktuell geologisk information. Att informationen finns att tillgå i digital form är mycket viktigt för marknadsföringen av landets geologi.

Arbetsgruppen bedömer att SGU genom myndighetens geologiska undersökningsverksamhet och genom Mineralinformationskontoret i Malå håller en tillfredsställande nivå avseende den geologiska information som presenteras.

Industrin har tagit egna initiativ bl.a. genom finansiering av tre professurer vid Luleå Tekniska Universitet, vilket arbetsgruppen bedömer som värdefullt. Detta, tillsammans med de statliga insatserna, bör stärka forskning och utveckling inom områden som är relevanta för gruv och mineralindustrin.

Avseende den *internationella analysen av minerallagstiftning* konstaterar arbetsgruppen följande. Alla länder, som har sådana geologiska förutsättningar att det går att finna ekonomiskt utvinningsbara koncessionsmineral, har också en särskild minerallagstiftning. Bakgrunden till detta är enligt arbetsgruppens mening att det rör sig om mineral som är för-

enade med stora kostnader och stor risk att i första hand eftersöka men också att utvinna.

I fem av de i utredningen studerade länderna pågår för närvarande revision av minerallagstiftningen. Det finns skillnader mellan de studerade länderna i flera avseenden bl.a. när det gäller ersättning till markägare utöver skada och intrång. Det kan antas att pågående omarbetningar av minerallagar syftar till harmonisering mellan ländernas lagstiftning men också till åtgärder som avser att attrahera investeringar i prospektering och gruvindustri.

När det gäller minerallagarna och balansen mellan gruvnäring, markägare, intressegrupper av olika slag är det enligt arbetsgruppens uppfattning så att pendeln nu svänger över till förmån för intressen från andra grupper t.ex. markägare och ursprungsbefolkningar.

En annan fråga som enligt arbetsgruppens uppfattning är av betydelse är handläggningsordningar och handläggningstider för olika beslut. Det är av stor betydelse för industrin att inför investeringsbeslut kunna göra en rimlig bedömning av inte bara vilka beslut som krävs utan också hur lång tid det tar att få dessa beslut. Handläggningstider för tillstånd av olika slag dvs. undersökningstillstånd, bearbetningskoncessioner men självklart också miljötillstånd är i detta sammanhang av stor betydelse.

När det gäller *ersättning till fastighetsägare* har arbetsgruppen lämnat följande förslag.

10. Om fastigheten utnyttjas för gruvbrytning, skall fastighetens ägare, utöver den ersättning som utgår enligt gällande regler, erhålla en särskild ersättning från koncessionshavaren.
11. Den särskilda ersättningen, mineralavgiften, skall vara utformad med den tidigare jordägaravgälden som förebild och skall motsvara två promille av genomsnittsvärdet av mängden bruten malm. Mineralavgiften skall utgå till ägare av de fastigheter som omfattas av bearbetningskoncessionen.
12. Särskild ersättning för nyttjande bör inte utgå vid undersökningsarbete. Fastighetsägares och andra sakägares möjlighet att påverka hur undersökningsarbeten utförs skall stärkas genom att en arbetsplan skall finnas för allt undersökningsarbete. Undersökningsarbeten skall kunna påbörjas först om arbetsplanen har lämnats utan invändning av fastighetsägaren och andra sakägare eller om den, efter ansökan av prospektören har fastställts av bergmästaren. I det sistnämnda fallet skall bergmästaren göra en avvägning mellan å ena sidan prospektörens intresse av att få till stånd ändamålsenliga undersökningar och å andra sidan sakägarens intressen av att arbetena begränsas eller inte tillåts.
13. Fastighetsägare skall ha rätt till ersättning för skada och intrång som föranleds av att en bearbetningskoncession meddelas. Tvister om ersättning skall kunna prövas av bergmästaren när skadan uppkommit. Någon ytterligare ersättning skall inte utgå till fastighetsägaren.
14. Om koncessionshavare inte begärt markanvisning inom tio år skall fastighetsägaren ha rätt att begära inlösen av fastigheter som berörs. Oavsett den tid som förflutit efter att bearbetningskoncession meddelats skall fastighetsägare kunna påkalla inlösen, om det uppstår synnerligt men.

När det gäller *minerallagens avgifter* har arbetsgruppen lämnat följande förslag.

15. En avgift som ger full kostnadstäckning föreslås. Arbetsgruppen förordar avgifter i enlighet med Minerallagsutredningens förslag. Det är dock först i anslutning till en proposition med ändring av minerallagen som definitiv ställning kan tas till avgiftsnivåerna.
16. Ansökningsavgifterna för bearbetningskoncession bör eventuellt höjas och en ny markanvisningsavgift bör införas med syftet att avgifterna skall ge full kostnadstäckning. Det är dock inte möjligt att nu definitivt ta ställning till avgiftsnivåerna.

I analysen av *myndighetsstrukturen inom mineralområdet* konstaterar arbetsgruppen följande. Den analys som konsulternas genomfört visar att kritikerna av den nuvarande organisationen inte tagit upp några konkreta exempel på situationer där Bergsstaten skulle ha brustit i objektivitet. Inte heller har konsulternas genomgång av överklagade beslut visat på något sådant. Arbetsgruppen anser därmed att det inte finns något som talar för konkreta problem med objektiviteten i dagens organisation. Därför bör inga stora förändringar göras i myndigheternas instruktioner. Arbetsgruppen föreslår följande beträffande SGU:s instruktion.

Uppgiften i SGU:s instruktion att vara chefsmyndighet för Bergsstaten kvarstår. Uppgiften förtydligas så att SGU skall fördela resurser och rapportera resultat, anställa annan personal än bergmästaren samt bistå med expertkunskap och administrativa tjänster vid Bergsstaten. Ingen förändring föreslås av Bergsstatens instruktion.

När det gäller *tillsynsfrågor avseende gamla gruvhål* belyser arbetsgruppen det gällande rättsläget och pågående utredningar. Arbetsgruppen konstaterar att det inte finns anledning att här föregripa behandlingen av Polisverksamhetsutredningens betänkande och gruppen lämnar därför inte något förslag till åtgärd.

Avseende *vissa frågor om hinder mot undersökningstillstånd* lämnar arbetsgruppen två förslag.

- Enligt gällande lagstiftning kan en ansökan om undersökningstillstånd prövas först ett år efter att ett tidigare undersökningstillstånd eller en bearbetning upphört. Bergmästaren kan medge undantag från regeln om det föreligger *synnerliga* skäl. Arbetsgruppen föreslår att bergmästaren skall kunna meddela undantag från denna karenstid om det föreligger *särskilda* skäl.
- Reglerna om meddelande av undersökningstillstånd inom en skyddszon föreslås ändras. Redan efter det att bearbetningskoncessionen slutligt beviljats får undersökningstillstånd meddelas koncessionshavare eller annan, efter medgivande från koncessionshavaren.

Härigenom föreskrivs i fråga om minerallagen (1991:45)

dels att nuvarande 7 kap. 2–5 §§ skall betecknas 7 kap. 4–7 §§,

dels att 2 kap. 9 och 9 a §§, 3 kap. 5 §, 5 kap. 1 §, 7 kap. 5 §, 8 kap. 9–12 §§, 9 kap. 22–23 och 25–26 §§, 10 kap. 1 §, 12 kap. 8 §, 15 kap. 6 § och 16 kap. 1 § skall ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 7 kap. 5 § skall sättas närmast före 7 kap. 7 §,

dels att det i lagen skall införas fem nya bestämmelser, 3 kap. 5 a §, 7 kap. 2 och 3 §§, 8 kap. 8 a § samt 10 kap. 1 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

9 §¹

När ett undersökningstillstånd eller en bearbetningskoncession har upphört att gälla, kan en ansökan om undersökningstillstånd beträffande mark inom samma område prövas tidigast ett år efter det att tillståndet eller koncessionen upphörde att gälla.

Om det föreligger *synnerliga* skäl, får bergmästaren medge undantag från bestämmelserna i första stycket.

Om det föreligger *särskilda* skäl, får bergmästaren medge undantag från bestämmelserna i första stycket.

9 a §²

Undersökningstillstånd får inte meddelas för mark inom en skyddszon runt ett område som omfattas av en bearbetningskoncession. Skyddszonen skall ha en sträckning av 1 000 meter från gränsen för det område som omfattas av koncessionen. Om det finns särskilda skäl får skyddszonen minskas.

Om en gruva eller motsvarande anläggning inte tagits i drift inom tre år efter det att bearbetningskoncession meddelades, får dock undersökningstillstånd meddelas inom skyddszonen fram till dess att anläggningen tas i drift.

Om en gruva eller motsvarande anläggning tagits i drift inom koncessionsområdet, får undersökningstillstånd inom skyddszonen trots första stycket meddelas den som innehar bearbetningskoncessionen eller annan, som har dennes medgivande.

Efter att bearbetningskoncessionen avgjorts slutligt, får undersökningstillstånd inom skyddszonen trots första stycket meddelas den som innehar bearbetningskoncessionen eller annan, som har dennes medgivande.

3 kap.

5 §

Minst två veckor innan undersökningsarbetet påbörjas skall tillståndshavaren underrätta berg- *Undersökningsarbete får påbörjas först efter det att tillståndshavaren har upprättat och översänt*

¹ Senaste lydelse 1998:165.

² Senaste lydelse 1998:165.

mästaren, ägaren till den mark där arbetet skall bedrivas och innehavarna av nyttjanderätt eller servitut om när arbetet skall påbörjas. Kan arbetena antas komma att beröra annan särskild rätt, skall även innehavaren av denna underrättas.

Underrättelser till andra än bergmästaren skall delges.

Underrättelse till innehavare av renskötselrätt får delges den sameby som innehavarna tillhör.

Innan arbetet påbörjas skall tillståndshavaren ställa säkerhet för ersättning enligt 7 kap. 1 §, om inte den som är berättigad till ersättning medger annat.

en beskrivning över arbetet (arbetsplan) på sätt som föreskrivs i andra och tredje styckena. Att det i vissa fall också krävs att bergmästaren skall ha fastställt arbetsplanen följer av 5 a §.

Arbetsplanen skall innehålla en redogörelse för det arbete som tillståndshavaren planerar utföra, en tidsplan för arbetet samt en bedömning av i vilken utsträckning åtgärderna kan antas påverka enskild rätt.

Tillståndshavaren skall sända arbetsplanen till bergmästaren, ägaren till den mark där arbetet skall bedrivas och till innehavare av nyttjanderätt eller servitut. Om arbetet kan antas komma att beröra annan särskild rätt, skall även innehavaren av denna rätt tillställas arbetsplanen. Arbetsplanen skall delges andra än bergmästaren. Om arbetsplanen skall tillställas innehavare av renskötselrätt får den delges den sameby som innehavarna tillhör.

Innan arbetet påbörjas skall tillståndshavaren ställa säkerhet för ersättning som föreskrivits i tillståndet.

5 a §

Fastighetsägare eller andra berörda sakägare som har invändningar mot de i arbetsplanen upptagna åtgärderna skall inom två veckor från delfäendet av arbetsplanen sända dessa till såväl tillståndshavaren som bergmästaren.

Om invändningar har gjorts enligt första stycket får tillståndshavaren begära att bergmästaren prövar frågan. Bergmästaren skall därvid pröva om de i arbetsplanen angivna åtgärderna är nödvändiga för en ändamålsenlig undersökning och inte medför så stora olägenheter för fastighetsägaren eller annan sakägare att dessa överväger tillståndshavarens intresse

av att få utföra arbetena. Vid prövningen får bergmästaren meddela de villkor som behövs för att förebygga eller begränsa olägenhet samt förordna att beslutet skall gälla utan hinder av att det inte vunnit laga kraft.

5 kap.

1 §

Den som har koncession får inom koncessionsområdet, i dagen eller under jord, dels bedriva undersökningsarbete enligt 3 §, dels utföra bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet enligt 4–7 §§. För bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet som sker i dagen får koncessionshavaren dock ta i anspråk endast mark som har anvisats för ändamålet.

Mark utanför koncessionsområdet får tas i anspråk för annat ändamål än undersökning eller bearbetning enligt vad som bestäms vid markanvisningen.

Ärenden om markanvisning prövas vid markanvisningsförrättning enligt bestämmelserna i 9 kap.

Bergmästaren kan, sedan beslutet om koncession har vunnit laga kraft, medge att mark får tas i anspråk i avvaktan på att frågan om markanvisning avgörs. Sådant medgivande får lämnas endast om koncessionshavaren ställer säkerhet för den ersättning som avses i 7 kap. 2 §.

Bergmästaren kan, sedan beslutet om koncession har vunnit laga kraft, medge att mark får tas i anspråk i avvaktan på att frågan om markanvisning avgörs. Sådant medgivande får lämnas endast om koncessionshavaren ställer säkerhet för den ersättning som avses i 7 kap. 4 §.

7 kap.

2 §³

Skada eller intrång som föranleds av att bearbetningskoncession har meddelats skall ersättas av koncessionshavaren.

Om ansökan om markanvisning inte gjorts inom tio år från det att bearbetningskoncessionen vann laga kraft, skall koncessionshavaren lösa den fastighet eller fastighetsdel som ligger inom koncessionsområdet, om fastighetsägaren begär det. Detta gäller dock inte om koncessionshavaren visar att det saknas anledning att begära markanvisning inom området.

³ Tidigare 2 § återfinns i 4 §.

Om det uppstår synnerligt men för någon fastighet eller del därav på grund av en meddelad bearbetningskoncession, skall koncessionshavaren lösa den fastighet eller fastighetsdel som lider sådant men, om fastighetsägaren begär det.

3 §⁴

Vid bearbetning skall koncessionshavaren till fastighetsägare inom koncessionsområdet betala en mineralavgift för varje kalenderår. Om det inom koncessionsområdet finns flera fastighetsägare skall de ha del i avgiften efter fastighetens del i området per den 31 december det år avgiften avser.

Avgiften skall motsvara två promille av ett genomsnittligt värde av inom koncessionsområdet brutet koncessionsmineral.

Genomsnittsvärdet skall beräknas året efter det kalenderår som avgiften avser. Beräkningen skall ske på grundval av bruten mängd malm, malmens halt av koncessionsmineral samt genomsnittspris för aktuell malm. Regeringen eller den myndighet bestämmer meddelar närmare föreskrifter om beräkningen av genomsnittsvärdet.

5 §⁵

Beträffande ersättning och löse-skilling enligt 1, 2 eller 4 § gäller 4 kap. och 5 kap. 23 och 24 §§ samt 27 § första stycket första meningen expropriationslagen (1972:719) i tillämpliga delar. Vad som sägs i 4 kap. 3 § samma lag skall härvid tillämpas i fråga om värdeökning som ägt rum under tiden från dagen tio år före det ansökan om markanvisning gjordes.

⁴ Tidigare 3 § återfinns i 5 §.

⁵ Tidigare 5 § återfinns i 7 §.

8 kap.

8 a §

Sådan ersättning som avses i 7 kap. 3 § skall fastställas av bergmästaren.

Tvister i frågor som avses i 7 kap. 2 § prövas av bergmästaren.

Innan beslut meddelas om inlösen av del av fastighet enligt 7 kap. 2 § skall, på det sätt som gäller för fastighetsbildning, en karta med beskrivning ha upprättats över området och dess gränser ha utmärkts.

9 §

Tvister i frågor som avses i 7 kap. 2 § prövas vid markanvisningsförrättningen.

Tvister i frågor som avses i 7 kap. 4 § prövas vid markanvisningsförrättningen.

10 §

Beslut som har meddelats enligt 8 eller 9 § får verkställas.

Beslut som har meddelats enligt 8, 8 a eller 9 § får verkställas.

11 §

Tvister om ersättning enligt denna lag i andra fall än som avses i 7 kap. 1 eller 2 § prövas av den fastighetsdomstol inom vars område koncessionsområdet eller större delen därav ligger.

Tvister om ersättning enligt denna lag i andra fall än som avses i 7 kap. 1–4 §§ prövas av den fastighetsdomstol inom vars område koncessionsområdet eller större delen därav ligger.

12 §

Vid tvister som avses i 8 kap. 7 § och vid tvister om ersättning enligt 7 kap. 1 § skall tillstånds- eller koncessionshavaren ersätta staten för kostnaderna i ärendet enligt föreskrifter som regeringen meddelar.

Tillstånds- eller koncessionshavaren skall ersätta staten för kostnaderna i ärendet enligt föreskrifter som regeringen meddelar

1. vid tvister som avses i 8 kap. 7 §,

2. vid tvister om ersättning enligt 7 kap. 1 och 3 §§, och

3. vid tvister om ersättning enligt 7 kap. 2 § om prövningen inte sker i samband med markanvisningsförrättning.

9 kap.

22 §

Beslut om markanvisning skall ange den anvisade markens läge,

Beslut om markanvisning skall ange den anvisade markens läge,

omfattning och ändamål samt innehålla avgörande i sådana tvister om ersättning enligt 7 kap. 1 eller 2 § som har prövats vid förrättningen. Dessutom skall beslutet innehålla avgörande i sådana frågor som anges i 20 och 21 §§.

Om löseskilling eller intrångsersättning bestäms, skall i beslutet också anges om belopp skall deponeras enligt 10 kap. 2 § och var depositionen skall ske.

23 §

Överenskommelse om ersättning som avses i 7 kap. 1 och 2 §§ skall fastställas i markanvisningsbeslutet, om någon av parterna begär det.

Överenskommelse om ersättning som avses i 7 kap. 1, 2 och 4 §§ skall fastställas i markanvisningsbeslutet, om någon av parterna begär det.

25 §

Gränserna för mark som anvisas skall utstakas och utmärkas i behövlig omfattning. Karta skall upprättas över marken. Den skall göras så noggrann som ändamålet kräver. Kan förrättningen genomföras och förrättningsresultatet åskådliggöras utan karta, behöver en sådan dock inte upprättas.

Innan beslut meddelas om inlösen av del av fastighet enligt 7 kap. 2 § andra stycket skall på det sätt som gäller för fastighetsbildning en karta med beskrivning ha upprättats över området och dess gränser ha utmärkts.

Innan beslut meddelas om inlösen av del av fastighet enligt 7 kap. 4 § andra stycket skall på det sätt som gäller för fastighetsbildning en karta med beskrivning ha upprättats över området och dess gränser ha utmärkts.

26 §

Anvisad mark får tillträdas innan markanvisningsbeslutet har vunnit laga kraft, om sökanden har ställt säkerhet för den ersättningsskyldighet som avses i 7 kap. 1 och 2 §§ och bergmästaren inte bestämmer annat.

Anvisad mark får tillträdas innan markanvisningsbeslutet har vunnit laga kraft, om sökanden har ställt säkerhet för den ersättningsskyldighet som avses i 7 kap. 1 och 4 §§ och bergmästaren inte bestämmer annat.

10 kap.

1 §

Ersättning som har bestämts vid markanvisningsförrättning skall betalas inom en månad från det att markanvisningsbeslutet vunnit laga kraft. Ersättningen skall även innefatta ränta från dagen då beslutet vann laga kraft eller, om marken dessförinnan har tillträtts, från tillträdesdagen.

Ersättning enligt 7 kap. 2 § skall betalas inom en månad från det att beslutet vunnit laga kraft. Ersättningen skall även innefatta ränta från dagen då beslutet vann laga

kraft.

Ränta beräknas enligt 5 § räntelagen (1975:635) för tiden till dess betalning skall ske och enligt 6 § räntelagen för tiden därefter.

1 a §

Mineralavgift enligt 7 kap. 3 § skall betalas inom en månad från det att beslutet vunnit laga kraft. Ersättningen skall även innefatta ränta från dagen då beslutet vann laga kraft.

Ränta beräknas enligt 5 § räntelagen (1975:635) för tiden till dess betalning skall ske och enligt 6 § räntelagen för tiden därefter.

12 kap.

8 §

En andelshavare som inte har deltagit i ett visst arbete får ansluta sig till detta efter anmälan på stämma eller skriftlig anmälan hos föreståndaren. I sådant fall skall andelshavaren i förhållande till sin andel i koncessionen ersätta följande slag av kostnader som föranletts av arbetet:

1. kostnader för sådana byggnader och andra anläggningar, maskiner, redskap, inventarier och förråd som är nödvändiga eller nyttiga för fortsatt undersökning eller bearbetning, efter det värde egendomen har när andelshavaren ansluter sig till arbetet,

2. kostnader för ersättning eller inlösen enligt 7 kap. 2 § samt kostnader för markanvisningsförrättning och fördelning av ersättning,

2. kostnader för ersättning eller inlösen enligt 7 kap. 2 *eller* 4 § samt kostnader för markanvisningsförrättning och fördelning av ersättning,

3. kostnader för sådana undersöknings och tillredningsarbeten som har utförts efter markanvisningsförrättningen och som är nödvändiga eller nyttiga för fortsatt undersökning eller bearbetning.

Har mark som tillhör en andelshavare tagits i anspråk för arbetet, skall den andelshavare som ansluter sig betala ersättning för detta i förhållande till sin andel enligt de grunder som anges i 7 kap. 3 §.

Har mark som tillhör en andelshavare tagits i anspråk för arbetet, skall den andelshavare som ansluter sig betala ersättning för detta i förhållande till sin andel enligt de grunder som anges i 7 kap. 5 §.

15 kap.

6 §

Till böter eller fängelse i högst sex månader skall den dömas som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. bedriver undersökningsarbete i strid med bestämmelserna om krav på undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession,

2. påbörjar undersökningsarbete utan att iaktta vad som föreskrivs i 3 kap. 5 § *om underrättelse och ställande av säkerhet,*

2. påbörjar undersökningsarbete utan att iaktta vad som föreskrivs i 3 kap. 5 §,

3. utför bearbetning eller därmed sammanhängande verksamhet i strid med bestämmelserna om bearbetningskoncession,

4. lägger igen utfraktsväg, ort eller borrhål i strid med bestämmelserna om krav på tillstånd i 5 kap. 8 § eller 13 kap. 7 §, eller

5. lägger ned gruva eller motsvarande anläggning i strid med 14 kap. 4 § tredje stycket.

Till böter eller fängelse i högst sex månader döms också den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet lämnar oriktig uppgift när han fullgör uppgiftsskyldighet enligt koncessionsvillkor eller enligt 2 § 1.

I fall som avses i första stycket 3 kan mineral som utvunnits förklaras förverkat.

Om ett brott som avses i första stycket 2 berör enbart enskilds rätt, får åklagare väcka åtal endast om målsäganden anger brottet till åtal.

16 kap.

1 §⁶

Nuvarande lydelse

I fråga om överklagande av beslut enligt denna lag gäller följande.

Beslut

Överklagande

Beslut av bergmästaren i frågor som gäller undersökningstillstånd Allmän förvaltningsdomstol

Beslut av bergmästaren i frågor som gäller meddelande av bearbetningskoncession, tillstånd till överlåtelse av koncession eller ändring av villkoren för en koncession Regeringen

Beslut av bergmästaren i frågor omförlängning av giltighetstiden för en bearbetningskoncession enligt 4 kap. 10 § Regeringen

Beslut av bergmästaren i andra frågor som gäller bearbetningskoncession Allmän förvaltningsdomstol

Tillstånd av bergmästaren till byggande av väg enligt 3 kap. 3 § andra stycket *Sveriges geologiska undersökning*

Beslut av bergmästaren i fråga som avses i 3 kap. 7 § Länsstyrelsen

⁶ Senaste lydelse 1995:106.

Förhandsbesked av bergmästaren enligt 4 kap. 9 § tredje stycket *Sveriges geologiska undersökning*

Tillstånd av bergmästaren att lägga igen utfraktsväg, ort eller borrhål enligt 5 kap. 8 § eller 13 kap. 6 § *Sveriges geologiska undersökning*

Beslut av bergmästaren i ärende om ersättning enligt 7 kap. 1 § Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen

Beslut av förrättningsmyndigheten i 8 kap. 7 § Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen

Beslut av förrättningsmyndigheten i ärende om markanvisning Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen

Tillstånd av bergmästaren att lägga ned gruva eller motsvarande anläggning enligt 14 kap. 4 § tredje stycket *Sveriges geologiska undersökning*

Beslut av bergmästaren i andra frågor enligt denna lag Allmän förvaltningsdomstol

Beslut av länsstyrelsen i frågor som avses i 3 kap. 6 § Regeringen

Beslut av länsstyrelsen i frågor om prövande av säkerhet enligt 17 kap. Allmän förvaltningsdomstol

Beslut av Statens jordbruksverk eller Skogsstyrelsen enligt 8 kap. 6 a § första eller fjärde stycket. Allmän förvaltningsdomstol

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

I fråga om överklagande av beslut enligt denna lag gäller följande.

<i>Beslut</i>	<i>Överklagas hos</i>
Beslut av bergmästaren i frågor som gäller undersökningstillstånd	Allmän förvaltningsdomstol
<i>Beslut av bergmästaren i frågor som gäller fastställande av arbetsplan för undersökningsarbete enligt 3 kap. 5 a §. delen därav är</i>	<i>Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större belägen</i>
Tillstånd av bergmästaren till byggande av väg enligt 3 kap. 3 § andra stycket	<i>Allmän förvaltningsdomstol</i>
Beslut av bergmästaren i frågor som gäller meddelande av bearbetningskoncession, tillstånd till överlåtelse av koncession eller ändring av villkoren för en koncession	Regeringen
Beslut av bergmästaren i frågor om förlängning av giltighetstiden för en bearbetningskoncession enligt 4 kap. 10 §	Regeringen
Beslut av bergmästaren i andra frågor som gäller bearbetningskoncession	Allmän förvaltningsdomstol
Beslut av bergmästaren i fråga som avses i 3 kap. 7 §	Länsstyrelsen
Förhandsbesked av bergmästaren enligt 4 kap. 9 § tredje stycket	<i>Allmän förvaltningsdomstol</i>
Tillstånd av bergmästaren att lägga igen utfraktsväg, ort eller borrhål enligt 5 kap. 8 § eller 13 kap. 6 §	<i>Allmän förvaltningsdomstol</i>
Beslut av bergmästaren i ärende om ersättning enligt 7 kap. 1 §	Den fastighetsdomstol inom vars område marken eller större delen därav är belägen

<i>Beslut av bergmästaren i ärenden enligt 7 kap. 2 §</i>	<i>Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen</i>
<i>Beslut av bergmästaren i ärenden om mineralavgift enligt 7 kap. 3 §</i>	<i>Den fastighetsdomstol inom vars område den berörda fastigheten eller större delen därav är belägen</i>
Beslut av förrättningsmyndigheten i 8 kap. 7 §	Den fastighetsdomstol inom vars område marken eller större delen därav är belägen
Beslut av förrättningsmyndigheten i ärende om markanvisning	Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen
Tillstånd av bergmästaren att lägga ned gruva eller motsvarande anläggning enligt 14 kap. 4 § tredje stycket	<i>Allmän förvaltningsdomstol</i>
Beslut av bergmästaren i andra frågor enligt denna lag	Allmän förvaltningsdomstol
Beslut av länsstyrelsen i frågor som avses i 3 kap. 6 §	Regeringen
Beslut av länsstyrelsen i frågor om prövande av säkerhet enligt 17 kap.	Allmän förvaltningsdomstol
Beslut av Statens jordbruksverk eller Skogsstyrelsen enligt 8 kap. 6 a § första eller fjärde stycket.	Allmän förvaltningsdomstol

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

-
1. Denna lag träder i kraft den
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för undersökningstillstånd och bearbetningskoncessioner som beviljats före ikraftträdandet.

Förteckning över remissinstanserna (Ds 2002:65)

Prop. 2004/05:40
Bilaga 6

Hovrätten för Övre Norrland, Kammarrätten i Sundsvall, Domstolsverket, Statskontoret, Delegationen för utländska investeringar i Sverige, Fortifikationsverket, Statens fastighetsverk, Länsstyrelsen i Kronobergs län, Länsstyrelsen i Blekinge län, Länsstyrelsen i Skåne län, Länsstyrelsen i Gävleborgs län, Länsstyrelsen i Jämtlands län, Länsstyrelsen i Västerbottens län, Stockholms universitet, Kungliga tekniska högskolan, Uppsala universitet, Lunds universitet, Luleå tekniska universitet, Sametinget, Riksantikvarieämbetet, Naturvårdsverket, Lantmäteriverket, Verket för näringslivsutveckling, Verket för innovationssystem, Sveriges geologiska undersökning, Bergsstaten, Glesbygdsverket, Tingsryds kommun, Ronneby kommun, Tomelilla kommun, Vetlanda kommun, Lycksele kommun, Malå kommun, Skellefteå kommun, Sorsele kommun, Storumans kommun, Gällivare kommun, Kiruna kommun, Svenska Kommunförbundet, Svenska samernas riksförbund, Sveriges advokatsamfund, Svenska Gruvföreningen, Lantbrukarnas riksförbund, Aktionen för en rättvis minerallag, Den ideella föreningen Inga gruvor på Österlen, Högestad & Christinehofs Fideikommiss AB, Sveriges Jordägareförbund, Skogsindustrierna, Södra Skogsägarna ekonomisk förening, Smålands Skogsvårdsförbund, Alcaston Diamond Exploration AB, Geovista AB.

Förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45)

Härigenom föreskrivs i fråga om minerallagen (1991:45)

dels att nuvarande 7 kap. 2–5 §§ skall betecknas 7 kap. 3–6 §§,

dels att 2 kap. 2, 9, 9 a och 10 §§, 3 kap. 3 och 5–7 §§, 5 kap. 1 och 3 §§, 6 kap. 1 §, nya 7 kap. 4 §, 8 kap. 1 och 9–12 §§, 9 kap. 22, 23, 25 och 26 §§, 10 kap. 1 §, 12 kap. 8 §, 15 kap. 4 och 6 §§, 16 kap. 1, 5 och 6 §§ och 17 kap. 2 § samt rubriken närmast före 2 kap. 10 § skall ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 7 kap. 5 § skall sättas närmast före 7 kap. 6 §,

dels att det i lagen skall införas sex nya paragrafer, 3 kap. 5 a §, 7 kap. 2 och 7 §§, 8 kap. 6 b och 8 a §§ och 10 kap. 1 a §, samt närmast före 7 kap. 7 § och 8 kap. 6 b § nya rubriker av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***2 kap.**

2 §

Undersökningstillstånd skall meddelas, om

1. det finns anledning att anta att undersökning i området kan leda till fynd av koncessionsmineral och

2. sökanden inte uppenbarligen saknar möjlighet eller avsikt att få till stånd en ändamålsenlig undersökning.

Tillstånd att bedriva undersökning beträffande olja, gasformiga kolväten eller diamant får beviljas endast den som visar att han är lämplig att bedriva sådan undersökning.

Undersökningstillstånd skall meddelas, om det finns anledning att anta att undersökning i området kan leda till fynd av koncessionsmineral.

Undersökningstillstånd får dock inte beviljas den som uppenbarligen saknar möjlighet eller avsikt att få till stånd en ändamålsenlig undersökning eller den som tidigare har visat sig olämplig att bedriva undersökningsarbete.

Tillstånd att bedriva undersökning beträffande olja, gasformiga kolväten eller diamant får beviljas endast den som visar sig vara lämplig att bedriva sådan undersökning.

9 §¹

När ett undersökningstillstånd eller en bearbetningskoncession har upphört att gälla, kan en ansökan om undersökningstillstånd beträffande mark inom samma område prövas tidigast ett år efter det att tillståndet eller koncessionen upphörde att gälla.

¹ Senaste lydelse 1998:165.

Om det föreligger synnerliga skäl, får bergmästaren medge undantag från bestämmelserna i första stycket.

Om det finns särskilda skäl, får bergmästaren medge undantag från bestämmelserna i första stycket.

Prop. 2004/05:40
Bilaga 7

9 a §²

Undersökningstillstånd får inte meddelas för mark inom en skyddszon runt ett område som omfattas av en bearbetningskoncession. Skydds-zonen skall ha en sträckning av 1 000 meter från gränsen för det område som omfattas av koncessionen. Om det finns särskilda skäl får skydds-zonen minskas.

Om en gruva eller motsvarande anläggning inte tagits i drift inom tre år efter det att bearbetningskoncession meddelades, får dock undersökningstillstånd meddelas inom skydds-zonen fram till dess att anläggningen tas i drift.

Om en gruva eller motsvarande anläggning tagits i drift inom koncessionsområdet, får undersökningstillstånd inom skydds-zonen trots första stycket meddelas den som innehar bearbetningskoncessionen eller annan, som har dennes medgivande.

Efter det att en bearbetningskoncession har beviljats slutligt, får undersökningstillstånd inom skydds-zonen trots första stycket ges till den som innehar bearbetningskoncessionen eller någon annan som har dennes medgivande.

Villkor i vissa undersökningstillstånd

Villkor i undersökningstillstånd

10 §

Undersökningstillstånd beträffande olja, gasformiga kolväten eller diamanter skall förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen eller enskild rätt.

Undersökningstillstånd skall förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen. Om det inte finns särskilda skäl för annat, skall tillståndet förenas med villkor om att tillståndshavaren skall ställa säkerhet för ersättning enligt 7 kap. 1 § första stycket.

3 kap.

3 §

Undersökningsarbete får bedrivas endast för att visa att sådant mineral som omfattas av tillståndet finns inom området och för att ta närmare reda på fyndighetens storlek, beskaffenhet och brytvärdhet.

Tillståndshavaren får ta mark i anspråk för att uppföra byggnader som är oundgängligen nödvändiga för undersökningsarbetet. I den utsträckning det behövs får han

Tillståndshavaren får i den utsträckning det behövs använda väg till och inom området. Efter tillstånd av bergmästaren får tillståndshavaren också ta mark i an-

² Senaste lydelse 1998:165.

också ta mark i anspråk för att bygga väg inom området eller använda väg till och inom området. Efter tillstånd av bergmästaren får han också ta mark i anspråk för att bygga nödvändig väg till området.

Arbetet skall utföras så, att minsta skada och intrång vållas.

språk för att bygga nödvändig väg till och inom området.

Arbetet skall utföras så, att minsta skada och intrång vållas på någon annans egendom och på natur- och kulturmiljön.

5 §

Minst två veckor innan undersökningsarbetet påbörjas skall tillståndshavaren underrätta bergmästaren, ägaren till den mark där arbetet skall bedrivas och innehavarna av nyttjanderätt eller servitut om när arbetet skall påbörjas. Kan arbetena antas komma att beröra annan särskild rätt, skall även innehavaren av denna underrättas.

Underrättelser till andra än bergmästaren skall delges.

Underrättelse till innehavare av renskötselrätt får delges den sameby som innehavarna tillhör.

Innan arbetet påbörjas skall tillståndshavaren ställa säkerhet för ersättning enligt 7 kap. 1 §, om inte den som är berättigad till ersättning medger annat.

Undersökningsarbete får endast utföras i enlighet med en gällande arbetsplan. Innan arbetet påbörjas skall tillståndshavaren ha ställt sådan säkerhet för ersättning som föreskrivs i undersökningstillståndet.

Arbetsplanen skall upprättas av tillståndshavaren och innehålla en redogörelse för det undersökningsarbete som planeras, en tidsplan för arbetet och en bedömning av i vilken utsträckning arbetet kan antas påverka allmänna intressen och enskild rätt.

Arbetsplanen skall delges ägaren till den mark där arbetet skall bedrivas och innehavare av särskild rätt som berörs. Delgivning med innehavare av renskötselrätt får ske genom att arbetsplanen delges den sameby som innehavarna tillhör. Arbetsplanen skall även sändas till bergmästaren.

Invändningar mot innehållet i arbetsplanen skall framställas skriftligt och vara tillståndshavaren och bergmästaren till handa inom tre veckor från delgivningen av arbetsplanen.

5 a §

En arbetsplan blir gällande om några invändningar enligt 5 § fjärde stycket inte framställs. En arbetsplan blir också gällande om tillståndshavaren och den sakägare som framställt sådana invändningar kan komma överens

om arbetsplanens innehåll. En sådan arbetsplan skall sändas till bergmästaren.

Om invändningar enligt 5 § fjärde stycket har framställts får tillståndshavaren också begära att arbetsplanen prövas av bergmästaren. Arbetsplanen skall fastställas av bergmästaren och bli gällande i den utsträckning de åtgärder som anges är nödvändiga för en ändamålsenlig undersökning och inte medför så stora olägenheter för fastighetsägaren eller någon annan sakägare att olägenheterna överväger tillståndshavarens intresse av att få utföra arbetena.

Bergmästaren skall, i beslut om fastställande, meddela de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen och enskild rätt och för att förebygga eller begränsa olägenheter. Bergmästaren får också besluta att arbetsplanen skall gälla utan att den har vunnit laga kraft.

6 §³

Undersökningsarbete får inte äga rum inom nationalpark eller område som en statlig myndighet hos regeringen har begärt skall avsättas till nationalpark eller i strid med föreskrifter som har meddelats för natur- eller kulturresevat med stöd av 7 kap. miljöbalken.

Bestämmelser om att tillstånd krävs för vissa verksamheter och åtgärder finns i 7 kap. 28 a–29 b §§ miljöbalken.

Undersökningsarbete får inte heller, utan medgivande av länsstyrelsen, äga rum inom

1. *befästningsområde* och sådant område utanför detta som regeringen bestämmer,

1. *tvåhundra meter från skyddsobjekt enligt lagen (1990:217) om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m.* och sådant område utanför detta som regeringen bestämmer,

2. kyrkogård och annan begravningsplats,

3. område som avses i 4 kap. 5 § miljöbalken.

Ett medgivande enligt tredje stycket 3 skall förenas med de villkor som är nödvändiga för att förhindra att påtaglig skada uppkom-

Ett medgivande enligt tredje stycket 3 skall förenas med de villkor som är nödvändiga för att förhindra att påtaglig skada uppkom-

³ Senaste lydelse 2001:444.

mer för områdets natur- och kulturvärden. Länsstyrelsen får även i övrigt förena ett medgivande enligt *andra* stycket med villkor.

mer för områdets natur- och kulturvärden. Länsstyrelsen får även i övrigt förena ett medgivande enligt *tredje* stycket med villkor.

Prop. 2004/05:40
Bilaga 7

7 §⁴

Undersökningsarbete får inte utan medgivande av bergmästaren ägas inom

1. område inom trettio meter från allmän väg eller sådan vägsträckning enligt fastställd arbetsplan, trettio meter från järnväg eller kanal som är upplåten för allmän trafik eller trettio meter från allmän flygplats,

2. område inom *ett*hundra meter från *tomt med byggnad där någon är bosatt under övervägande del av året*,

2. område inom *två*hundra meter från *bostadsbyggnad*,

3. område *med* kyrka, annan samlingslokal, undervisningsanstalt, hotell eller pensionat eller område *med* vårdanstalt, elevhem eller liknande inrättning, om den är avsedd för mer än femtio personer,

3. område *inom två*hundra meter från kyrka, annan samlingslokal, undervisningsanstalt, hotell eller pensionat eller område *inom två*hundra meter från vårdanstalt, elevhem eller liknande inrättning, om den är avsedd för mer än femtio personer,

4. område *med* elektrisk kraftstation eller industriell anläggning,

4. område *inom två*hundra meter från elektrisk kraftstation eller industriell anläggning, *eller*

5. område med detaljplan eller områdesbestämmelser enligt plan- och bygglagen (1987:10).

I fall som anges i första stycket 5 får medgivande inte lämnas i strid med planen eller områdesbestämmelserna. Om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas, får dock mindre avvikelser göras.

Utan hinder av vad som föreskrivs i första stycket 2–4 får undersökning ske, om medgivande har lämnats av den som berörs av arbetet. I fall som anges i första stycket 2 skall medgivande lämnas av ägaren till byggnaden eller *tomten* och den som har nyttjanderätt till den. I fall som anges i första stycket 3 och 4 skall medgivandet lämnas av ägare och nyttjanderättshavare.

Utan hinder av vad som föreskrivs i första stycket 2–4 får undersökning ske, om medgivande har lämnats av den som berörs av arbetet. I fall som anges i första stycket 2 skall medgivande lämnas av ägaren till byggnaden eller *marken* och den som har nyttjanderätt till den. I fall som anges i första stycket 3 och 4 skall medgivandet lämnas av ägare och nyttjanderättshavare.

Bergmästaren får förena sitt medgivande med villkor.

5 kap.

1 §

Den som har koncession får inom koncessionsområdet, i dagen eller under jord, dels bedriva undersökningsarbete enligt 3 §, dels utföra be-

⁴ Senaste lydelse 1998:165.

arbetning och därmed sammanhängande verksamhet enligt 4–7 §§. För bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet som sker i dagen får koncessionshavaren dock ta i anspråk endast mark som har anvisats för ändamålet.

Mark utanför koncessionsområdet får tas i anspråk för annat ändamål än undersökning eller bearbetning enligt vad som bestäms vid markanvisningen.

Ärenden om markanvisning prövas vid markanvisningsförrättning enligt bestämmelserna i 9 kap.

Bergmästaren kan, sedan beslutet om koncession har vunnit laga kraft, medge att mark får tas i anspråk i avvaktan på att frågan om markanvisning avgörs. Sådant medgivande får lämnas endast om koncessionshavaren ställer säkerhet för den ersättning som avses i 7 kap. 2 §.

Bergmästaren kan, sedan beslutet om koncession har vunnit laga kraft, medge att mark får tas i anspråk i avvaktan på att frågan om markanvisning avgörs. Sådant medgivande får lämnas endast om koncessionshavaren ställer säkerhet för den ersättning som avses i 7 kap. 3 §.

3 §

Undersökningsarbete får avse sådana mineral som omfattas av koncessionen. I den mån ingen annan har tillstånd eller koncession får koncessionshavaren inom koncessionsområdet undersöka även andra koncessionsmineral med undantag av olja, gasformiga kolväten och diamant.

I fråga om undersökningsarbete som bedrivs i dagen på ej anvisad mark skall 3 kap. 3–5 §§ tillämpas.

I fråga om undersökningsarbete som bedrivs i dagen på ej anvisad mark skall 3 kap. 3–5 a §§ tillämpas.

6 kap.

1 §⁵

Undersökningstillstånd och bearbetningskoncession får överlåtas efter medgivande av prövningsmyndigheten. Medgivande i fråga om undersökningstillstånd får lämnas om de krav är uppfyllda som anges i 2 kap. 2 § *första stycket 2 och andra stycket*. Medgivande i fråga om bearbetningskoncession får lämnas om de krav är uppfyllda som anges i 4 kap. 2 § första stycket 2 och förvärvaren dessutom visar att han är lämplig att bedriva bearbetning av fyndigheten.

Undersökningstillstånd och bearbetningskoncession får överlåtas efter medgivande av prövningsmyndigheten. Medgivande i fråga om undersökningstillstånd får lämnas om de krav är uppfyllda som anges i 2 kap. 2 § *andra och tredje styckena*. Medgivande i fråga om bearbetningskoncession får lämnas om de krav är uppfyllda som anges i 4 kap. 2 § första stycket 2 och förvärvaren dessutom visar sig vara lämplig att bedriva bearbetning av fyndigheten.

⁵ Senaste lydelse 1993:690.

7 kap.

2 §

Skada som föranleds av att bearbetningskoncession har beviljats skall ersättas av koncessionshavaren.

Om ansökan om markanvisning inte har gjorts inom tio år från det att beslutet om bearbetningskoncession har vunnit laga kraft, skall koncessionshavaren lösa den fastighet eller fastighetsdel som ligger inom koncessionsområdet, om fastighetsägaren begär det. Detta gäller dock inte om koncessionshavaren visar att det saknas anledning att begära markanvisning inom området.

Om det uppstår synnerligt men för någon fastighet eller del därav på grund av att bearbetningskoncession har beviljats, skall koncessionshavaren lösa den fastighet eller fastighetsdel som lider sådant men, om ägaren begär det.

4 §

Beträffande ersättning och löseskilling enligt 1 eller 2 § gäller 4 kap. och 5 kap. 23 §, 24 § och 27 § första stycket första meningen expropriationslagen (1972:719) i tillämpliga delar. Vad som sägs i 4 kap. 3 § samma lag skall härvid tillämpas i fråga om värdeökning som ägt rum under tiden från dagen tio år före det ansökan om markanvisning gjordes.

Beträffande ersättning och löseskilling enligt 1–3 §§ gäller 4 kap. och 5 kap. 23 §, 24 § och 27 § första stycket första meningen expropriationslagen (1972:719) i tillämpliga delar. Vad som sägs i 4 kap. 3 § samma lag skall härvid tillämpas i fråga om värdeökning som ägt rum under tiden från dagen tio år före det ansökan om markanvisning gjordes. I fråga om ersättning vid inlösen enligt 2 § andra eller tredje stycket skall dock tiden räknas från och med dagen för begäran om inlösen, om inte ersättningsfrågan prövas vid markanvisningsförrättning.

Mineralersättning

7 §

Vid bearbetning skall koncessionshavaren för varje kalenderår

betala en mineralersättning. Ersättningen skall motsvara två promille av det beräknade värdet av de mineral som omfattas av koncessionen och som har brutits och uppfodrats inom koncessionsområdet under året. Beräkningen skall ske på grundval av mängden uppförd malm, malmens halt av koncessionsmineral och genomsnittspriset för mineralet under året eller ett motsvarande värde.

Av ersättningen skall tre fjärdedelar tillfalla fastighetsägare inom koncessionsområdet och en fjärdedel staten. Om det finns flera fastigheter inom koncessionsområdet, skall ersättningen till fastighetsägare bestämmas efter varje fastighets del i området. Ersättningen skall fastställas efter förhållandena den 31 december det år ersättningen avser.

Koncessionshavaren skall i ett ärende om fastställelse av ersättning lämna de uppgifter som behövs för att ersättningen skall kunna bestämmas.

8 kap.

1 §⁶

Ärenden om beviljande av undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession prövas av bergmästaren, om inte annat följer av 2 §.

Bergmästaren får avgöra ärenden om beviljande av undersökningstillstånd utan att någon annan än sökanden haft tillfälle att yttra sig.

Bergmästaren får avgöra ärenden om beviljande av undersökningstillstånd utan att någon annan *sakägare* än sökanden haft tillfälle att yttra sig.

I ärenden om beviljande av bearbetningskoncession skall bergmästaren, såvitt gäller tillämpningen av 3, 4 och 6 kap. miljöbalken, samråda med länsstyrelsen i det eller de län där koncessionsområdet ligger. Länsstyrelsen får därvid besluta om särskild utredning enligt 2 kap. 11 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.

Fastställelse av mineralersättning

6 b §

Bergmästaren fastställer mineralersättning enligt 7 kap. 7 §.

⁶ Senaste lydelse 1998:845.

8 a §

Tvister i frågor som avses i 7 kap. 2 § prövas av bergmästaren. Om en sådan tvist föreligger när markanvisningsförrättningen hålls, prövas frågan vid förrättningen.

Innan beslut meddelas om inlösen av en del av en fastighet enligt 7 kap. 2 § tredje stycket skall på det sätt som gäller för fastighetsbildning en karta med beskrivning ha upprättats över området och dess gränser ha utmärkts.

9 §

Tvister i frågor som avses i 7 kap. 2 § prövas vid markanvisningsförrättningen.

Tvister i frågor som avses i 7 kap. 3 § prövas vid markanvisningsförrättningen.

10 §

Beslut som har meddelats enligt 8 eller 9 § får verkställas.

Beslut som har meddelats enligt 8, 8 a eller 9 § får verkställas.

11 §

Tvister om ersättning enligt denna lag i andra fall än som avses i 7 kap. 1 eller 2 § prövas av den fastighetsdomstol inom vars område koncessionsområdet eller större delen därav ligger.

Tvister om ersättning enligt denna lag i andra fall än som avses i 7 kap. 1, 2, 3 eller 7 § prövas av den fastighetsdomstol inom vars område koncessionsområdet eller större delen därav ligger.

12 §

Vid tvister som avses i 8 kap. 7 § och vid tvister om ersättning enligt 7 kap. 1 § skall tillstånds- eller koncessionshavaren ersätta staten för kostnaderna i ärendet enligt föreskrifter som regeringen meddelar.

Vid tvister som avses i 8 kap. 7 § och vid tvister om ersättning enligt 7 kap. 1 eller 2 § skall tillstånds- eller koncessionshavaren ersätta staten för kostnaderna i ärendet enligt föreskrifter som regeringen meddelar.

Vid tvister om ersättning enligt 7 kap. 2 § skall koncessionshavaren svara för sina egna kostnader i ärendet och ersätta andra sakägare deras kostnader för att bevaka sin rätt. Detta gäller dock inte om något annat följer av 18 kap. 6 eller 8 § rättegångsbalken.

9 kap.

22 §

Beslut om markanvisning skall ange den anvisade markens läge, omfattning och ändamål samt innehålla avgörande i sådana tvister om ersättning enligt 7 kap. 1 eller 2 § som har prövats vid förrättningen. Dessutom skall beslutet innehålla avgörande i sådana frågor som anges i 20 och 21 §§.

Om löseskilling eller intrångsersättning bestäms, skall i beslutet också anges om belopp skall deponeras enligt 10 kap. 2 § och var depositionen skall ske.

Beslut om markanvisning skall ange den anvisade markens läge, omfattning och ändamål samt innehålla avgörande i sådana tvister om ersättning enligt 7 kap. 1–3 §§ som har prövats vid förrättningen. Dessutom skall beslutet innehålla avgörande i sådana frågor som anges i 20 och 21 §§.

23 §

Överenskommelse om ersättning som avses i 7 kap. 1 och 2 §§ skall fastställas i markanvisningsbeslutet, om någon av parterna begär det.

Överenskommelse om ersättning som avses i 7 kap. 1–3 §§ skall fastställas i markanvisningsbeslutet, om någon av parterna begär det.

25 §

Gränserna för mark som anvisas skall utstakas och utmärkas i behövlig omfattning. Karta skall upprättas över marken. Den skall göras så noggrann som ändamålet kräver. Kan förrättningen genomföras och förrättningsresultatet åskådliggöras utan karta, behöver en sådan dock inte upprättas.

Innan beslut meddelas om inlösen av del av fastighet enligt 7 kap. 2 § andra stycket skall på det sätt som gäller för fastighetsbildning en karta med beskrivning ha upprättats över området och dess gränser ha utmärkts.

Innan beslut meddelas om inlösen av del av fastighet enligt 7 kap. 3 § andra stycket skall på det sätt som gäller för fastighetsbildning en karta med beskrivning ha upprättats över området och dess gränser ha utmärkts.

26 §

Anvisad mark får tillträdas innan markanvisningsbeslutet har vunnit laga kraft, om sökanden har ställt säkerhet för den ersättningskyldighet som avses i 7 kap. 1 och 2 §§ och bergmästaren inte bestämmer annat.

Anvisad mark får tillträdas innan markanvisningsbeslutet har vunnit laga kraft, om sökanden har ställt säkerhet för den ersättningskyldighet som avses i 7 kap. 1 och 3 §§ och bergmästaren inte bestämmer annat.

10 kap.

1 §

Ersättning som har bestämts vid markanvisningsförrättning skall betalas inom en månad från det att markanvisningsbeslutet vunnit la-

Ersättning som har bestämts vid markanvisningsförrättning skall betalas inom en månad från det att markanvisningsbeslutet vunnit la-

ga kraft. Ersättningen skall även innefatta ränta från dagen då beslutet vann laga kraft eller, om marken dessförinnan har tillträtts, från tillträdesdagen.

ga kraft. På ersättningen skall ränta beräknas från dagen då beslutet vann laga kraft eller, om marken dessförinnan har tillträtts, från tillträdesdagen.

Ersättning enligt 7 kap. 2 § som inte har bestämts vid markanvisningsförrättning skall betalas inom en månad från det att ersättningsbeslutet vunnit laga kraft. På ersättningen skall ränta beräknas från dagen då beslutet vann laga kraft.

Ränta beräknas enligt 5 § räntelagen (1975:635) för tiden till dess betalning skall ske och enligt 6 § räntelagen för tiden därefter.

1 a §

Mineralersättning enligt 7 kap. 7 § skall betalas inom en månad från det att ersättningsbeslutet vunnit laga kraft. På ersättningen skall ränta beräknas från dagen då beslutet vann laga kraft.

Ränta beräknas enligt 5 § räntelagen (1975:635) för tiden till dess betalning skall ske och enligt 6 § räntelagen för tiden därefter.

12 kap.

8 §

En andelshavare som inte har deltagit i ett visst arbete får ansluta sig till detta efter anmälan på stämma eller skriftlig anmälan hos föreståndaren. I sådant fall skall andelshavaren i förhållande till sin andel i koncessionen ersätta följande slag av kostnader som föranletts av arbetet:

1. kostnader för sådana byggnader och andra anläggningar, maskiner, redskap, inventarier och förråd som är nödvändiga eller nyttiga för fortsatt undersökning eller bearbetning, efter det värde egendomen har när andelshavaren ansluter sig till arbetet,

2. kostnader för ersättning eller inlösen enligt 7 kap. 2 § samt kostnader för markanvisningsförrättning och fördelning av ersättning,

2. kostnader för ersättning eller inlösen enligt 7 kap. 2 eller 3 § samt kostnader för markanvisningsförrättning och fördelning av ersättning,

3. kostnader för sådana undersöknings och tillredningsarbeten som har utförts efter markanvisningsförrättningen och som är nödvändiga eller nyttiga för fortsatt undersökning eller bearbetning.

Har mark som tillhör en andelshavare tagits i anspråk för arbetet, skall den andelshavare som ansluter sig betala ersättning för detta i förhållande till sin andel enligt de

Har mark som tillhör en andelshavare tagits i anspråk för arbetet, skall den andelshavare som ansluter sig betala ersättning för detta i förhållande till sin andel enligt de

15 kap.

4 §⁷

Om undersökningsarbete påbörjas utan att säkerhet har ställts enligt 3 kap. 5 § *tredje* stycket eller om *anläggning utförs* i strid med 3 kap. 3 § andra stycket, får kronofogdemyndigheten på ansökan av den som äger eller innehar marken meddela särskild handräckning för att arbetet skall ställas in eller att *anläggningen skall tas bort* på undersökarens bekostnad.

I fråga om sådan handräckning som avses i första stycket finns bestämmelser i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning.

Om undersökningsarbete påbörjas utan att säkerhet har ställts enligt 3 kap. 5 § *första* stycket eller om *väg byggs* i strid med 3 kap. 3 § andra stycket, får kronofogdemyndigheten på ansökan av den som äger eller innehar marken meddela särskild handräckning för att arbetet skall ställas in eller att *marken skall återställas* på undersökarens bekostnad.

6 §

Till böter eller fängelse i högst sex månader skall den dömas som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. bedriver undersökningsarbete i strid med bestämmelserna om krav på undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession,

2. påbörjar undersökningsarbete utan att iaktta vad som föreskrivs i 3 kap. 5 § om *underrättelse* och ställande av säkerhet,

2. påbörjar undersökningsarbete utan att iaktta vad som föreskrivs i 3 kap. 5 och 5 a §§ om *arbetsplan* och ställande av säkerhet,

3. utför bearbetning eller därmed sammanhängande verksamhet i strid med bestämmelserna om bearbetningskoncession,

4. lägger igen utfraktsväg, ort eller borrhål i strid med bestämmelserna om krav på tillstånd i 5 kap. 8 § eller 13 kap. 7 §, eller

5. lägger ned gruva eller motsvarande anläggning i strid med 14 kap. 4 § tredje stycket.

Till böter eller fängelse i högst sex månader döms också den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet lämnar oriktig uppgift när han fullgör uppgiftsskyldighet enligt koncessionsvillkor eller enligt 2 § 1.

I fall som avses i första stycket 3 kan mineral som utvunnits förklaras förverkat.

Om ett brott som avses i första stycket 2 berör enbart enskilds rätt, får åklagare väcka åtal endast om målsäganden anger brottet till åtal.

⁷ Senaste lydelse 1991:874.

Nuvarande lydelse

I fråga om överklagande av beslut enligt denna lag gäller följande.

Beslut	Överklagas hos
Beslut av bergmästaren i frågor som gäller undersökningstillstånd	Allmän förvaltningsdomstol
Beslut av bergmästaren i frågor som gäller meddelande av bearbetningskoncession, tillstånd till överlåtelse av koncession eller ändring av villkoren för en koncession	Regeringen
Beslut av bergmästaren i frågor om förlängning av giltighetstiden för en bearbetningskoncession enligt 4 kap. 10 §	Regeringen
Beslut av bergmästaren i andra frågor som gäller bearbetningskoncession	Allmän förvaltningsdomstol
Tillstånd av bergmästaren till byggande av väg enligt 3 kap. 3 § andra stycket	<i>Sveriges geologiska undersökning</i>
Beslut av bergmästaren i fråga som avses i 3 kap. 7 §	Länsstyrelsen
Förhandsbesked av bergmästaren enligt 4 kap. 9 § tredje stycket	<i>Sveriges geologiska undersökning</i>
Tillstånd av bergmästaren att lägga igen utfraktsväg, ort eller borrhål enligt 5 kap. 8 § eller 13 kap. 6 §	<i>Sveriges geologiska undersökning</i>
Beslut av bergmästaren i <i>ärende</i> om ersättning enligt 7 kap. 1 §	Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen
Beslut av förrättningsmyndigheten i 8 kap. 7 §	Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen

⁸ Senaste lydelse 1995:106.

Beslut av förrättningsmyndigheten i ärende om markanvisning	Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen	Prop. 2004/05:40 Bilaga 7
Tillstånd av bergmästaren att lägga ned gruva eller motsvarande anläggning enligt 14 kap. 4 § tredje stycket	<i>Sveriges geologiska undersökning</i>	
Beslut av bergmästaren i andra frågor enligt denna lag	Allmän förvaltningsdomstol	
Beslut av länsstyrelsen i frågor som avses i 3 kap. 6 §	Regeringen	
Beslut av länsstyrelsen i frågor om prövande av säkerhet enligt 17 kap.	Allmän förvaltningsdomstol	
Beslut av Statens jordbruksverk eller Skogsstyrelsen enligt 8 kap. 6 a § första eller fjärde stycket.	Allmän förvaltningsdomstol	

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Föreslagen lydelse

I fråga om överklagande av beslut enligt denna lag gäller följande.

Beslut	Överklagas hos
Beslut av bergmästaren i frågor som gäller undersökningstillstånd	Allmän förvaltningsdomstol
<i>Beslut av bergmästaren i frågor som gäller fastställande av en arbetsplan för undersökningsarbete enligt 3 kap. 5 a §</i>	<i>Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen</i>
Beslut av bergmästaren i frågor som gäller meddelande av bearbetningskoncession, tillstånd till överlåtelse av koncession eller ändring av villkoren för en koncession	Regeringen
Beslut av bergmästaren i frågor om förlängning av giltighetstiden för en bearbetningskoncession enligt 4 kap. 10 §	Regeringen

Beslut av bergmästaren i andra frågor som gäller bearbetningskoncession	Allmän förvaltningsdomstol
Tillstånd av bergmästaren till byggande av väg enligt 3 kap. 3 § andra stycket	<i>Allmän förvaltningsdomstol</i>
Beslut av bergmästaren i fråga som avses i 3 kap. 7 §	Länsstyrelsen
Förhandsbesked av bergmästaren enligt 4 kap. 9 § tredje stycket	<i>Allmän förvaltningsdomstol</i>
Tillstånd av bergmästaren att lägga igen utfraktsväg, ort eller borrhål enligt 5 kap. 8 § eller 13 kap. 7 §	<i>Allmän förvaltningsdomstol</i>
Beslut av bergmästaren i ärenden om ersättning enligt 7 kap. 1 eller 2 §	Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen
<i>Beslut av bergmästaren om mineralersättning enligt 7 kap. 7 §</i>	<i>Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen</i>
Beslut av förrättningsmyndigheten i 8 kap. 7 §	Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen
Beslut av förrättningsmyndigheten i ärenden om markanvisning	Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen
Tillstånd av bergmästaren att lägga ned gruva eller motsvarande anläggning enligt 14 kap. 4 § tredje stycket	<i>Allmän förvaltningsdomstol</i>
Beslut av bergmästaren i andra frågor enligt denna lag	Allmän förvaltningsdomstol
Beslut av länsstyrelsen i frågor som avses i 3 kap. 6 §	Regeringen
Beslut av länsstyrelsen i frågor om prövande av säkerhet enligt 17 kap.	Allmän förvaltningsdomstol

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Beslut av Sveriges geologiska undersökning enligt 1 § får inte överklagas.

Länsstyrelsens beslut i överklagade ärenden enligt 3 kap. 7 § får inte överklagas. Detsamma gäller fastighetsdomstolens beslut i dit överklagade ärenden som gäller jäv mot förrättningsman.

6 §

Överklagas bergmästarens beslut i ärende om ersättning enligt 7 kap. 1 § eller i tvist enligt 8 kap. 7 § eller överklagas förrättningsmyndighetens beslut i ärende om markanvisning, svarar tillstånds- eller koncessionshavaren för sina egna kostnader i fastighetsdomstolen och i högre rätt. Tillstånds- eller koncessionshavaren svarar vidare för de kostnader som åsamkas motparterna i fastighetsdomstolen genom att tillstånds- eller koncessionshavaren har överklagat bergmästarens beslut och i högre rätt genom att han har överklagat dit. Vad som nu har sagts gäller dock inte om annat följer av 18 kap. 6 eller 8 § rättegångsbalken. I övrigt tillämpas 18 kap. rättegångsbalken.

Överklagas bergmästarens beslut i *ett* ärende om ersättning enligt 7 kap. 1 *eller* 2 § eller i *en* tvist enligt 8 kap. 7 § eller överklagas förrättningsmyndighetens beslut i *ett* ärende om markanvisning, svarar tillstånds- eller koncessionshavaren för sina egna kostnader i fastighetsdomstolen och i högre rätt. Tillstånds- eller koncessionshavaren svarar vidare för de kostnader som åsamkas motparterna i fastighetsdomstolen genom att tillstånds- eller koncessionshavaren har överklagat bergmästarens beslut och i högre rätt genom att han har överklagat dit. Vad som nu har sagts gäller dock inte om annat följer av 18 kap. 6 eller 8 § rättegångsbalken. I övrigt tillämpas 18 kap. rättegångsbalken.

17 kap.

2 §

Om säkerhet som skall ställas enligt denna lag inte har godkänts av den till vars förmån den ställs, skall säkerheten prövas av länsstyrelsen.

Borgen får godkännas av länsstyrelsen endast om borgensmannen svarar för egen skuld och, om flera har tecknat borgen, de svarar solidariskt.

Borgen får godkännas av länsstyrelsen endast om borgensmannen svarar *som* för egen skuld och, om flera har tecknat borgen, de svarar solidariskt.

Staten, kommuner, *landstingskommuner*, och kommunalförbund behöver inte ställa säkerhet.

Staten, kommuner, *landsting*, och kommunalförbund behöver inte ställa säkerhet.

Prop. 2004/05:40
Bilaga 7

1. Denna lag träder i kraft den 1 maj 2005.
2. Bestämmelserna i 3 kap. 5 och 5 a §§ tillämpas inte på undersökningstillstånd som har beviljats före ikraftträdandet. Om ett sådant undersökningstillstånd förlängs efter denna tidpunkt skall dock de nya bestämmelserna tillämpas för tiden därefter.
3. Bestämmelserna i 7 kap. 2 och 7 §§ tillämpas inte på bearbetningskoncessioner som har beviljats före ikraftträdandet.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2004-09-06

Närvarande: f.d. justitierådet Lars K Beckman, f.d. justitierådet Inger Nyström och regeringsrådet Bengt-Åke Nilsson.

Enligt en lagrådsremiss den 17 juni 2004 (Näringsdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45).

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Pontus Söderström.

Förslaget föranleder följande yttrande av *Lagrådet*:

2 kap. 10 §

Enligt 2 kap. 10 § i gällande lydelse skall undersökningstillstånd beträffande olja, gasformiga kolväten eller diamant förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen eller enskild rätt. I det remitterade förslaget har paragrafen ändrats så att de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen skall meddelas vid alla former av undersökningstillstånd. Däremot föreslås att möjligheten att i detta skede meddela villkor till skydd för enskild rätt skall tas bort.

Enligt Lagrådets mening har det inte i remissen angetts några övertygande skäl för att avskaffa bergmästarens möjlighet att redan i undersökningstillståndet ange villkor även till skydd för enskild rätt. Jfr. vad Lagrådet anför vid 8 kap. 1 § i fråga om att förbättra sakägarnas ställning.

Enligt 3 kap. 5 § sista stycket i gällande lydelse skall tillståndshavaren innan undersökningsarbete påbörjas ställa säkerhet för ersättning enligt 7 kap. 1 §, om inte den som är berättigad till ersättning medger annat. I det remitterade förslaget anges i stället i en ny andra mening i 2 kap. 10 § att undersökningstillstånd skall, om det inte finns särskilda skäl för annat, förenas med villkor om att tillståndshavaren skall ställa säkerhet för sådan ersättning. Vidare anges i 3 kap. 5 § första stycket att tillståndshavaren innan undersökningsarbete påbörjas skall ha ställt sådan säkerhet som föreskrivs i undersökningstillståndet.

Lagrådet ansluter sig till uppfattningen att det kan anses mindre lämpligt att frågan om ställande av säkerhet är beroende av sakägarnas medgivande. Vad som i remissen anförs som exempel på särskilda skäl för att underlåta att i undersökningstillståndet ställa villkor om säkerhet, t.ex. att ett välkänt företag med god ekonomi bedriver prospektering inom ett mindre undersökningsområde, är däremot inte särskilt övertygande. Enligt Lagrådets mening bör något undantag vid särskilda skäl inte föreskrivas.

Mot bakgrund av det anförda förordar Lagrådet att den i 2 kap. 10 § andra meningen föreslagna bestämmelsen om villkor i undersökningstillstånd om ställande av säkerhet får utgå och att i stället 3 kap. 5 § första stycket andra meningen ges följande lydelse: ”Innan arbete påbörjas skall tillståndshavaren ha ställt säkerhet för ersättning enligt 7 kap. 1 §” men att samma mening på de under 3 kap. 5 och 5 a §§ anförda skälen place- ras som ett näst sista stycke i 3 § samma kapitel.

3 kap. 5 § och 5 a §

Enligt hittills gällande regler skall en prospektör minst två veckor före undersökningsarbetets igångsättande informera markägaren om sina planerade åtgärder. Den korta tiden och den ringa möjligheten att påverka den avsedda aktiviteten kan medföra en risk för bristande förståelse hos de berörda fastighetsägarna och en ovilja till samarbete. Mot denna bakgrund framstår förslaget om att prospektören skall upprätta en arbetsplan över kommande undersökningsarbete som välgrundat och ägnat att tillgodose fastighetsägarnas intresse.

Bestämmelserna om arbetsplan finns i två paragrafer, 3 kap. 5 och 5 a §§. I 5 § anges bl.a. vad som skall ingå i arbetsplanen, med vem den skall delges och hur och inom vilken tid invändningar mot den skall framställas. Paragrafens kronologiska och tydliga framställning störs emellertid av att i första stycket tagits in, som en andra mening, att undersökningsarbete inte får påbörjas innan viss säkerhet för ersättning ställts. En lämpligare placering för denna förbudsbestämmelse synes vara som ett näst sista stycke i 3 § samma kapitel. Se härom i sak vad Lagrådet föreslagit vid 2 kap. 10 §.

Vad härefter beträffar 5 a § föranleder denna följande reflektioner. En arbetsplan blir såvitt kan utläsas av lagtexten gällande i tre olika situationer.

Den första avser att arbetsplanen blir gällande om inga invändningar framställs av någon berörd markägare eller innehavare av särskild rätt. I detta fall har bergmästaren fått del av planen efter upprättandet men skall inte vidta någon åtgärd med densamma.

Den andra situationen är att prospektören och den sakägare som framställt invändningar kommer överens om arbetsplanens innehåll, vilket rimligen sker genom klarläggande från prospektörens sida eller ändringar av innehållet. I detta senare fall skall den överenskomna arbetsplanen visserligen sändas till bergmästaren men skall inte föranleda någon åtgärd från hans sida.

Slutligen får tillståndshavaren, vilket torde förutsätta att något förfarande för att nå en överenskommelse inte påbörjats eller inte lett till resultat, begära att bergmästaren prövar arbetsplanen. Endast i denna sista situation prövas de motstående intressena och fastställs arbetsplanen av bergmästaren. Denne skall också i sitt beslut om fastställande meddela de villkor som behövs för att skydda såväl allmänna intressen som enskild

rätt. Bergmästaren får i denna situation också besluta att arbetsplanen skall gälla utan att den vunnit laga kraft.

Prop. 2004/05:40
Bilaga 8

Det är endast i detta sist beskrivna läge som innehållet i arbetsplanen eller ett verkställighetsbeslut avseende planen kan överklagas av en sakägare. Enligt 16 kap. 1 § i förslaget skall nämligen beslut av bergmästaren i frågor som gäller fastställande av arbetsplan överklagas hos den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen. Enligt Lagrådets mening kan det dock inte uteslutas att även arbetsplaner som blivit gällande utan medverkan av bergmästaren kan komma att innehålla åtgärd eller markpåverkan som ger anledning till invändningar från någon berörd sakägare. Det är vidare endast vid bergmästarens prövning och i hans därav föranledda beslut som allmänna intressen och enskild rätt uttryckligen skall beaktas. Även om det, såsom anförs i remissen, torde ligga i prospektörens intresse att åstadkomma en öppenhet och en tolerans hos de berörda inför undersökningsarbete och det därmed kan förväntas en strävan efter samförstånd, vill Lagrådet ändock ifrågasätta om inte en större klarhet och stringens vore möjlig. Detta skulle kunna uppnås om varje arbetsplan, vare sig den är oomstridd, överenskommen eller prövad, skulle fastställas av bergmästaren och därmed omfattas av ett överklagbart beslut. Förfarandet skulle härigenom bli mer enhetligt och tydligt, vartill kommer att i samtliga fall allmänna intressen skulle beaktas. En möjlighet borde då även öppnas för företrädare för sådana intressen att enligt 3 kap. 5 § framställa invändningar mot den av tillståndshavaren upprättade planen.

Den nu föreslagna ordningen skulle även skapa en uttrycklig klarhet rörande arbetsplanens exigibilitet och i förekommande fall underlätta en tillämpning av t.ex. 4 § första punkten sista ledet lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning.

Lagrådet vill i detta sammanhang även påpeka, att ett beslut av bergmästaren att arbetsplanen skall gälla utan att den vunnit laga kraft, såsom nyss anförts, skall överklagas till fastighetsdomstol. Fastighetsdomstolen skall enligt lagen (1969:246) om domstolar i fastighetsmål, 2 §, tillämpa vad som är föreskrivet om allmän domstol, i den mån ej annat följer av samma lag eller annan författning. Detta medför att bergmästarens verkställighetsförordnande kan ändras eller upphävas men att domstolens beslut kan överklagas enbart i samband med överklagande av domstolens slutliga beslut i målet. Detta förhållande bör enligt Lagrådet förtydligas i författningskommentaren.

Enligt fjärde stycket i 3 kap. 5 § skall invändningar mot innehållet i arbetsplanen framställas skriftligt och vara tillståndshavaren och bergmästaren till handa inom tre veckor från delgivningen av arbetsplanen. Av 3 kap. 5 a § följer vidare att en arbetsplan blir gällande om några invändningar enligt 5 § fjärde stycket inte framställs.

För sakägarna är det alltså viktigt att iaktta treveckorsfristen om de har synpunkter på arbetsplanen. Det kan lätt uppkomma tvister om huruvida tiden iakttagits. Med hänsyn härtill kunde det övervägas att låta tid-

punkten för framställande av invändningar hos bergmästaren vara avgörande. Emellertid får det anses mer förenligt med bestämmelserna i övrigt att enbart kräva att invändningar skall framställas hos tillståndshavaren.

Mot bakgrund av det anförda förordar Lagrådet att orden ”och bergmästaren” får utgå i fjärde stycket av 5 § och att i mineralförordningen (1992:285) tillståndshavaren åläggs att tillställa bergmästaren kopior av de skrifter med invändningar som kommit tillståndshavaren till handa.

7 kap. 5 §

Lagrådet har vid sin granskning uppmärksammat, att i bestämmelsen i 6 kap. 3 § om grunderna för återkallelse av ett undersökningstillstånd eller en bearbetningskoncession anges, att återkallelse får ske ”om det annars finns särskilda skäl”. I 7 kap. 5 §, vilken enligt förslaget skall bli 6 §, har använts en annan lokution, nämligen att en återkallelse skett ”av synnerliga skäl”. Fråga är om en materiell skillnad. Denna bör undanröjas.

8 kap. 1 §

Enligt 8 kap. 1 § andra stycket i gällande lydelse får bergmästaren avgöra ärenden om beviljande av undersökningstillstånd utan att någon annan än sökanden haft tillfälle att yttra sig. Enligt vad som uppges i lagrådsremissen avgörs också sådana ärenden regelmässigt utan att någon kommunikation sker med fastighetsägare och andra berörda. Detta undantag från bestämmelsen om kommunikationsplikt i 17 § förvaltningslagen (1986:223) motiveras med att det inte sker någon egentlig prövning i förhållande till motstående intressen i ärendena. Enligt bestämmelser i mineralförordningen skall dock bergmästaren i vissa fall kungöra en ansökan om undersökningstillstånd och ange frist inom vilken erinringar mot ansökningen skall göras (3 §). Vidare skall bergmästaren, när undersökningstillstånd har meddelats, kungöra tillståndets innehåll och i vissa fall delge berörda fastighetsägare och övriga kända sakägare en kopia av tillståndet (6 §).

Det remitterade förslaget innebär ingen ändring av undantaget från kommunikationsplikt vad gäller sakägare. I lagrådsremissen uppges dock att regeringen har för avsikt att i mineralförordningen föreskriva att berörda fastighetsägare skall underrättas om ansökningar om undersökningstillstånd och likaså när sådant tillstånd upphör att gälla.

Fastighetsägares och andra berördas intressen i samband med undersökningsarbete beaktas enligt förslaget i huvudsak genom att sådant arbete inte får sättas igång förrän en arbetsplan godtagits av sakägarna eller fastställts av bergmästaren, vilken i sitt beslut skall meddela de villkor som behövs för att skydda bl.a. enskild rätt.

Enligt Lagrådets mening måste stor restriktivitet iakttas när det gäller undantag från förvaltningslagens allmänna regler om kommunikations-

plikt. Vål kan man, som i remissen, säga att det inte sker någon egentlig prövning i förhållande till motstående intressen i ärenden om undersökningstillstånd. Prövningen är begränsad till frågorna om det finns anledning att anta att en undersökning kan leda till fynd av koncessionsmaterial samt om sökanden är lämplig. Det kan emellertid inte bortses ifrån att berörda sakägare kan ha intressen av att argumentera också i dessa frågor. Vidare innebär ett meddelat undersökningstillstånd vissa begränsningar i fastighetsägarens möjligheter att förfoga över sin fastighet.

Mot den nu angivna bakgrunden och med tanke på den i remissen uttalade ambitionen att förbättra sakägarnas ställning i samband med exploatering förordar Lagrådet att undantaget från förvaltningslagens kommunikationsplikt, när det gäller handläggningen av ansökningar om undersökningstillstånd, utmönstras ur minerallagen. Det i remissen föreslagna andra stycket i paragrafen kan därför utgå.

16 kap. 1 §

Lagrådet vill anmärka att i 16 kap. 1 § anges som överklagbart ett ”beslut av förrättningsmyndigheten i 8 kap. 7 §”. I den nämnda paragrafen är endast bergmästaren beslutsfattare medan enligt 8 § i samma kapitel han får anlita sakkunniga och därigenom åstadkomma en förrättningsmyndighet. I anvisningen om överklagande bör en rättelse vidtas.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 21 oktober 2004

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Freivalds, Sahlin, Pagrotsky, Östros, Messing, Lövdén, Ringholm, Bodström, Sommestad, Karlsson, Andnor, Nuder, M. Johansson, Hallengren och Björklund.

Föredragande: statsrådet Messing

Regeringen beslutar proposition 2004/05:40 Ändringar i minerallagen.

Författningsrubrik	Bestämmelser som inför, ändrar, upphäver eller upprepar ett normgivningsbemyndigande	Celexnummer för bakomliggande EG-regler
Minerallag (1991:45)	3 kap. 6 § 8 kap. 12 §	
